

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมือง
บางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
PARTICIPATION OF PEOPLE IN THE COMMUNITY
DEVELOPMENT OF BANG MUN NAK MUNICIPALITY,
BANG MUN NAK DISTRICT,
PHICHIT PROVINCE

พระโกศล มณिरตนา (ณัฐม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมือง
บางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

พระโกศล มณिरตนา (ญีม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

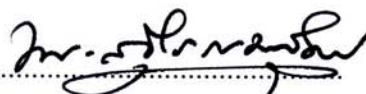
**PARTICIPATION OF PEOPLE IN THE COMMUNITY
DEVELOPMENT OF BANG MUN NAK MUNICIPALITY,
BANG MUN NAK DISTRICT,
PHICHIT PROVINCE**

Phra Kosal Maniratana (Yoem)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Public Administration)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E.

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

(พระสุธีธรรมมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ทองวิทย์ แก้วศรี)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

..... กรรมการ
(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา

ผศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง

ประธานกรรมการ

กรรมการ.

กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมือง
บางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
- ผู้วิจัย** : พระโกศล มณีรัตน (ญีม)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)
 - : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา โภทฺธ, ประโยค ๑ - ๒, น.ธ. เอก, พธ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๑), ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)
 - : ผศ. ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง, ป.ธ.๙., ศษ.บ., ศศ.ม., ปร.ด (การบริหารอุดมศึกษา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก การดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๘๓ คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheff) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล ตามลำดับ

๒. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ต่อเดือน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ อายุ, สถานภาพ และ ระดับการศึกษา ส่วนปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ เพศ, อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

๓. ปัญหาอุปสรรค การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร พบว่า ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจ และไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ทราบข้อมูลข่าวสาร ไม่มีเวลา ขาดแรงจูงใจ ขาดการประชาสัมพันธ์ และ ขาดเงินทุนในการดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และประชาชนคิดว่าเป็นเรื่องหน้าที่ของหน่วยงานของเทศบาล

Thesis Title : Participation of People in The Community Development of Bang Mun Nak Municipality, Bang Mun Nak District, Phichit Province.

Researcher : Phra Kosal Maniratana (Yoem)

Degree : Master of Arts (Public Administration)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Surapon Suyaprom Dip.in Ed., B.A., M.A.,
Ph.D. (Pol.Sc.)

: Phrakusangharakkeittisak Kittipaño B.A. (1st Class) , M.A.
(Social Development)

: Asst. Prof. Dr. Worrakrit Thuenchang, Pali IX., B.A.,
M.A., Ph.D. (Ad. Hi. Ed.)

Date of Graduation : March 12, 2011

ABSTRACT

The main purposes of this research were to study the levels of participation of people in the community development of Bang Mun Nak municipality and to compare the participation of people in the community development of Bang Mun Nak municipality, classified by personal factors and to study the problems and obstacles of participation of people in the community development of Bang Mun Nak municipality.

The survey research was used for this study. The sample of this research consisted of 383 persons selected by multistage random sampling. The questionnaire was used as the tool for data collection.

Data analysis was conducted by the statistical software program for social science research. Statistics used in the analysis consisted of frequency, mean, percentage and standard deviation (S.D.)

The analysis was also done through t-test for analysis the hypotheses in order to test the average difference between the two groups and f-test (One-way ANOVA) for testing the difference between the averages from three or more groups. The significant difference was noted at .05 level.

The results of the research are as follows :

1. The overall participation of people in the community development of Bang Mun Nak municipality, Bang Mun Nak district, Phichit province is in moderate level. When considering in each aspect, it was found that in moderate level at all aspects such as planning community development, operational community development, monitoring and evaluation.

2. The comparison participation of people in the community development of Bang Mun Nak municipality, Bang Mun Nak district, Phichit Province, classified by personal factors are sex, age, status, level of education, career and income per month. The results of hypothesis test are found that the factors that make the participation of people in the community development of Bang Mun Nak municipality as a whole were found statistically significant different at .01 level, it accepted the formulated hypotheses such as age, status and level of education and the factors that make the participation of people in the community development of Bang Mun Nak municipality as a whole were not found different, it rejected the formulated hypotheses such as sex, career and income per month

3. The problems and obstacles of participation of people in the community development of Bang Mun Nak municipality. It was found that people do not have knowledge, understanding and an importance about the participation in the community development. The people do not cooperate together Moreover, The people do not know information, have no time, a lack of motivation, a lack of publicity and a lack of funds for implementation about participation in community development and The people think that these are the duties of the municipal agencies.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ อันประกอบด้วย พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ผศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง และที่สำคัญขอขอบคุณคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์คือ ผศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา ผศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์มาโดยตลอดด้วยดี

ขอขอบพระคุณ พระราชวชิรเมธี, ดร. พระโสภณวราภรณ์, ดร. พระมหาวรญาณวรมณฺญ,ดร. อาจารย์ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย อาจารย์ศิริโรจน์ นามเสนา ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ ทั้งด้านภาษา เนื้อหาระเบียบวิธีวิจัย และให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ถูกต้อง และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลนครชุมที่พิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวอย่าง (Try out) และขอขอบคุณนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบางมูลนากที่พิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยตลอดถึงประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองบางมูลนากที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีต่อผู้วิจัยในการตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง

ขอขอบคุณคณาจารย์เจ้าหน้าที่ของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ทุกรูป/ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ ประสิทธิ์ประสาทวิทยาการ และประสบการณ์ รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ รุ่นที่ ๒ ทุกรูป/ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือแนะนำปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัย จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแก่ ครูบาอาจารย์บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย ที่เป็นกำลังใจสนับสนุนในทุกๆ เรื่อง รวมทั้งบูรพาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยฉบับนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จลุล่วงด้วยดี

พระโกศล มณิรตนา

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญแผนภูมิ	(๙)
สารบัญตาราง	(๑๐)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๓)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๗
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ	๙
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิด เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	๑๐
๒.๑.๑ ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน	๑๐
๒.๑.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	๑๙
๒.๑.๓ วิธีการมีส่วนร่วมหรือรูปแบบการมีส่วนร่วม	๒๓
๒.๑.๔ ปัจจัยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน	๒๗
๒.๑.๕ ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน	๒๘
๒.๑.๖ หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน	๒๙
๒.๑.๗ จิตสำนึกเพื่อส่วนร่วม	๓๑
๒.๒ แนวคิด เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	๓๒
๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนาชุมชน	๓๕
๒.๒.๒ ปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน	๓๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๒.๓ หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน	๔๐
๒.๒.๔ องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน	๔๒
๒.๒.๕ กระบวนการพัฒนาชุมชน	๔๓
๒.๓ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	๔๖
๒.๓.๑ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	๔๖
๒.๓.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	๕๓
๒.๔ แนวคิด เกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล	๖๖
๒.๕ การพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก	๗๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๓
๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	๘๓
๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	๙๓
๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล	๙๕
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๙๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๙
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๙
๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๐๐
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๓
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๑๐๔
๔.๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๕
๔.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	๑๐๘
๔.๓ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร	๑๑๓
๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	๑๓๔
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๓๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๓๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๔๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๒
บรรณานุกรม	๑๕๔
ภาคผนวก	
ประวัติผู้วิจัย	

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๑ ภาพแสดงระดับการมีส่วนร่วม	๒๐
๒ ภาพแสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	๒๒
๓ แผนภูมิแสดงจุดมุ่งหมายการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา	๕๗
๔ แผนภูมิกระบวนการของการศึกษา	๕๘
๕ แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายการศึกษากับจุดมุ่งหมายการศึกษาพระพุทธศาสนา	๕๙
๖ แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดการวิจัย	๙๘

สารบัญญัตราสาร

ตารางที่		หน้า
๔.๑	แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๕
๔.๒	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม	๑๐๘
๔.๓	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	๑๐๙
๔.๔	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	๑๑๐
๔.๕	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ	๑๑๑
๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล	๑๑๒
๔.๗	แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำแนกตามเพศ	๑๑๔
๔.๘	แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของ เทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำแนกตามอายุ	๑๑๕
๔.๙	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามกลุ่มอายุ โดยรวม (LSD)	๑๑๖
๔.๑๐	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน (LSD)	๑๑๗

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๑	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดจำแนกตามอายุ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน (LSD)	๑๑๘
๔.๑๒	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดจำแนกตามอายุ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนด้านการติดตามตรวจสอบ	๑๑๙
๔.๑๓	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล (LSD)	๑๒๐
๔.๑๔	แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก จำแนกตามสถานภาพ	๑๒๑
๔.๑๕	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามสถานภาพ โดยรวม (LSD)	๑๒๒
๔.๑๖	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดจำแนกตามสถานภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน (LSD)	๑๒๓
๔.๑๗	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามสถานภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ	๑๒๓
๔.๑๘	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดจำแนกตามสถานภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล (LSD)	๑๒๔
๔.๑๙	แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๒๕
๔.๒๐	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวม (LSD)	๑๒๖
๔.๒๑	แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน (LSD)	๑๒๗

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน (LSD)	๑๒๘
๔.๒๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ (LSD)	๑๒๙
๔.๒๔ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล (LSD)	๑๓๐
๔.๒๕ แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของ เทศบาลเมืองบางมูลนาก จำแนกตามอาชีพ	๑๓๑
๔.๒๖ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอาชีพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	๑๓๒
๔.๒๗ แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของ เทศบาลเมืองบางมูลนาก จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๓๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ที่มณิกาย มหาเวคค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ที่มณิกาย ปาฎิกเวคค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	องคฺตุตตรนิกาย ติกนิปาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	องคฺตุตตรนิกาย จตุกกนิปาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	อังคฺตุตตรนิกาย ฉกนิปาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก.	(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	องคฺตุตตรนิกาย สตตกนิปาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ และ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับสมาคมศิษย์เก่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นหลักการอ้างอิง พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า/ เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑-๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑-๓๒๒หน้าที่ ๑๓๓ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้วยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ถือเป็นหลักคิดสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และพัฒนาสังคมในทุกระดับ เพื่อให้ประชาชนได้เป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาและอนาคตของชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิต ความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ การมีส่วนร่วมของประชาชน ยังมีความแตกต่างกันอยู่มาก เช่นมีประชาชนจำนวนไม่น้อย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนยังเข้าใจว่าการทำประชาพิจารณ์เป็นวิธีเดียวของการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือเข้าใจว่าการทำประชาพิจารณ์ คือ การทำประชามติ รวมทั้งยังเข้าใจไปว่ากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการจัดการหรือแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นแล้ว ในขณะที่เป้าหมายสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการช่วยป้องกันหรือหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้หากขาดการมีส่วนร่วม

ปัญหาสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน มิได้อยู่ที่การยอมรับหรือไม่ยอมรับหลักการมีส่วนร่วม หากแต่สังคมไทยยังมิได้มีการสร้างความเข้าใจและมีข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆในเรื่องแนวคิด เป้าหมาย และวิธีการดำเนินการ ที่จะก่อให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง^๑ ดังนั้นใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ตามมาตรา ๘๗ จึงได้ให้ความสำคัญกับแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

๑. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

๒. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

๓. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

^๑สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานประจำปี ๒๕๕๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา สี่แยกชั่งฮี้ถนนสามเสน เขตดุสิต), หน้า ๓๒๑.

๔. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมาย จัดตั้ง กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของ ชุมชน รวมทั้ง สนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุก รูปแบบให้สามารถแสดง ความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

๕. ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการ ปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชน ได้ใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยสุจริตและเที่ยงธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรา^๒นี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชาย ที่ ไกล่เคียงกัน^๒

การปกครองท้องถิ่นเป็นการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินตามหลักการกระจาย อำนาจปกครอง ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคล แยกอิสระออกจากการบริหารราชการส่วนกลางทำให้มีสิทธิและอำนาจในการทำนิติกรรมและ สัญญาต่างๆตลอดจนเป็นเจ้าของหรือถือครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อการ ดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในท้องถิ่น โดยมีเจ้าหน้าที่ ทรัพย์สิน งบประมาณและรายได้เป็นของท้องถิ่นเอง มีการเลือกตั้งสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่นจึง เป็นแนวทางที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้คิด ริเริ่มและหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ท้องถิ่นโดยประชาชนที่ดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นเอง^๓

ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหรือ การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการปกครองท้องถิ่นตามมาตรา (๑๖๓-๑๖๕ และ ๒๔๑-๒๔๐)โดยกำหนด บทบัญญัติหลายประการ อาทิ การส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ทางการเมือง การวางแผน พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนใน การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการออกข้อบัญญัติองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการลงคะแนนเพื่อถอดถอนสมาชิก และคณะหรือผู้บริหารท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการออกเสียงประชามติในกิจการที่สำคัญ การมีส่วนร่วมในการดูแล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในสิทธิชุมชนเรื่องการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นต้น

^๒รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐, หน้า ๓๙.

^๓บุญอริ ยี่หะ, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔.

อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติให้ประชาชนมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติแล้ว แต่ภายใต้เงื่อนไขสถานการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีปัญหาดังเช่น

๑. ประชาชนยังคงถูกกีดกันและไม่ได้รับโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากส่วนหนึ่งรัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติเทคนิคและวิธีการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไว้แต่เป็นหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดขึ้น

๒. ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการกระจายอำนาจ และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

๓. ประชาชนมีส่วนร่วมในลักษณะ “รัฐจัดวาง” กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเอกสิทธิ์ของพลเมือง แต่มักจะถูกครอบงำโดยระบบราชการ ดังจะเห็นได้จากการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในเวทีประชุมในโอกาสต่างๆ และการประชุมสภาท้องถิ่น ในฐานะเป็นผู้ฟังมากกว่าผู้เสนอความคิดเห็น หรือตัดสินใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าถูกวางตำแหน่งให้เป็นฉากของเวทีหรือถูกซื้อเสียงไปได้โดยง่ายซึ่งส่งผลให้สิทธิหรือความเป็นเอกสิทธิ์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนถูกครอบงำ หรือถูกชักจูงหรือถูกบังคับ

๔. ประชาชนไม่ตระหนัก ไม่เข้าใจ ขาดความรู้และไม่รับรู้ถึงสิทธิพลเมืองที่สามารถมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เท่าที่ควร การมีส่วนร่วมของประชาชนมักถูกครอบงำทางความคิด ถูกกลืนรอนสิทธิเพื่อผันไปเป็นผลประโยชน์ทางการเมืองหรือกลุ่มบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง

๕. ความเข้มแข็งของภาคประชาชน ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนถูกมองข้าม ได้แก่ กลุ่มองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายภาคประชาชนต่างๆ ในทางปฏิบัติยังไม่มีแนวทางการส่งเสริมเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิและปราศจากการถูกครอบงำได้อย่างชัดเจนแต่อย่างไร

สาระสำคัญและปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับกลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อปท. มีลักษณะเป็นแนวตั้งทำให้การเข้าถึง อปท.ของประชาชนมีข้อจำกัด ไม่เปิดโอกาสหรือช่องทางให้กลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับ อปท. ประกอบกับประชาชนเองยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอำนาจหน้าที่ บทบาทของ อปท. โดยเฉพาะในประเด็นด้านการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ผู้บริหาร อปท.บางส่วนมีลักษณะพฤติกรรมเป็นเจ้าของมูลนายซึ่งเข้าลักษณะอำนาจนิยม อย่างไรก็ตามทั้งนี้กลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนคาดหวังที่จะให้มีการปรับรูปโครงสร้างทางการเมืองของ อปท. ให้เป็นระบบเปิดเป็นโครงสร้างแนวระนาบที่เปิดโอกาสให้กลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ง่าย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น มีลักษณะของการเข้าร่วมในโครงการ กิจกรรมตามประเพณีและวันสำคัญเท่านั้น ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่น อปท. ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน อปท. ส่วนใหญ่ไม่ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ไม่มีการกระจายข้อมูลข่าวสารและไม่มีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นอกจากนี้ อปท. ไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลองค์กรชุมชน ไม่ใช้กลไกกลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาท้องถิ่น อีกอย่างหนึ่ง ปัญหา เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ปัญหาส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาด้านความรู้ ปัญหาด้านทัศนคติและค่านิยมทางการเมือง ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น / ข้าราชการ ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและปัญหาเกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลสู่สาธารณชน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาเกี่ยวกับความรู้ ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ประชาชนยังขาดแหล่งข้อมูลในการให้ความรู้ และขาดองค์กรสนับสนุนองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

๒. ปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมทางการเมือง พบว่ามีปัญหาอยู่ ๓ ระดับ ได้แก่

(๑) ทัศนคติและค่านิยมทางการเมืองของประชาชน เช่น ประชาชนถูกมองว่าเห็นแก่ผลประโยชน์ที่นักการเมืองหยิบยื่นให้ ประชาชนไม่เห็นความสำคัญ ประชาชนขาดความไว้วางใจต่อระบบการเมืองการปกครอง ประชาชนเบื่อหน่ายกับนักการเมือง

(๒) ทัศนคติและค่านิยมทางการเมืองของนักการเมืองเช่นผลประโยชน์เล่นพรรคเล่นพวกความเห็นแก่ตัวผู้นำไม่สามัคคี

(๓) ทัศนคติและค่านิยมของระบบการเมือง เช่น ความขัดแย้งระหว่างการเมืองแบบท้องถิ่นกับการเมืองท้องถิ่น ระบบการเมืองการปกครองไทยประชาชนเป็นเครื่องมือต่อรองทางการเมือง

๓. ปัญหาเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น / ข้าราชการ พบว่าขาดภาวะการณ์เป็นผู้นำที่ดี ได้แก่ ขาดหลักการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีวิสัยทัศน์ ขาดจริยธรรม สร้างภาวะการณ์ครอบงำชุมชน

๔. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า องค์กรปกครองท้องถิ่น อปท. ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจกับขอบเขต ลักษณะ และแนวทางที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมใน อปท.

๕. ปัญหาเกี่ยวกับสื่อและการนำเสนอข้อมูลสู่สาธารณชน พบว่า ประชาชนยังขาดการรับรู้ข่าวสารต่างๆ เนื่องจาก อปท. ปกปิดและไม่เปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนได้รับทราบ

อย่างแท้จริง ไม่ทั่วถึง ครอบคลุม นอกจากนี้ยังพบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ที่ใช้ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนไม่เข้าถึงประชาชน^๔

ปัจจุบันนี้กระแส การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหรือการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน กำลังเป็นประเด็นที่สำคัญโดยเฉพาะการพัฒนาที่พยายามยึดคนเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนา การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดเวทีประชาคมต่างๆ เพื่อให้ ชุมชนสามารถใช้ศักยภาพของชุมชนเองในการแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งจะเห็นว่าศักยภาพของ ชุมชนในวิสัยทัศน์ใหม่ คือ กระบวนการเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การสร้างชุมชนแบบองค์รวมที่เป็น อิสระ ฟังพาตัวเองได้อย่างมั่นคงแล้วประสานกันเข้าเป็นเครือข่ายขององค์กรชุมชนในระดับต่างๆ เพื่อร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์และร่วมมือกันกำหนดชะตากรรมชีวิตตนเองซึ่งเป็นการเข้าไปมี ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ต้องส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน เกิดความศรัทธาเชื่อและตระหนักดีในตนเองว่าตนเป็นบุคคลคนหนึ่งที่มีสิทธิเสรีภาพมีส่วนใน การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยเชื่อหมั่นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน (Development Participation) เป็นการพัฒนาของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง ชุมชนที่พึ่งตนเอง ชุมชนที่ สามารถแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ได้ โดยชุมชนเองทั้งนี้ ภาครัฐจะสนับสนุนในส่วนที่ยังเกินขีด ความสามารถของชุมชน ชุมชนต้องรับผิดชอบชุมชนได้ชุมชนเท่านั้นที่จะแก้ไขปัญหาของ ชุมชนได้ ชุมชนต้องฟังพาซึ่งกันและกันได้ อีกอย่างหนึ่งคณะกรรมการชุมชน เป็นแกนนำที่ สำคัญในการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ หัวใจของการพัฒนา ” ที่จะส่งเสริม ให้ประชาชนในชุมชนได้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันศึกษาปัญหา และความต้องการของชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาชุมชน ด้วยตัวชุมชนเอง โดยชุมชนเพื่อชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง นำอยู่ และยั่งยืน^๕

จากปัญหาและสถานการณ์การเรียกร้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนข้างบน ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของ เทศบาลเมืองบางมูลนาก เพราะว่ามีแต่ประชาชนในชุมชนเท่านั้นที่รู้ปัญหาอุปสรรคต่างๆใน ชุมชนและประชาชนในชุมชนมีความสามารถมีศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการปกครองและแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆของชุมชนได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากมีจุดเน้นที่การปลูกจิตสำนึกของประชาชนในชุมชนให้ ตระหนักดีว่าประชาชนมีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนโดยการ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้ประชาชนพึ่งตนเองและ

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒๒- ๓๒๕.

^๕ กองสวัสดิการสังคมเทศบาลนครพิษณุโลก, คู่มือคณะกรรมการชุมชน, ๒๕๔๕ หน้า ๒.

นำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง ส่งเสริมศักยภาพของประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และเครือข่าย ในการบริหารจัดการชุมชนพร้อมทั้งการส่งเสริมวิถีธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของตนเองและชุมชน

การปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองแบ่งออกเป็น ๕ แบบ คือ

- (๑) องค์กรบริหารส่วนจังหวัด
- (๒) เทศบาล
- (๓) องค์กรบริหารส่วนตำบล
- (๔) กรุงเทพมหานครและ
- (๕) เมืองพัทยา

การปกครองแต่ละรูปแบบนั้นจะมีลักษณะโครงสร้างในการบริหารแตกต่างกันออกไป การปกครองในรูปแบบเทศบาลถือว่าเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่ประชาชนหนาแน่นและมีความเจริญพอสมควร รูปแบบการปกครองของเทศบาลแบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทคือ

- (๑) เทศบาลตำบล
- (๒) เทศบาลเมือง
- (๓) เทศบาลนคร

เทศบาลเมืองบางมูลนากซึ่งเป็นเทศบาลเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอบางมูลนากประกอบไปด้วย ๖ ชุมชน ได้แก่ (๑) ชุมชนวัดชัยมงคล (๒) ชุมชนร่วมจิตบันดาล (๓) ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ (๔) ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้ (๕) ชุมชนประเวศน์เหนือ (๖) ชุมชนร่วมประเวศน์ใต้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก ศึกษา เปรียบเทียบ และปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก ศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองบางมูลนากประกอบด้วยชุมชน ๖ ชุมชนมีครัวเรือน จำนวน ๓,๔๐๒ ครัวเรือน ประชากรทั้งหมดรวม ๙,๐๑๘ คนแยกเป็นชาย ๔,๓๐๖ คน หญิง ๔,๗๑๒ คน

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในขอบเขตพื้นที่ชุมชนเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ซึ่งเทศบาลเมืองบางมูลนากได้แบ่งชุมชนออกเป็นชุมชนย่อย ๖ ชุมชน คือ (๑) ชุมชนวัดชัยมงคล (๒) ชุมชนร่วมจิตบันดาล (๓) ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ (๔) ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้(๕) ชุมชนประเวศน์เหนือ (๖) ชุมชนร่วมประเวศน์ใต้

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน.ตุลาคม .พ.ศ.๒๕๕๔ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากอยู่ในระดับไหน

๑.๔.๒ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากมีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

๑.๔.๓ ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากมีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากแตกต่างกัน

๑.๕.๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากแตกต่างกัน

๑.๕.๓ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากแตกต่างกัน

๑.๕.๔ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากแตกต่างกัน

๑.๕.๕ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากแตกต่างกัน

๑.๕.๖ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากเข้าไปมีส่วนในการรับรู้สภาพปัญหาต่างๆของชุมชน และมีส่วนในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนา หมายถึงความเปลี่ยนแปลงความเจริญก้าวหน้าของชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากในทางที่ดีขึ้นไม่ว่าสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน ปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมืองมีความเจริญก้าวหน้าอย่างเนื่องจากประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีวัตถุประสงค์หรือความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาร่วมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเป็นหมู่เพื่อประโยชน์ส่วนร่วมของกลุ่มและป้องกันภัยศัตรูจากภายนอก

การพัฒนาชุมชน หมายถึงกระบวนการหนึ่งของชุมชนเทศบาลเมืองบางมูลนากที่จะมุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีชีวิตที่ดีขึ้นโดยสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงโครงสร้างของชุมชนให้เจริญก้าวหน้าและความผาสุกในชุมชน

เทศบาล หมายถึงเทศบาลเมืองบางมูลนากซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของเทศบาลที่มีการจัดตั้งและดำเนินงานภายใต้ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารปกครองดูแลให้บริการประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของตน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

๑.๗.๒ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

๑.๗.๓ สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยโดยนำเสนอแต่ละหัวข้อตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
- ๒.๓ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
 - ๒.๓.๑ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
 - ๒.๓.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
- ๒.๔ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของเทศบาล
- ๒.๕ การพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
 - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล
 - ๒.๖.๔ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๑.๑ ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นกรอบคิดตะวันตก ซึ่งเกิดขึ้นควบคู่กับความเชื่อในระบบประชาธิปไตยที่เชื่อเรื่องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างประชาชน นอกจากนั้นความเชื่อเรื่อง “การมีส่วนร่วม” มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับความเชื่อในเรื่อง “ความเป็นปัจเจก” (Individualism) ที่มีความสามารถและศักยภาพที่คิดเองเป็นในการแสดงความคิดเห็นของตนในชุมชนที่สังกัด ปัจเจกเหล่านี้มีความตระหนักว่าพวกเขาจำเป็นต้องมารวมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทุก ๆ คนภายใต้กติกาที่ร่วมกันกำหนด^๑

^๑จามะรี เชียงทอง, สังคมวิทยาการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙),

(๑) ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงกระบวนการ (Process)

ณัฐนรี ศรีทอง กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) ที่ประชาชนในชุมชนได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมในชุมชน นับตั้งแต่ร่วมกำหนดปัญหาและความต้องการ ร่วมระบุสาเหตุของปัญหา ร่วมกำหนดวิธีการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมติดตามประเมินผลกิจกรรม และร่วมรับผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมนั้น ซึ่งประเด็นหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือประชาชนต้องเป็นผู้กระทำในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วมด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างอิสระ^๒

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เน้นกระบวนการ ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลายกิจกรรม โดยจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เข้ามาพร้อมเพราะหวังสิ่งตอบแทน และที่สำคัญการมีส่วนร่วมจะต้องสอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ด้วย และการมีส่วนร่วมมี ๔ ลักษณะ ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปได้รับอำนาจที่จะคิดทำมากขึ้นไม่ว่าในเรื่องการเมืองหรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ

๒) การมีส่วนร่วม เป็นการร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มีความเท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง (Active) มิใช่มีส่วนร่วมอย่างเฉื่อยชา (Passive)

๓) การมีส่วนร่วม จะต้องได้มีส่วนร่วมตั้งแต่นั้นแรกของกระบวนการไปจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

๔) การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจจากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปรับปรุงชีวิตของตนให้ดีขึ้น^๓

เสน่ห์ จามริก ซึ่งให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วม ต้องเป็นเรื่องที่ประชาชนคิดเอง โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น ๕ ขั้นตอน คือ (๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหา (๒) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่มาของปัญหา (๓) การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหา (๔) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน และ(๕) การมีส่วนร่วมในการ

^๒ณัฐนรี ศรีทอง,การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์,๒๕๕๒),หน้า ๑๙๑.

^๓นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ,๒๕๓๘),หน้า ๑ -๓, ๑๙.

ประเมินผล วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดผลสำเร็จ หมายถึงการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมจัดทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น และเป็นการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆด้วยความสมัครใจ^๔

คูเฮน และ อาหอฟฟ์ (Cohen and Uphoff) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทออกเป็น ๔ แบบ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ กำหนดนโยบายจากความต้องการ และการตัดสินใจปฏิบัติการ อาจจะเป็นการตัดสินใจในช่วงระยะเวลาเริ่มแรก การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม หรือการตัดสินใจในช่วงการดำเนินกิจกรรม

๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโครงการโดยให้การสนับสนุนด้านการบริหาร การประสานความร่วมมือ รวมทั้งการลงมือปฏิบัติการด้วยแรงงานแรงงาน และให้การสนับสนุนทรัพยากรอื่นๆ

๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) เป็นการร่วมกันที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้น หรือการมีส่วนร่วมต่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในทุกๆด้าน

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการร่วมกันควบคุมตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนเข้าไปแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น^๕

(๒) ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ (Decision-maker)

ปาริชาติ วลัยเสถียร เสนอแนวคิดการมีส่วนร่วมตามความหมายกว้างๆว่าการที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ สังคม การมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนพัฒนาการรับรู้ สติปัญญาและความสามารถใน

^๔ เสน่ห์ จามริก , การเมืองไทยกับการพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐.

^๕ Cohen, J and N.T. Uphoff, **Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarify Through Specificity**, (world Development 8,1980), pp.213 – 218.

การตัดสินใจ กำหนดชีวิตด้วยตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นทั้งวิธีการ (Means) และเป้าหมาย (Ends)ในเวลาเดียวกัน^๖

เสรี พงศ์พิศ ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมความหมายที่สำคัญ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน คน ทุนของชุมชน^๗

ลิสก์ (Lisk) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการดำเนินการตัดสินใจทุกระดับ ทุกรูปแบบในแต่ละกิจกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของกระบวนการวางแผนซึ่งมีการกำหนดรูปแบบการทำงาน กำหนดแนวคิดการมีส่วนร่วมที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือก การบริหาร การประเมินผลของแผนงานแต่ละโครงการที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น^๘

(๓) ความหมายของการมีส่วนร่วม : มิติเชิงผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders)

ตะติยา กาศสุวรรณ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่ปัจเจกชนบุคคล หรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับเพราะประชาชนที่เข้าร่วมมีการพัฒนาภูมิปัญญาและการรับรู้ สามารถคิด วิเคราะห์และการตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง^๙

อรพินทร์ สฟโซคชัย สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชนที่ได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการพัฒนาของภาครัฐ หรือ หมายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาของรัฐ

^๖ปาริชาติ วัลย์เสถียร,กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา,พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข(สรส),๒๕๕๒),หน้า ๑๙๕.

^๗เสรี พงศ์พิศ, ร้อยคำที่ควรรู้ให้เท่าทันตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลง, (กรุงเทพมหานคร: พลังทางปัญญา,๒๕๕๗),หน้า ๑๗.

^๘Franklyn Lisk, **Popular participation in planning for basic needs: concepts, methods and practices**, (Hants,Gower. 1985), p.15.

^๙ตะติยา กาศสุวรรณ, “ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน:ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอ พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖.

หรือกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ประชาชนยินดีมาร่วม ซึ่งเป็นการร่วมรับผลประโยชน์และร่วมลงทุนลงแรง ซึ่งเป็นความหมายของการมีส่วนร่วมเชิงพัฒนาชุมชน^{๑๐}

(๔) ความหมายของการมีส่วนร่วมในมิติอื่น ๆ

กฤษณะชัย ลัมบุญแดง ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานโดยร่วมกันคิด ร่วมลงมือปฏิบัติการ ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมในการติดตามและประเมินผล^{๑๑}

โกวิท พวงงาม กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นเป็นอำนาจในการตัดสินใจ ของบุคคล กลุ่ม องค์กร ในการเข้าร่วมกระบวนการทำงานหนึ่งที่อาศัยความพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างพื้นที่ทั้งด้านการทำงาน และจิตใจที่จะมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพความคิด ระบบความเชื่อและความยึดมั่นถือมั่นภายในตัวตนของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงาน แต่ละองค์กร อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับกาลเวลาแต่ละยุคแต่ละสมัยอีกด้วย หากจะกล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Teamwork) ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา ก็คงไม่แปลกเพราะการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดสามารถเข้าใจสถานการณ์ของงานโดยภาพรวมทั้งหมด โดยเฉพาะการทำให้รู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน กลุ่ม องค์กร ที่อยู่ในกระบวนการคิดริเริ่มตัดสินใจวางแผนงาน และดำเนินงาน เป็นต้น ที่ส่งผลให้เกิดการอุทิศตนในการปฏิบัติงานนั้นๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามแนวทางที่ได้วางไว้^{๑๒}

เจริญ ภัสระ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความพร้อมของประชาชนในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ด้วยการร่วมคิด การร่วมตัดสินใจ อีกทั้งใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมในการจัดการและ

^{๑๐} อรุณรัตน์ ส孚โชคชัย , การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เอกสารรายงานการประชุมวิชาการ (ชลบุรี : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ณ จังหวัดชลบุรี , ๒๕๓๘) หน้า ๒.

^{๑๑} กฤษณะชัย ลัมบุญแดง, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดและการพนันในจังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

^{๑๒} โกวิท พวงงาม, ธรรมาภิบาลท้องถิ่น: ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส, (กรุงเทพมหานคร : มิสเตอร์ก็อบบี้, ๒๕๕๓), หน้า ๖๓ - ๖๔.

กระจายทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นโดยอาศัยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด^{๑๓}

ถวิลวดี บุรีกุล ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในหลายมิติ ที่เห็นว่ามีน้ำหนักดังต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมในมิติของความลึก หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาโครงการ

๒) การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

๓) ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

๔) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าใจอย่างกว้างๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

๕) การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่สำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและธำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

๖) การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่า บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

๗) การมีส่วนร่วม คือการที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการ และความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ^{๑๔}

^{๑๓}เจริญ ภัทระ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^{๑๔}ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม:แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, (นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๑ -๒.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้า ร่วม การตัดสินใจหรือ เคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรก จนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^{๑๕}

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) ใน หลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนหมายถึง คนไทยทุกคนไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด ต้องรู้จักสิทธิและการใช้สิทธิ ต้องตื่นตัวกระตือรือร้นที่จะรับรู้ ตรวจสอบกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนอื่น สร้างภาคประชาชนและสังคมที่เข้มแข็ง มีทัศนคติต่อส่วนรวมที่ถูกต้อง และมีคุณธรรม^{๑๖}

พรธนิภา โสทธิพันธุ์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน ทั้งของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน ร่วมกันรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม เพื่อการพัฒนาและแลกเปลี่ยนให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการโดยการกระทำ ของกลุ่มหรือองค์กร^{๑๗}

มัทนา ไชยจิตต์ สรุปการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง กระบวนการหรือการกระทำที่เปิด โอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมกัน แสดงความคิดเห็น การวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ของกลุ่ม องค์กร หรือ ชุมชน ตลอดจนการ ร่วมกันรับผิดชอบ แก้ไขปัญหาและรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการให้ประชาชนมีการตัดสินใจ ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของ การพัฒนา ทั้งการพัฒนาตนเองและพัฒนาท้องถิ่นและสังคม ทั้งนี้การมีส่วนร่วมจะได้ผลดีอย่าง แท้จริงนั้น ประชาชนจะต้องมีโอกาสอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซง ครอบงำ บังคับ บีบบังคับ กะเกณฑ์ ผีเนใจหรือถูกขอร้อง เพราะอาจจะบรรลุเพียงผลสำเร็จของงานเท่านั้นแต่จะไม่

^{๑๕}นรินทร์ชัย พัฒนพงศา,การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : 598 Print, ๒๕๕๖), หน้า ๔.

^{๑๖}บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี,“ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล”, รายงานการวิจัย, (สถาบัน พระปกเกล้า : ศูนย์กลางลาดพร้าว, ๒๕๕๔) : ๔๗.

^{๑๗}พรธนิภา โสทธิพันธุ์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้ กรณี ตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา”,วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑.

ก่อให้เกิดความผูกพันรับผิดชอบตามมา และการดำเนินกิจกรรมนั้นๆจะไม่มีคามยั่งยืนมั่นคง ไม่ต่อเนื่องในที่สุดก็อาจจะล้มเลิกไปในที่สุด^{๘๘}

ยุทธพงศ์ สมร กล่าวว่า การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง กระบวนการหรือการกระทำที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมกัน แสดงความคิดเห็น การวางแผนในการดำเนินกิจกรรม ต่างๆ การกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ของกลุ่ม องค์กร หรือ ชุมชน ตลอดจน การร่วมกันรับผิดชอบ แก้ไขปัญหาและรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการให้ประชาชนมีการ ตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น หัวใจของการพัฒนา ทั้งการพัฒนาตนเองและพัฒนาท้องถิ่นและสังคม ทั้งนี้การมีส่วนร่วมจะ ได้ผลดีอย่างไรจริงนั้น ประชาชนจะต้องมีโอกาสอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซง ครอบงำ บังคับ บีบบังคับ กะเกณฑ์ ผืนใจหรือถูกขอร้อง เพราะอาจจะบรรลุเพียงผลสำเร็จของงานเท่านั้น แต่จะไม่ก่อให้เกิดความผูกพันรับผิดชอบตามมา และการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ จะไม่มีคาม ยั่งยืนมั่นคง ไม่ต่อเนื่องในที่สุดก็อาจจะล้มเลิกไปในที่สุด^{๘๙}

วัชรวิ ลากเหลือ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่ประชาชนได้มี ส่วนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การสำรวจปัญหาตลอดแนวทางแก้ไข การมีส่วนร่วมใน การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผน การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนและร่วมกันแก้ปัญหาให้ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์^{๙๐}

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้า ร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุก ขั้นตอนของโครงการหรือ งานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมี ส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความ รับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จัก

^{๘๘} มัทนา ไชยจิตต์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้า อำเภอบึงสามพัน จังหวัด พิษณุโลก”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), หน้า ๘.

^{๘๙} ยุทธพงศ์ สมร, “การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านร่องภาคใต้ ตำบลร่องภาค อำเภอสว่างเม่น จังหวัดแพร่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๘.

^{๙๐} วัชรวิ ลากเหลือ, “การมีส่วนร่วมของครูในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา บัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕), หน้า, ๑๓ – ๑๔.

ได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน^{๒๑}

สุดจิต นิमितกุล กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังการทำงานที่สอดคล้องประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการบริการประชาชน^{๒๒}

สุพิชฌาย์ อภัยสุวรรณ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มคนภายในสังคมได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการทุกขั้นตอนของกิจกรรมต่างๆที่รัฐบาลหรือองค์กรต่างๆ โดยใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อเข้าร่วมทั้งทางด้านร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ และร่วมประเมินผลงานซึ่งการร่วมดำเนินการในกิจกรรมต่างๆจะเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นและให้เกิดการเรียนรู้ในการนำไปพัฒนาสิ่งต่างๆด้วยตนเอง อีกทั้งทำให้ชุมชนเกิดความเจริญเติบโตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองในอนาคต^{๒๓}

เอกลักษณ์ ทองเสมียน ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่ประชาชน หรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่คิดโครงการ จนถึงการรับผลที่เกิดร่วมกัน และการติดตามประเมินผล โดยเป็นไปด้วยความสมัครใจ^{๒๔}

ฮันทีงตัน และ เนลสัน (Huntington and Nelson) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาได้จากกิจกรรม เช่น ด้านการเมืองพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง เป็นต้นและด้านการบริหารโครงสร้างขององค์กรใดองค์กรหนึ่งซึ่งจะต้องมีสายบังคับบัญชา ดังนั้น การมีส่วนร่วมสามารถพิจารณาได้ในแนวราบทุกแผนกทุกฝ่าย โดยจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ซึ่งการมีส่วนร่วมในแนวราบนี้เป็นการมีส่วนร่วมแบบหลวมๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน ส่วนในแนวตั้งเป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้ามีลูกน้อง มีฝ่ายแผนกต่างๆลดหลั่นกันไป และการปฏิบัติมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง

^{๒๑}วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, การพัฒนาชนบทไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

^{๒๒}สุดจิต นิमितกุล, “กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี” ในการปกครองที่ดี (Good Governance), (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓.

^{๒๓}สุพิชฌาย์ อภัยสุวรรณ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนืออำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

^{๒๔}เอกลักษณ์ ทองเสมียน, “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาน้ำตกเก้าโจน ตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), หน้า ๔๒.

หรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา การมีส่วนร่วมทั้งในแนวราบและแนวตั้งนั้น บางครั้งจะต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่นๆ ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องแสดงบทบาทตามสถานภาพของตนเองตามแนวราบและแนวตั้ง^{๒๕}

วิลเลียม เออวิน (William Erwin) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ประกอบด้วย ๓ มิติ กล่าวคือมิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะใครควรทำและทำอย่างไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน^{๒๖}

จากการทบทวนความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงขบวนการ โครงการ วิธีการ และกระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง เพื่อประโยชน์ของตัวเองและส่วนร่วมโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การวางแผน การลงมือปฏิบัติงาน การตรวจสอบ การติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผล

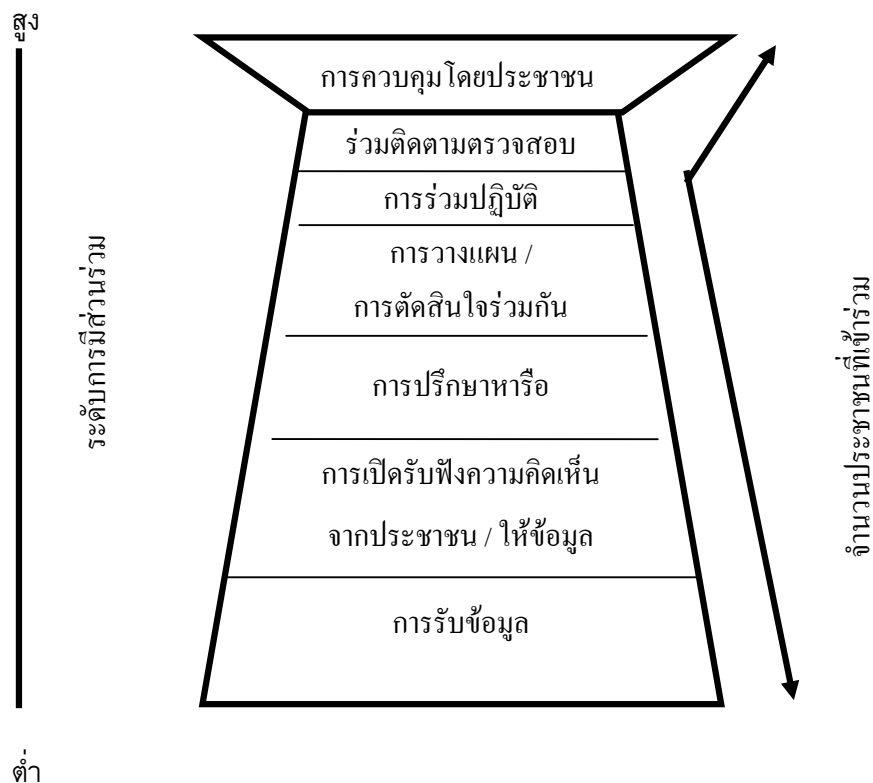
๒.๑.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ถวิลวดี บุรีกุล^{๒๗} ได้แบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับ จะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปสูงสุด ได้แก่ระดับการให้ข้อมูล ระดับการเปิดความคิดเห็นของประชาชน ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการวางแผนจนถึงระดับการตัดสินใจร่วมกัน ระดับการร่วมปฏิบัติ ระดับการติดตามตรวจสอบ จนสูงสุดคือระดับการควบคุมโดยประชาชน ดังภาพ

^{๒๕}Huntington, S.P. and Nelson, J.M. **No Easy Choice : Political Participation in Developing Country**, (Cambridge Massachusetts, 1975), pp.12-13.

^{๒๖}William, Erwin. **Participation Management : Concept, Theory and Implementation**,(Georgia State University, 1976), p.15.

^{๒๗}ถวิลวดี บุรีกุล, **ทศวรรษ:ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**,(กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

ภาพที่ ๑

แสดงระดับการมีส่วนร่วม

ที่มา: โกวิท ี พวงงาม ธรรมาภิบาลท้องถิ่น:ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส , หน้า ๖๕.

๑) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับที่ต่ำที่สุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนเพื่อประกอบการตัดสินใจ แต่ไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นสะท้อนกลับมา แนวทางในระดับนี้มีหลายวิธี เช่นการแถลงข่าว การแจกข่าว การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

๒) ระดับเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ มีการเริ่มรับข้อมูลสะท้อนกลับจากประชาชนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็น แนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ ส่วนใหญ่ จะเป็นการสำรวจความคิดเห็น และการบรรยายให้ความรู้ โดยมีการซักถามได้ในประเด็นที่มีความสงสัย

๓) ระดับของการให้คำปรึกษาหารือ เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้น เป็นการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และการเจรจาอย่างเป็นทางการ เพื่อประเมิน

ความก้าวหน้า และระบุประเด็นหรือข้อสงสัย ต่างๆ สำหรับแนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

๔) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นจากระดับของการให้คำปรึกษาหารือ ซึ่งมีขอบเขตไปถึงการร่วมกันวางแผนการดำเนิน และการรับผิดชอบผลการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งจะพบว่ามีประเด็นความซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมากมาย สำหรับแนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งร่วมกัน เป็นต้น

๕) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่สูงกว่าระดับการวางแผนร่วมกัน กล่าวคือ เป็นระดับที่ผู้ดำเนินการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๖) ระดับการร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมินผล เป็นระดับที่มีประชาชนเข้าร่วมน้อย แต่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก แนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ คือ การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลที่มาจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๗) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่นการลงประชามติ เป็นต้น

ปรีดี โชติช่วงและคณะ ได้มองการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็นระดับ (Degree) ของการมีส่วนร่วมซึ่งจัดแบ่งจากระดับน้อยไปหามากดังนี้

๑) ระดับ ที่ ๑ ถูกบังคับให้ร่วม มองว่าการที่ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ เพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย

๒) ระดับที่ ๒ ถูกหลอกให้ร่วม ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ในรูปแบบของค่าจ้างแรงงาน หรือความสะดวกสบายบางอย่าง

๓) ระดับที่ ๓ ถูกชักชวนให้เข้าร่วม การมีส่วนร่วมในลักษณะเช่นนี้ ส่วนมากเป็นโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อยแล้วพยายามชักชวนประชาชนให้ร่วมมือในทุกรูปแบบโดยอาศัยระบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชนต่างๆ ว่าเป็นโครงการที่ดีขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

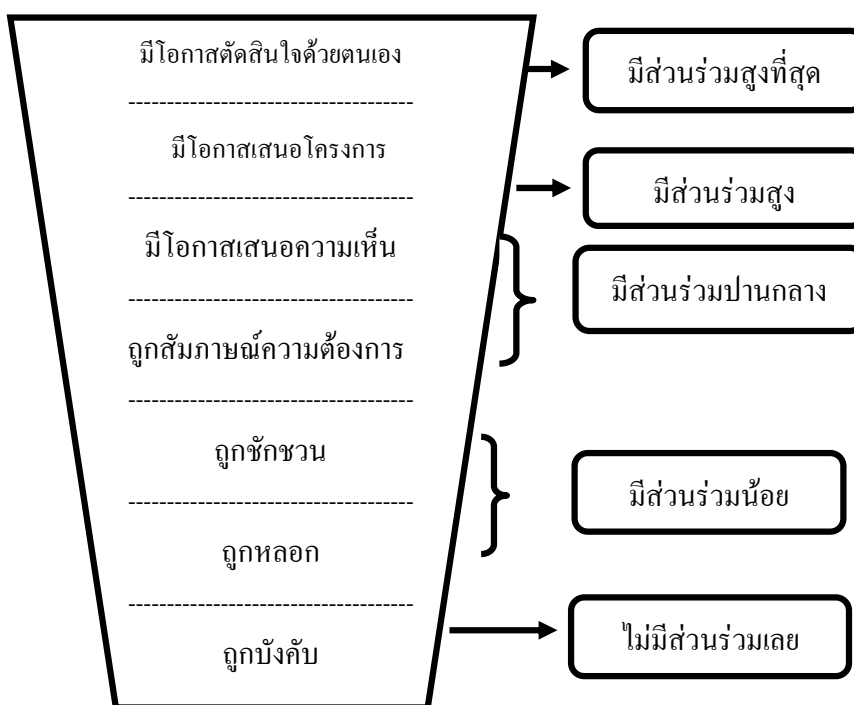
๔) ระดับที่ ๔ สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมในชนิดนี้ จะปรากฏว่าปัญหาความต้องการและเสียงเรียกร้องของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้าง กล่าวคือ ผู้ที่จะวางโครงการจะต้องสำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาของชาวบ้านคืออะไร ควรจะแก้ไขด้วยวิธีใด จะวางแผนอย่างไรและจะปฏิบัติตามแผนอย่างไร ซึ่งยังคงเป็นเรื่องของทางราชการ

๕) ระดับที่ ๕ มีโอกาสเสนอความคิดเห็น ในระดับนี้ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางโครงการและดำเนินการตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นส่วนราชการอยู่

๖) ระดับที่ ๖ โอกาสเสนอโครงการ ในระดับนี้ทางราชการกับประชาชนจะมีปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนมีโอกาสในการตัดสินใจว่าปัญหาของตนเองคืออะไร จะแก้ไขได้อย่างไร วิธีที่ดีที่สุดที่ผู้จนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติด้วย

๗) ระดับที่ ๗ มีโอกาสในการตัดสินใจ ในระดับนี้ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติแผนและการประเมินผลโครงการ^{๒๕}

ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมของ ปรีดี โซติช่วงและคณะ สามารถสรุปลักษณะและระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาแล้ววางแผนภาพต่อไปนี้^{๒๖}

ภาพที่ ๒

แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ที่มา: โกวิทย์ พวงงาม, ธรรมมาภิบาลท้องถิ่น: ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส, หน้า ๖๙.

^{๒๕} ปรีดี โซติช่วงและคณะ, การพัฒนาชุมชนและการบริหารงานพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๐ - ๑๑๒.

^{๒๖} โกวิทย์ พวงงาม, ธรรมมาภิบาลท้องถิ่น : ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส, หน้า ๗๙.

๒.๑.๓ วิธีการมีส่วนร่วมหรือรูปแบบการมีส่วนร่วม

วิธีการมีส่วนร่วมหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นวิธีการหรือรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ที่สำคัญอย่างยิ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จำเป็นต้องเปิดโอกาสเปิดพื้นที่และควรมีวิธีการรูปแบบในการเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน

โกวิทย์ พวงงาม^{๓๐} ได้เสนอช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังเช่น

๑. การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา ทั้งแผนพัฒนา ๕ ปี และ แผนพัฒนาประจำปี โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดและกำหนดการจัดทำแผนพัฒนา โดยการร่วมเสนอปัญหาความต้องการ และร่วมเสนอโครงการ/กิจกรรมเพื่อการพัฒนา ในรูปแบบของกระบวนการทำประชาคมที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาในภาพรวม ร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒. การมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. ๒๕๓๗ กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่งตั้งผู้แทนประชาชนร่วมเป็นกรรมการในการจัดซื้อ จัดจ้าง เพื่อให้เกิดความถูกต้องโปร่งใส และเป็นธรรม

๓. การให้ประชาชนมีสิทธิในการเข้าร่วมประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องแจ้งวาระการประชุมให้ประชาชนทราบทุกครั้งและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมสภาด้วย

๔. การให้ประชาชนมีสิทธิในการเสนอข้อบัญญัติ เพื่อให้สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณาออกข้อบังคับตำบล ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒

๕. ประชาชนมีสิทธิ์ถอดถอนผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความประพฤติเสื่อมเสียตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการลงคะแนนเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒

^{๓๐}โกวิทย์ พวงงาม, รายงานการวิจัยประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิสเตอร์ก็อบปี, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔.

ดุสิตา แก้วสมบุรณ์ ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ ๑๐ ประการคือ ร่วมประชุม ร่วมออกเงิน ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมสัมมนา ร่วมเป็นผู้ชักชวนร่วมเป็นผู้บริโภค ร่วมเป็นผู้ริเริ่ม ร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานและร่วมออกวัสดุอุปกรณ์^{๑๑}

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกันในเรื่องต่อไปนี้จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

๑) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน

๒) ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

๓) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ไข ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

๔) ร่วมการตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม

๕) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

๖) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

๗) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรม ที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป^{๑๒}

วรทัต ลัยนันท์ ได้กล่าวถึงวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล ว่า ประชาชนสามารถมีวิธีการเข้ามีส่วนร่วมได้ ๓ ฐานะ ได้แก่

๑) ฐานะผู้ส่งเสริม

^{๑๑}ดุสิตา แก้วสมบุรณ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๖.

^{๑๒}อังกใน สมรักษ์ กิ่งรุ่งเพชร, “การมีส่วนร่วมของชาวสมุทรสงครามในการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔.

๑.๑ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการเลือกตั้ง กล่าวคือ มีความเอาใจใส่เข้าร่วมกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สม่าเสมอ หรือหากมีความสามารถและมีคุณสมบัติเหมาะสมก็สามารถมีส่วนร่วมโดยวิธีการสมัครเป็นสมาชิก อบต.

๑.๒ การมีส่วนร่วมในวิธีการทางกฎหมาย กล่าวคือปฏิบัติตามกฎหมายและเสียภาษีตามระเบียบข้อบังคับ

๑.๓ การมีส่วนร่วมในวิธีการให้ด้านความร่วมมือ กล่าวคือสละแรงงานพัฒนาท้องถิ่น ร่วมกิจกรรม อบต. ร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ช่วยเผยแพร่ข่าวสารและแสดงความคิดเห็นเพื่อสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนโครงการ

๒) ฐานะผู้รับบริการ กล่าวคือ

๒.๑ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการแจ้งปัญหาหรือความเดือดร้อน สะท้อนภาพการบริการให้ผู้บริหาร อบต. รับรู้

๒.๒ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการร่วมกันออกข้อบังคับท้องถิ่นหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น

๒.๓ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการร่วมเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีสอบราคา ประกวดราคา

๓) ฐานะผู้ตรวจสอบ กล่าวคือ

๓.๑ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการเป็นผู้ตรวจสอบพฤติกรรมสมาชิกสภา อบต.

๓.๒ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการตรวจสอบแผนพัฒนา อบต.

๓.๓ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการตรวจสอบจัดทำข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีว่าตรงกับแผนพัฒนาตำบลหรือไม่ ตรวจสอบการก่อสร้างโครงการและค่าใช้จ่ายงบประมาณว่ามีความโปร่งใสหรือไม่

๓.๔ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการเข้ารับฟังการประชุมสภาอย่างสม่ำเสมอ

๓.๕ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการขอรับทราบข้อมูลหากเห็นว่าการทำงานของ อบต. ไม่โปร่งใส

๓.๖ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการคัดค้านข้อบังคับหรือมติของ อบต. ที่ทำให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อน

๓.๗ การมีส่วนร่วมโดยวิธีการตรวจสอบการทำงานของ อบต. เมื่อเห็นว่าไม่ถูกต้อง ไม่โปร่งใส ประชาชนในฐานะผู้ตรวจสอบต้องดำเนินการ โดยการแจ้งประธานสภา อบต. หรือสมาชิกเพื่อคัดค้าน หากพบว่าผู้รับผิดชอบในสภา ฯ เพิกเฉยจะต้องแจ้งนายอำเภอ พ้องศาลหากคณะกรรมการบริหาร อบต. หรือสมาชิกทำความเสียหายให้กับประชาชนและรวบรวมประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งครั้งหนึ่งของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง เข้าชื่อร้องต่อผู้ว่าราชการ

จังหวัดให้มีการลงคะแนนเสียง หากคะแนนไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๔ ของผู้มีสิทธิลงคะแนนก็จะมีมติให้ถอดถอนคณะกรรมการบริหารหรือสมาชิกสภา อบต.ได้^{๓๓}

คลีน (Klein) กล่าวถึงวิธีการหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้ คือ

๑) การร่วมประชุม เป็นการร่วมอภิปรายหรือเนื้อหาสาระของการวางแผนแก้ปัญหาและพัฒนา หรือจัดทำแผนโดยตรง

๒) การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งกัน ตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อให้ทราบถึงผลดีเสียในกรณีต่างๆ

๓) การให้คำปรึกษาแนะนำ วิธีการนี้ ประชาชนต้องเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการ เพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกผลกระทบเข้ามีส่วนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจและวางแผน

๔) การสำรวจ วิธีสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นในกรณีต่างๆ

๕) การประสานงานร่วมกัน เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วม ตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มให้เข้าไปร่วมงานบริหารหรือการจัดการ หรืออาจจะเป็นรูปเข้าร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชน

๖) การสัมภาษณ์หรือการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ และประชาชนผู้ได้รับผล เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความเห็นและความต้องการของประชาชน

๗) การจัดทัศนศึกษาไปยังจุด หรือ บริเวณที่จะมีการก่อสร้างหรือการจัดทำโครงการพัฒนาเพื่อการสำรวจและตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนจะร่วมตัดสินใจ

๘) การไต่สวนสาธารณะ เป็นการไต่สวนข้อมูลจากประชาชนหรือ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนและทุกกลุ่มในสังคมได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นต่อกฎระเบียบและนโยบายประเด็นต่างๆ ที่สำคัญของรัฐบาล ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม

๙) การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารรูปแบบ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ วิดีโอ โทรทัศน์ สไลด์ แผนที่ และหุ่นจำลอง เพื่อเผยแพร่ข่าวสารจากรัฐสู่ประชาชน ให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึง

๑๐) การเลือกตั้งผู้แทนของประชาชน การพิจารณาเลือกผู้แทนของสังคมทำได้โดยการปรึกษาหารือ ประสานงานร่วมกัน สัมภาษณ์ ร่วมประชุมชนและถกเถียงกัน

๑๑) การออกเสียงประชามติโดยตรง เป็นการตอบคำถามของรัฐบาลโดยประชาชน ให้ประชาชนทุกคนในสังคมออกความคิดเห็นโดยตรงต่อรัฐบาล

^{๓๓}วราทิตย์ ล้วนันท์, การมีส่วนร่วมการปกครองส่วนท้องถิ่น อบต., (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๔ - ๔๕.

๑๒) การรายงานผล การรายงานผล มักกระทำในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ การวางแผนและจัดทำแผน ผลการตัดสินใจในกระบวนการวางแผน จนถึงขั้นของการจัดทำแผน และโครงการจะส่งกลับไปยังประชาชนในท้องถิ่นเพื่อการถกถามย้ำความแน่ใจของท้องถิ่นอีกครั้งก่อนตัดสินใจทำโครงการ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้พิจารณาอีกครั้งหากต้องการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่^{๓๔}

๒.๑.๔ ปัจจัยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

วิลเลียม ดับเบิลยู ริดเดอร์ (William W. Reader) ได้อธิบายถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีความเชื่อว่าปัจจัยภายนอก คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจ แต่บุคคลจะแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านั้นมาสู่ตัวบุคคลในรูปของความเชื่อ (Beliefs) และความไม่เชื่อ (Disbeliefs) ซึ่งจะเป็นเหตุผลที่จะทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน คือ

๑) ปัจจัยที่ดึงดูดให้เกิดการกระทำ

๑.๑) เป้าประสงค์ (Goals) การกระทำทุกอย่างต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ อาจเป็นความเชื่อ ความรู้สึก แลกเปลี่ยนของทางราชการและอาจจะเป็นจากเงื่อนไขที่ตนเองหรือคนอื่นเป็นผู้กำหนดให้เป็นไปตามแนวทางความปรารถนา

๑.๒) ความเชื่อ (Beliefs Orientation) เป็นความคิดหรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการอ้างอิงใดๆ ความเชื่อนี้จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ เพราะคนส่วนมากจะเลือกกระทำความเชื่อพื้นฐานที่เขามีอยู่ดั้งเดิม

๑.๓) ค่านิยม (Value Standards) เป็นระบบหนึ่งของความเชื่อ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นๆ จะต้องสร้างเงื่อนไขในการดำรงชีวิต การที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีพื้นฐานมาจากสังคมนั้นตัดสินแล้วว่าดีหรือเลว

๑.๔) นิสัยและขนบธรรมเนียม (Habits and Custom) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นมาจากความรับผิดชอบภายในกลุ่ม ซึ่งคนในสังคมจะยอมรับด้วยความเต็มใจเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมและมีเหตุผล การกระทำที่แสดงออกมาเช่นนี้เป็นเพราะความเคยชิน และเป็นประเพณีดั้งเดิมยึดถือมานาน

^{๓๔}อ้างใน วัชรลี ลาภเหลือ, “การมีส่วนร่วมของครู ในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔ - ๑๕.

๒) ปัจจัยหลักให้เกิดการกระทำ

๒.๑) ความคาดหวัง (Expectation) เป็นความรู้สึกภายในตัวเราหรือที่เกิดจากตัวบุคคล กลุ่ม และสังคม ที่ได้คิดหรือหวังให้ตัวเราควรมีความเชื่อ มีความรู้สึกหรือแสดงการกระทำออกมาตามที่ต้องการ

๒.๒) ข้อผูกพัน (Commitments) เมื่อมีการร่วมกลุ่มกิจกรรมพิเศษขึ้นในสังคม ก็จะมีข้อผูกพันที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องทำตามสัญญาหรือข้อผูกพันตามที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น

๒.๓) การบังคับ (Force) เป็นความรู้สึกของคนที่จะต้องกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่มีทางเลือก อาจจะถูกบังคับโดยกฎหมายหรือกฎหมายก็ได้ การบังคับนี้จะรุนแรงกว่าการสมัครใจทำเอง

๓) ปัจจัยสนับสนุน

๓.๑) โอกาส (Opportunity) เป็นความเชื่อของคนที่คิดว่า ตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่สามารถจะเลือกกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตามโอกาสที่ตนมีอยู่ แต่บางคนก็ไม่มีโอกาสที่จะเลือกกระทำได้ เพราะสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย

๓.๒) ความสามารถ (Ability) การที่คนยอมรับว่าตนเองมีขีดความสามารถความสามารถเพียงใดที่จะสามารถกระทำการสิ่งที่ตนต้องการให้สำเร็จลุล่วงไปได้

๓.๓) การสนับสนุน (Support) เป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือหรือต่อต้านซึ่งเกิดจากตัวบุคคลหรือกลุ่มให้ความสนับสนุนด้านความคิดเห็น หรือเป็นแรงกระตุ้นให้คนกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปเนื่องจากเขารู้สึกว่ามีผู้สนับสนุนให้เขาทำ^{๓๔}

๒.๑.๕ ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

โกวิท พวงงาม ได้สรุปปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

๑) ปัญหาด้านนโยบายและองค์การภาครัฐมี ๒ ระดับ คือ

๑.๑) ระดับนโยบาย พบว่า นโยบายของรัฐไม่เอื้อต่อการพัฒนาเพราะอำนาจการตัดสินใจรวมศูนย์ที่ส่วนกลางไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะโครงสร้างอำนาจทางการเมือง การบริหาร และระบบเศรษฐกิจอยู่ในกลุ่มนายทุน

๑.๒) ระดับปฏิบัติ พบว่า เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจและขาดทักษะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนขาดการประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการล่าช้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และขาดการประสานงาน การติดตาม/ประเมินผลที่เป็นระบบ

^{๓๔}William W. ReederSome, **Aspects of The Informal Social Participation of Farm Families in New York State**, (New York: Cornell University 1974), pp. 49-60.

๒) ปัญหาเกี่ยวกับประชาชน แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๒.๑) กลุ่มผู้นำ พบว่า มีการครอบงำความคิดประชาชนเพราะต้องการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวทำให้ขาดความศรัทธาจากประชาชน

๒.๒) กลุ่มประชาชนทั่วไป พบว่า ประชาชนมีภาระด้านการประกอบอาชีพด้านครอบครัว ด้านสุขภาพร่างกายประชาชน ขาดทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็น/ผลประโยชน์การแบ่งพรรคแบ่งพวก ส่งผลให้ขาดความสามัคคี ขาดการศึกษา ขาดความรู้ทางด้านวิทยาการต่างๆ ขาดความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นจึงทำให้ไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม อีกทั้งยังไม่ศรัทธาในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐและที่สำคัญคือการขาดการยอมรับในสิทธิและบทบาทสตรี

๓) ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง

๓.๑) ด้านการเมือง พบว่า ขาดการกระจายอำนาจ เพราะระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย

๓.๒) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า กระบวนการผลิต/ปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งมีกลไกของรัฐควบคุมระบบเศรษฐกิจอย่างเข้มงวด ทำให้ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร

๓.๓) ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ อันเกิดจากความไม่รู้เพราะขาดการศึกษา มีการครอบงำของผู้นำและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนทำให้ความยากจนตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์^{๓๖}

๒.๑.๖ หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

พินันต์ ประทานชวโน กล่าวว่า หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น (International Association for Public Participation) ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

๑) การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

^{๓๖}โกวิท พวงงาม, ธรรมภิบาลท้องถิ่น : ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส, หน้า ๘๐ - ๘๑.

๒) การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๓) การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณา เป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

๔) ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

๕) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น^{๓๗}

ศิโรตม์ พรหมวิหาร กล่าวว่าหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งควรประกอบด้วยกระบวนการดังนี้ คือ

๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะว่าถ้าบุคคลในชุมชนยังไม่สามารถเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหาด้วยตัวของเขาเองแล้ว การจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ก็ไม่อาจจะเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลในชุมชนนั้นได้ เพราะบุคคลในชุมชนนั้นจะขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมนั้น สิ่งหนึ่งที่ทำให้ความรู้จะต้องยอมรับคือบุคคลในชุมชนซึ่งเป็นผู้อยู่กับปัญหาจะเป็นผู้ที่รู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด แต่เขาจะมองปัญหานั้นได้ไม่ชัดเจน หรือเข้าไม่ถึงแก่นแท้ของปัญหาต่อเมื่อมีบุคลากรซึ่งมาช่วยวิเคราะห์ชี้แนะ เขาจึงมองเห็นสาเหตุของปัญหาของตนเองได้เด่นชัดขึ้น ดังนั้นบุคคลในชุมชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเรียนรู้ปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อจะได้นำไปสู่การหาแนวทางแก้ปัญหาที่นั้น ๆ ต่อไป

๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม เมื่อบุคคลในชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาของตนเองแล้ว ขั้นตอนต่อไปของการมีส่วนร่วมคือ จะต้องให้บุคคลได้เรียนรู้การวางแผน

^{๓๗} พิสนันต์ ประทานชวโน, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารประปาชุมชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.cdd.go.th/director_cddnew/pison2/file.pdf/521010_2.pdf [8 ก.ค. ๒๕๕๔].

และดำเนินกิจกรรม การแสวงหาแหล่งทรัพยากรหรือความช่วยเหลือเพื่อที่จะนำมาสนับสนุนกิจกรรมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้บุคคลยังต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหาาร่วมกัน การแก้ปัญหาอาจจะกระทำได้หลายวิธี แต่จะมีวิธีที่ดีที่สุดในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นผู้ให้ความรู้ซึ่งอยู่ในฐานะที่มีประสบการณ์มากกว่าจะต้องเป็นผู้คอยให้คำแนะนำจนกระทั่งบุคคลสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเลือกใช้วิธีใดในการแก้ปัญหาที่ตนเองและชุมชนกำลังเผชิญอยู่

๓) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในเรื่องดังกล่าวจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับบุคคลและชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นการปฏิบัติงานด้วยตนเองจะทำให้บุคคลและชุมชนได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิดเมื่อเห็นประโยชน์ก็จะสามารถดำเนินกิจกรรมนั้นด้วยตนเองพร้อมทั้งร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย

๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การประเมินผลด้วยตนเองจะทำให้บุคคลและชุมชนมีความตระหนักว่ากิจกรรมที่ตนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการมาทั้งหมดนั้นดีหรือไม่ดีเพียงไร และควรจะพิจารณาว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ทำให้บุคคลได้เรียนรู้และเห็นประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และจะส่งผลถึงการดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปให้ประสบความสำเร็จ และเป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางไว้มากขึ้น^{๓๘}

๒.๑.๗ จิตสำนึกเพื่อส่วนร่วม

จิตสำนึกเพื่อส่วนร่วม หรือจิตสำนึกสาธารณะ อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องของจิตใจ ความคิดของคนที่มีความรู้สึกในทางสร้างสรรค์ที่จะทำเพื่อสังคมส่วนร่วมให้ดีขึ้น โดยธรรมชาติคนเราจะมีจิตใจหรือความคิดทั้งในทางที่เอื้อและไม่เอื้อต่อส่วนร่วมทั้งนั้น อยู่ที่ว่าจะมีส่วนที่เอื้อไม่เอื้อต่อส่วนร่วมหรือต่อสาธารณะ พอจะนำมากล่าวได้คือ

๑) มีความเสียสละเห็นแก่ส่วนร่วมเป็นสำคัญ เป็นคนที่ยอมเสียสละความสุขส่วนตัว มาทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อคนอื่นโดยส่วนร่วมหรือยอมลดสิ่งที่เป็นความสุขของตนเองให้น้อยลง เพื่อแบ่งปันให้คนอื่นได้มีโอกาสหรือเฉลี่ยสุขกันมากขึ้น เช่น การช่วยกันประหยัดน้ำมัน ไฟฟ้าในกรณีที่เกิดวิกฤตน้ำมัน เป็นการลดความฟุ่มเฟือยและประหยัดค่าใช้จ่ายของประเทศโดยรวมด้วย

๒) มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้คนส่วนใหญ่ในสังคม มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่มาจากคุณธรรม มีความคิดที่เป็นธรรม มี

^{๓๘}ศิริโรตม์ พรหมวิหาร, "กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง", ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒ - ๑๓.

ความซื่อสัตย์ สุจริต ตรงไปตรงมา จิตสำนึกที่ตรงกันข้าม ก็คือ ชีโกง เอาเปรียบ เบียดเบียน หากสังคมที่มีคนทุจริตส่วนใหญ่ขาดคุณธรรม ชาติก็ย่อยยับ

๓) มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ ต่อสาธารณะประโยชน์ ช่วยกันรักษาสาธารณะสมบัติที่เป็นของประชาชนทั่วไป ที่ลงทุนมาจากภาษีของประชาชน ให้สามารถใช้กันได้นานๆ ช่วยกันเอาใจใส่ดูแล รวมถึงการรักษาความสะอาด ไม่ทิ้งขยะ น้ำเสียในที่สาธารณะ การรักษากฎระเบียบของสังคม เช่น การไม่ผิดกฎหมายจราจรในการขับรถ ไม่ส่งเสียงดังรบกวนชาวบ้าน เป็นต้น ถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี จิตสำนึกที่ตรงกันข้าม ก็คือ มั๊งง่าย ละเมิดการทำลายสาธารณะประโยชน์

๔) มีน้ำใจ เอื้ออาทร เมตตากรุณา หากคนส่วนใหญ่มีจิตใจที่อบอุ่นดังกล่าว ก็จะทำให้สังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เห็นแก่ส่วนร่วมมากกว่าส่วนตน คนในสังคมก็จะพึ่งพากันได้ เป็นสังคมที่มีความสมานฉันท์ สามัคคี จิตสำนึกที่ตรงกันข้ามที่เห็นได้ง่าย คือ ใจแคบ

๕) มองไกล หมายถึง ความคิดที่รอบคอบ คิดถึงผลกระทบที่จะเกิดต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ เช่น การทำโครงการที่เกี่ยวกับสาธารณะต้องดูถึงผลได้ผลเสียให้ละเอียด โดยเฉพาะผลที่จะกระทบต่อสังคม วิถีชีวิต การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ดูแต่ด้านเศรษฐกิจและการเงินเท่านั้น ต้องดูให้เกิดความสมดุล เป็นจิตที่คิดในเรื่องที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน จิตสำนึกที่ตรงกันข้าม คือ ไม่รอบคอบ^{๓๙}

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ดังนี้

การศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชน (Community Development) สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจก่อนการศึกษา คือ เรื่องของความหมายของการพัฒนาและชุมชน เพื่อให้เข้าใจกรอบแนวคิดเชิงความหมายของการพัฒนาและชุมชนว่ากว้างแคบหรือมีผู้นิยามความหมายของการพัฒนาและชุมชน เพื่อกำหนดกรอบความคิดของผู้ศึกษาที่มีต่อการพัฒนาชุมชนให้กระจ่างชัดนั่นเอง

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญ ทำให้เจริญ^{๔๐}

^{๓๙} สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, แนวคิด “การพัฒนาประเทศ”, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นนทบุรี : พิมพ์ที่ เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๔๑ – ๔๒.

^{๔๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๗๗๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของ “การพัฒนา” แปลว่าเจริญ หรือทำให้เจริญ คำว่า “พัฒนา” ทางศาสนาไม่เคยใช้ แต่ถ้าหมายถึงคำว่า ความเจริญแล้ว ทางศาสนาได้ใช้มานานแล้ว เช่น ถ้าเราจะสร้างกุศลให้มากเราก็เรียกว่าเจริญกุศล ถ้าจะปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานก็เรียกว่า เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ถ้าจะสร้างเมตตาให้เกิดขึ้นก็เรียกว่า เจริญเมตตา ดังนั้นถ้าจะโยงเรื่องการพัฒนากับคำว่าเจริญแล้ว ก็ต้องถือว่าเราได้มีการพัฒนากัน มานานแล้ว ดังนั้น การพัฒนาจึงหมายถึงการพัฒนาคุณสมบัตินั่นเอง การพัฒนาคุณสมบัติ ๔ ประการได้แก่ ๑) การพัฒนากาย ๒) การพัฒนาศีล ๓) การพัฒนาจิต ๔) การพัฒนาปัญญา

๑. การพัฒนากาย หมายความว่า นอกจากจะมีปัจจัยสี่มาบำรุงเลี้ยง ร่างกายอย่างเพียงพอ ให้แข็งแรงเป็นปกติสุขแล้ว ยังจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ถูกต้องดงามกับ สภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่ให้เกิดโทษแก่ร่างกายและจิตใจ เช่น กินอาหารก็มุ่งประโยชน์ต่อ สุขภาพ มิใช่เพื่อเอร็ดอร่อยสนองตัณหาโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์คุณค่าอาหารว่าจะมีโทษต่อ ร่างกายหรือไม่ ส่วนการรับรู้สิ่งแวดล้อมภายนอกจากการสัมผัสทางตา หู จมูก กาย ก็รู้จักเลือก รับรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่รับสิ่งที่เป็นโทษเข้ามา และไม่ก่อปัญหาแก่สภาพแวดล้อมทาง กายภาพ

๒. การพัฒนาศีล คือ การพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านกาย วาจา กับ บุคคลอื่นซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมอย่างถูกต้อง ล้ำพียงการเป็นอิสระ ปลอดภัยจากการถูก ผู้อื่นเบียดเบียนเท่านั้น ยังไม่เพียงพอ บุคคลยังต้องไม่กระทำการเบียดเบียนผู้อื่นอีกด้วย และ ประพฤติตนเป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่นตลอดจนมีสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพสุจริต)

๓. การพัฒนาจิต คือ การฝึกฝนอบรมจิตให้มีคุณสมบัติครบถ้วนทั้งสาม ด้าน คือ มีคุณภาพจิตดี เช่น มีความเมตตากรุณา อ่อนน้อมถ่อมตน มีสมรรถภาพจิตดี เช่น มี สติและสมาธิมีความขยันหมั่นเพียรมีสุขภาพจิตดี เช่น มีความปีติปราโมทย์แช่มชื่นใจ จิตที่ ได้รับการพัฒนาแล้วย่อมปลอดภัยจากความหมองมัว เรา่ร้อน ทะยานอยาก หากแต่ประสบสุข ที่ประณีตยิ่ง ๆ ขึ้น

๔. การพัฒนาปัญญา นอกจากการฝึกฝนให้มีความสามารถในการคิดเป็น คิดอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ปราศจากอคติแล้วยังมีความหมายต่อไปถึงการรู้จักเข้าใจ โลกและชีวิตตามความเป็นจริงรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขาร จนสามารถชำระกอธิชาจนจิตใจ เป็นอิสระ ไม่ถูกกิเลสครอบงำหลุดพ้นจากความทุกข์สิ้นเชิง

เมื่อบุคคลสามารถพัฒนาตนให้เป็นที่พึงมีจิตและปัญญาแล้ว การพัฒนาชีวิตด้านใน ของบุคคลด้วยกระบวนการศึกษาอบรมในหลายลักษณะ จะทำให้บุคคลมีคุณภาพภายใน อัน เป็นพื้นฐานสำคัญในการรองรับการจัดระเบียบสังคมอย่างใหม่ ที่เป็นผลจากการพัฒนาสังคม อย่างแท้จริง การพัฒนาสภาพทางกายภาพตลอดจนการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมจะ สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เพราะผู้คนมีหลักธรรมพื้นฐาน เช่น มีสัมมาทิฐิ เห็นความ เจริญอกงามของชีวิตดีกว่าความมั่งคั่งทางวัตถุ มีความสันโดษพึงพอใจในความเป็นอยู่แต่พอดี

ควบคู่ไปกับความขยันหมั่นเพียร และมีฉันทะเป็นแรงจูงใจในการทำงาน มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อสรรพชีวิตเป็นต้น คุณภาพของชีวิตที่กล่าวมาแล้วย่อมเป็นสิ่งสะท้อนและเป็นทั้งปัจจัยในการ บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง^{๕๑}

โฆสิต บัณฑิต ให้ความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึงกระบวนการเพื่อ เพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนา จึงจำเป็นต้องเป็นกระบวนการระยะยาวและส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ ๓ อย่างคือ

๑) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่าความ เจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล และสามารถใช้เหตุผลเป็น หลักในการตัดสินใจและลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี ดังนั้นการพัฒนาจึงหมายถึง ความก้าวหน้า ทางเศรษฐกิจ และสังคม

๒) การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง มีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด และมีสังคมที่สงบสุข สังคมสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างสูง

๓) การพัฒนา หมายถึง ความเป็นธรรม ในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็น สมาชิกของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลตอบแทนจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตาม ควร ถ้าการพัฒนานั้นเป็นการพัฒนาประเภทที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนไม่มาก และผู้ได้รับผลตอบแทน จากการพัฒนามีน้อยราย เป็นการพัฒนาไม่เหมาะสม เนื่องจากไม่ได้สร้างความเป็นธรรมให้กับ สังคม^{๕๒}

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการ กระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไป ในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การ พัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายความ รวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย^{๕๓}

^{๕๑}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), มงออเมริกาแม่กับปัญหาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๗), หน้า ๖๘ - ๗๗.

^{๕๒}อ้างใน จินตนา สุขจรรย์, การศึกษาและการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙ - ๔๐.

^{๕๓}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟอร์เพช, ๒๕๔๙), หน้า ๘.

ที. อาร์. แบ็ทเทิน (T. R. Batten) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนของอังกฤษได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น^{๔๔}

๒.๒.๒ ความหมายของชุมชน

เจลีเยว บุรีภักดีและคณะ ได้ให้ความหมายของ คำว่า ชุมชนหมายถึง กลุ่มคนหรือบริเวณที่กลุ่มคนนั้น ๆ อยู่รวมกันได้ทั้ง ๆ ที่แต่ละคนมีความแตกต่างกัน หรือความหลากหลายในชุมชนนั้น เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น^{๔๕}

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม ได้เสนอคำจำกัดความของชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปกติต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือการมีอาชีพร่วมกัน หรือการประกอบกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรม ความเชื่อ หรือ ความสนใจร่วมกัน^{๔๖}

สนธยา พลศรี กล่าวว่าชุมชน หมายถึงกลุ่มทางสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีจิตสำนึกร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสาร และเรียนรู้ร่วมกัน ผูกพันเอื้ออาทรกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะของเครือข่าย ภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน^{๔๗}

๒.๒.๓ ความหมายของการพัฒนาชุมชน

พัฒน์ บุญยรัตพันธ์ ให้ความหมายไว้ว่า “การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ยั่วยุ และส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย”^{๔๘}

^{๔๔}T.R. Batten, **Community and Their Development**, (London: Oxford University Press, 1959), p. 2.

^{๔๕}เจลีเยว บุรีภักดี และคณะ, บรรณาธิการ. **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔ - ๔๕.

^{๔๖}ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, **ข้อเสนอคำจำกัดความในประชาสังคม : ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖๑.

^{๔๗}สนธยา พลศรี, **เครือข่ายการเรียนรู้ฐานพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๖๖.

^{๔๘}อังกา จาร์ส นวลน้อม, **การศึกษากับการพัฒนาประเทศ แนวความคิดและวิธีปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๙ - ๒๓๐.

วิธี วิวัชนิภาววรรณ กล่าวว่าการพัฒนาชุมชนมีความหมายที่เป็นได้ทั้งขบวนการ โครงการ วิธีการ และกระบวนการ ขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน อธิบายได้ดังนี้

๑) การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นขบวนการ (movement) หมายถึง “การรณรงค์ (campaign) หรือรวมตัวกันเรียกร้อง (rally) ของมวลชนหรือประชาชน” เพื่อดำเนินการหรือเรียกร้องให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนหรือชุมชน เช่น ความยากจน การถูกกดขี่ข่มเหงเอาเปรียบ และการด้อยโอกาส ให้ดีขึ้น โดยผู้เข้าร่วมขบวนการเกิดความไม่พอใจอย่างมากหรือรุนแรง ผู้เข้าร่วมขบวนการจะได้รับการกระตุ้น เร่งเร้า หรือปลุกฝังด้านจิตใจเพื่อเกิดความรู้สึกนึกคิดในลักษณะที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม การพัฒนาชุมชนในฐานะนี้จึงให้ความสำคัญกับจิตใจ โดยเฉพาะอุดมการณ์ และจิตวิญญาณเพื่อส่วนรวม โดยผู้เข้าร่วมขบวนการจะเชื่อมั่นและศรัทธาว่าการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่ง ตัวอย่างเช่น การรณรงค์ต่อต้านการทุจริต การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และการรณรงค์เพื่อลด เลิกอบายมุข เป็นต้น

๒) การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นโครงการ (program) การพัฒนาชุมชนในฐานะนี้ถือว่า รัฐเป็นผู้จัดเตรียมและให้บริการสาธารณะต่าง ๆ แก่ประชาชนหรือชุมชนในรูปของ “โครงการพัฒนาต่าง ๆ” เป็นต้นว่า โครงการสร้างงานในชนบท และโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความต้องการในอันที่จะนำบริการเหล่านั้นไปตอบสนองความต้องการของ ชุมชน

๓) การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นวิธีการ (method) มุ่งให้ความสำคัญกับ “วิธีการปฏิบัติงานพัฒนา” เป็นหลัก เช่น ถ้ากิจกรรมพัฒนาทั้งหลายสิ่งหรือดำเนินงานโดยกลไกของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหมด โดยที่ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วย กิจกรรมพัฒนานั้นก็ไม่ถือว่าเป็นกิจกรรมพัฒนาตามวิธีการพัฒนาชุมชน ตัวอย่างเช่น การทำกิจกรรมที่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานพัฒนาทุกขั้นตอน

๔) การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นกระบวนการ (process) หมายถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงที่ให้ความสำคัญกับ “การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานผ่านทางกิจกรรมพัฒนาที่ประกอบด้วยหลายขั้นตอนที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ” กระบวนการพัฒนาชุมชนยังต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องอีกด้วย กล่าวคือ หลังจากดำเนินงานหรือปฏิบัติงานผ่านทางกิจกรรมพัฒนาหนึ่งไปแล้ว ก็จะไปสู่การเริ่มดำเนินงานหรือปฏิบัติงานผ่านทางกิจกรรมพัฒนาอื่นต่อ ๆ ไปอีก^{๔๔}

สมบุรณ์ บุญฤทธิ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า หมายถึงเป็นการปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชนและมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่ง

^{๔๔}วิธี วิวัชนิภาววรรณ, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์, หน้า ๑๒ - ๑๘.

ความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามแนวทางที่ชุมชนต้องการโดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเอง และความร่วมมือกันทั้งระหว่างคนในชุมชนเอง และระหว่างราษฎรกับรัฐบาล ถ้ามีความจำเป็นอาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์การภายนอกชุมชนได้^{๕๐}

อาร์เธอร์ ดันฮัม (Arthur Dunham) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการไปในแนวทางที่ตนต้องการ โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนในชุมชนนั้นในการช่วยเหลือตัวเองและร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่นๆ^{๕๑}

จากการทบทวนความหมายของการพัฒนาชุมชนดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาชุมชน หมายรวมถึงขบวนการ โครงการ หลักวิธีการ และกระบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้โดยประชาชนเข้าร่วมมือและริเริ่มดำเนินการเองโดยการปรับปรุงส่งเสริมให้ชุมชนใดชุมชนหนึ่งดีขึ้น หรือมีวิวัฒนาการดีขึ้น คือ เจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนนั้น จะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา สิ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชน คือการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมศีลธรรม จริยธรรม จิตสำนึกมีเหตุผลมีความรับผิดชอบต่อส่วนร่วมแก่ประชาชนโดยมุ่งจะให้การศึกษาอบรมใน ๓ ด้าน ๑. ศีล ด้านพฤติกรรม ๒. สมานิต ด้านจิตใจ และ ๓.ปัญญา ด้านปัญญา ความรอบรู้

๒.๒.๔ ปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน

พัฒนา บุษยรัตพันธ์ กล่าวว่าปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนั้นคือ

ประการแรก ที่เดียว ตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวเองว่า เป็นทรัพยากรที่มีความหมาย และสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้น ถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลสิ้น ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีทรรศนะที่ถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้น

^{๕๐} สมบูรณ์ บุญฤทธิ์, การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์พิมพ์หาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๕๑} Arthur Dunham, "The Outlook for Community Development" in The Social Welfare Forum 1958 (Proceedings of The National Conference on Social Welfare), p. 3.

ประการที่สอง การพัฒนาชุมชนก็คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม (Social Justice) การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่มวลชนนั้น เป็นเรื่องที่อารยะสังคมพึงยึดมั่น

ประการสุดท้าย ความไม่รู้ ความต้อตึง และการใช้กำลังบังคับ เป็นอุปสรรคที่สำคัญ ยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญรุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษา เท่านั้น การให้การศึกษาและการให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็น ประโยชน์ต่อส่วนร่วม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็จะต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการ ทำงานกับกลุ่ม เพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม จะช่วยให้คนได้เจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด^{๕๒}

สนธยา พลศรี กล่าวว่าการพัฒนาชุมชนมีแนวความคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑) คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชน เชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่ หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือ เสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็น ศูนย์กลางของการพัฒนา คือพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมี มาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองใน ระดับหนึ่ง

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุกๆขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าว ได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของ ประชาชน จึงเป็นแนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

๓) การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและ พลังความสามารถของชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของ ประชาชนและชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตัวเอง การขอความช่วยเหลือจาก ภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความ เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศีลธรรม และสุขภาพ^{๕๓}

๔) การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ ชุมชนนั้น ดังนั้น นอกจากการพัฒนาชุมชนด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้ว ต้องใช้ ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาที่มีอยู่

^{๕๒} พัฒน์ บุญรัตพันธ์ , การสร้างพลังชุมชน โดยขบวนการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ บริษัท เลิฟและลิฟเพรส จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

^{๕๓} ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

ในชุมชน ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่นๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน แต่มักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ ต้องใช้ทรัพยากรมาก เป็นแผนและโครงการที่รัฐดำเนินการผ่านหน่วยงานราชการ ไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

๕) การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่างๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่นๆ ควรเป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นได้ โดยวิธีให้การศึกษแก่ชุมชนจนมีความรู้ ความสามารถในระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่ค้นหาปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และดำเนินการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

๖) ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัด ทั้งบุคลากร งบประมาณ หรือทรัพยากร ระบบการบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีขีดจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้น การจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใดจึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งขีดความสามารถของตนเองมาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อย รัฐก็เข้าไปให้ความสนับสนุนมากขึ้น ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐนี้ จะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

๗) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีขีดความสามารถที่จำกัดไม่สามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

๘) การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันหลายด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลากหลายกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ เป็นจำนวนมาก ต้องใช้การประสานงานที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จ

๙) ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลายด้านไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้าน ไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อม ความสมดุลระหว่างสิ่งที่ป็นรูปธรรมกับนามธรรม ความสมดุลระหว่างการพัฒนาร่างกายกับจิตใจของคน ความสมดุลระหว่างเพศและวัย เป็นต้น

๑๐) การศึกษามากชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ และเป็นขบวนการทางสังคม

๑๐.๑) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) คือมีความต่อเนื่องของปฏิกริยาโต้ตอบกันของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

๑๐.๒) การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานให้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ความต้องการของประชาชนในชุมชนและเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชน

๑๐.๓) การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Program) ประกอบด้วยเนื้อหาและแผนงานย่อยที่เน้นความคิดริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมความก้าวหน้าของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากรัฐบาลและการประสานงานระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๑๐.๔) การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการทางสังคม (Social Process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของอารมณ์ อันก่อให้เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัว เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Movement) ไม่เฉื่อยชาหรือท้อถอย^{๔๔}

๒.๒.๕ หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน

องค์การสหประชาชาติ (UN. Development of Economic and Social Affair) ได้กำหนดหลักการพัฒนาชุมชน มี ๑๐ ประการ คือ

๑. การพัฒนาชุมชนต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชน ด้วยการริเริ่มจากประชาชน และเริ่มต้นจากโครงการง่ายไปสู่โครงการที่ยากขึ้น

๒. การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นโครงการอเนกประสงค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขา และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

^{๔๔} สุนทรยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๗), หน้า ๔๔ - ๔๖.

๓. การพัฒนาชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนไปพร้อม ๆ กับกิจกรรมด้านอื่น ๆ

๔. การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและองค์กรของประชาชนขึ้น

๕. การพัฒนาชุมชนต้องค้นหา และพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่างๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน

๖. การพัฒนาชุมชนต้องยอมรับในสถานภาพ บทบาทของสตรี และเยาวชน เปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีและเยาวชนมีผลต่อการขยายตัวของงานและการรับช่วงของงานพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

๗. การพัฒนาชุมชนของประชาชนจะประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ถ้าหากรัฐบาลมีความพร้อมและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

๘. การพัฒนาชุมชน ต้องมีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่นโดยการบริหารงานทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

๙. การพัฒนาชุมชนต้องสนับสนุนให้องค์กรของภาคเอกชน องค์กรการอาสาสมัครต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

๑๐. การพัฒนาชุมชนต้องมีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาพร้อม ๆ กัน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติหรือระดับประเทศ^{๕๕}

พาณี อन्हตชัย กล่าวว่า วิธีการพัฒนาชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในทางที่ดีขึ้นนั้น มีวิธีการที่สำคัญอยู่ ๒ วิธี คือ การให้การศึกษาแก่ชุมชน และการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มเพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเองเพื่อประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญ อันเป็นผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ในชุมชน วิธีการทั้ง ๒ คือ

๑) การให้การศึกษาแก่ชุมชน การให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ทั้งของตนเองและสังคม ซึ่งอาจจะได้รับจากการถ่ายทอด การเรียนรู้ หรือได้จากประสบการณ์ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้

๒) การจัดกลุ่มและพัฒนากลุ่ม กลุ่มกับงานพัฒนาชุมชนเป็นของคู่กัน หากไม่มีการรวมกลุ่มก็ไม่มีการพัฒนาชุมชนทั้งนี้เพราะกลุ่มช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความคิดของประชาชน ด้วยการทำงานร่วมกันในการปรับปรุงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น^{๕๖}

^{๕๕} UN. Development of Economic and Social Affairs, **Community Development and Related Service**, (New York : United Nation Republication, 1960), pp. 8-13.

๒.๒.๖ องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

สนธยา พลศรี กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ

๑) คนในชุมชน คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาของคน โดยความร่วมมือกันของคนและเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนโดยตรง ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มและองค์กรต่างๆ

๒) ทุนของชุมชน ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจและทุนสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทางสังคม กลุ่มองค์กรต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น ทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ ผลิตภัณฑ์ รายได้ แหล่งทุนของชุมชน เป็น ทุนสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่าไม้ แร่ธาตุ ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง น้ำตก หาดทราย เป็นต้น ทุนเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๓) วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เช่น วัสดุสำนักงาน วัสดุก่อสร้าง เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ต้องมีคุณภาพเหมาะสม ทันสมัยและเพียงพอกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น

๔) ยุทธศาสตร์หรือวิธีการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีหลายวิธีการ เช่น การให้การศึกษอบรม การจัดระเบียบชุมชน การสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่มและองค์กร การวางแผนและโครงการ การประสานงาน เป็นต้น ยุทธศาสตร์เหล่านี้เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนต้องเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับชุมชนจึงจะเป็นประโยชน์และสนับสนุนการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

๕) กระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดำเนินงาน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ชุมชน การวางแผนและโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผล และการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ซึ่งต้องดำเนินงานไปตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

๖) การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือเฉพาะในสิ่งที่มีความจำเป็น เกินขีดความสามารถของชุมชน หรือเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา

๗) การบริหารและจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคล กลุ่มองค์กร การเงิน เวลา พัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพ

^{๔๖} พาณี อนันตชัย, กระบวนการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นครปฐม : สำนักพิมพ์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๒), หน้า ๘ - ๑๐.

๘) นักพัฒนาชุมชน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน จูงใจ ประสานงาน ระดมพลังหรือศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการพัฒนา

๙) การประสานงาน เพื่อเชื่อมประสานบุคคล กลุ่มและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกันเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้

๑๐) ผลของการพัฒนา เป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งทำให้คนที่ร่วมการพัฒนามีขวัญและกำลังใจที่ดี มุ่งมั่นที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จต่อไป^{๕๗}

๒.๒.๗ กระบวนการพัฒนาชุมชน

พิสันต์ ประทานชวโน กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ และต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตาม ประเมินผลในกิจกรรม/โครงการของชุมชน เป็นการสร้าง/ปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการ นั้น โดยกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมทุกชั้นตอนมีดังนี้

๑) การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกันทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพัฒนากับชาวบ้าน แล้วเป็นการยากที่จะได้รู้ และเข้าใจปัญหาความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนม รักใคร่ ศรัทธา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

๒) การให้การศึกษแก่ชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับประชาชนเป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริง ผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน

^{๕๗} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ฐานพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๖ - ๑๐๗.

๓) การวางแผน / โครงการ เป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการ เป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

๔) การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน ๒ ลักษณะ คือ

๔.๑ เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหรือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

๔.๒ เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

๕) การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่ดำเนินการตามโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วทั้งที่ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ^{๕๔}

สนธยา พลศรี กล่าวว่า กระบวนการพัฒนาชุมชน หมายถึง ขั้นตอนที่น่ามาใช้ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตามลำดับ ซึ่งโดยทั่วไปกระบวนการพัฒนาชุมชน มี ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑) การศึกษาชุมชน หรือชุมชนศึกษา หมายถึงการสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ความจริงในข้อมูลต่างๆ ของชุมชน ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ปัญหา และความต้องการของประชาชนในชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป

๒) การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การพัฒนาชุมชนโดยแท้จริงแล้วก็คือ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั่นเอง ดังนั้น การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนจึงเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องจากการศึกษาชุมชน

๓) การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน เมื่อทำการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนเรียบร้อยแล้ว ก็นำปัญหาที่ได้มาจัดลำดับความสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการลงมือแก้ไขต่อไป

^{๕๔} พิ สัน ตี ้ ประ ทาน ชว โน . การ พ ฒ น า ชุม ช น . [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.cdd.go.th/director_cddnew/pison2/file.pdf/development.pdf [๒๒ มิ.ย. ๒๕๕๔].

๔) การวางแผนและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน การวางแผนและโครงการพัฒนาชุมชน เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องจากการจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นขั้นตอนของการเตรียมการเพื่อจะแก้ไขปัญหาหรือดำเนินการพัฒนาชุมชนต่อไป

๕) การดำเนินงานพัฒนาชุมชน เมื่อพิจารณาวิธีดำเนินงาน และเห็นว่ามีความถูกต้องเหมาะสมดีแล้ว ขั้นตอนต่อมาก็คือ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแผนและโครงการที่กำหนดขึ้น ในขั้นตอนนี้ผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องดำเนินการ ๒ ประการ ที่สำคัญ คือการบริหารโครงการ และการควบคุมและติดตามโครงการ

๕.๑) การบริหารโครงการ เป็นการนำวิธีการต่าง ๆ มาใช้เพื่อช่วยให้การดำเนินงานตามแผนและโครงการพัฒนาเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ

๕.๒) การควบคุมและติดตามโครงการ เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาชุมชน เพราะถ้าไม่มีการควบคุมและติดตามโครงการแล้ว โอกาสที่การดำเนินงานจะประสบปัญหาและไม่บรรลุเป้าหมายก็จะมีมากขึ้น

๖) การประเมินผลงาน เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการควบคุมการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนให้สามารถดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนต่างๆ ที่วางไว้ หรือเป็นวิธีการสำหรับตัดสินว่ากิจการดำเนินไปด้วยความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด และจะต้องดำเนินการต่อไปอีกมากน้อยเท่าไร จึงจะประสบผลสำเร็จ (สัญญาสัญญาวิวัฒน์. อ่างถึงใน สนธยา พลศรี. ๒๕๔๗: ๑๒๑) ดังนั้น การประเมินผลจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้ผู้ปฏิบัติงานพัฒนา ได้มองเห็นถึงจุดเด่นและจุดด้อยของการดำเนินงานในทุกๆ ขั้นตอนของโครงการ และยังสามารถใช้ในการคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกทางหนึ่งด้วย

๗) การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาชุมชนนับเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นขั้นตอนที่นำสิ่งซึ่งได้รับจากขั้นตอนก่อนๆ โดยเฉพาะในขั้นตอนการประเมินผลงาน มาหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้หมดไป ทั้งในโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่ และโครงการที่จะดำเนินการต่อไป การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

๗.๑) ดำเนินการแก้ไขทันทีที่พบว่าได้เกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้น

๗.๒) จัดปัญหาและอุปสรรคไว้เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะที่เกิดขึ้น

๗.๓) กำหนดลำดับขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในแต่ละ

ปัญหา

๗.๔) ทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

๗.๕) เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบปัญหาและอุปสรรคที่

เกิดขึ้น

๗.๖) บันทึกปัญหาและอุปสรรค การเตรียมการ และการแก้ไขปัญหาไว้ในรูปของรายงานหรืออื่นๆ^{๕๙}

๒.๓ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

๒.๓.๑ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

พระพรหมคุณาภรณ์^{๖๐} (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของหมู่ชนซึ่งจะช่วยให้หมู่ชนอยู่ร่วมกันด้วยดี มีธรรม คือหลักความประพฤติ ดังนี้

ก. ฟังตนเองได้ คือทำตนให้เป็นที่ฟังของตนได้พร้อมที่จะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือ หมู่ญาติ ด้วยการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่ฟังแก่ตนเอง (เรียกว่า นาถกรณธรรม) ๑๐ ประการ^{๖๑} คือ

๑) ศิล ประพฤติดีมีวินัย คือดำเนินชีวิตโดยสุจริต ทั้งทางกาย ทางวาจา มีวินัย และประกอบสัมมาชีพ

๒) พาหุสัจจะ ได้ศึกษาตบมาก คือศึกษาเล่าเรียนระดับรับฟังมากอันใด เป็นสายวิชาของตน หรือ ตนศึกษาศิลปวิทยาใด ก็ศึกษาให้ชำخอง มีความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง รู้ชัดเจนและใช้ได้จริง

๓) กัลยาณมิตตตา รู้จักคบคนดี คือ มีกัลยาณมิตร รู้จักเลือกเสวนาเข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เลือกสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับและถ้อยเยี่ยงอย่างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ซึ่งจะทำให้ชีวิตเจริญงอกงาม

๔) โสวัจสสตา เป็นคนที่พูดกันง่าย คือ ไม่ถือรีนกระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมทั้งแก้ไขปรับปรุงตน

๕) กิงกรณียสุ ทักขตา ขวนขวายกิจของหมู่ คือเอาใจใส่ช่วยเหลือธุระและกิจการของชนร่วมหมู่คณะ ญาติ เพื่อนพ้อง และของชุมชน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองหาวิธีดำเนินการที่เหมาะสม ทำได้ จัดได้ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

๖) ธรรมกามตา เป็นผู้ใคร่ธรรม คือรักธรรม ชอบศึกษา ค้นคว้าสอบถามหาความรู้หาความจริง รู้จักพูด รู้จักรับฟัง สร้างความรู้สึกลึกซึ้งสนิทสนมสบายใจ ชวนให้ผู้อื่นอยากเข้ามาปรึกษาและร่วมสนทนา

๗) วิริยารัมภะ มีความเพียรขยัน คือ ขยันหมั่นเพียร พยายามหลีกเลี่ยงความขี้ ประจบความดี บากบั่น ก้าวหน้า ไม่ย่อท้อ ไม่ละเลยทอดทิ้งธุระหน้าที่

^{๕๙} สุนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, หน้า ๘๗ - ๑๒๕.

^{๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมมนุษย์ชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, (ชมพร : พิมพ์ที่ บริษัท คิงส์ เซอร์วิส เซนเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒ - ๒๔.

^{๖๑} ที.ป.า. (ไทย) ๑๑ / ๓๕๗ / ๒๕๑.

๘) สันตภูฏี มีสันโดษรูปพอดี คือยินดี ฟังพอใจแต่ในลาภผล ผลงานและผลสำเร็จต่างๆ ที่ตนสร้างหรือแสวงหามาได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเองโดยทางชอบธรรม และไม่มัวเมาเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ

๙) สติ มีสติคงมั่น คือ รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการที่ทำ คำที่พูด กิจที่ทำแล้ว และที่จะต้องทำต่อไปได้ จะทำอะไรก็รอบคอบ รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ผลิผลาม ไม่เลินเล่อ ไม่เลื่อนลอย ไม่ประมาท ไม่ยอมถล่มลงในทางผิดพลาด ไม่ปล่อยปละละเลยทิ้งโอกาสสำหรับความดีงาม

๑๐) ปัญญา มีปัญญาเหนืออารมณ์ คือ มีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้ดี รู้ชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวินิจฉัยด้วยใจเป็นอิสระ ทำการต่างๆ ด้วยความคิดและมีวิจารณ์ญาณ

ข. การอยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว ฟังปฏิบัติตามหลักการอยู่ร่วมกัน ที่เรียกว่า **สาราณียธรรม** (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการคือ

๑) เมตตาทายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวจีกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์สั่งสอน หรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตาโมกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนร่วม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

สารณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึง) ๖

ภิกษุทั้งหลาย สารณียธรรม^{๖๒} ๖ ประการนี้ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน สารณียธรรม ๖ ประการ อะไร บ้าง คือ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑) ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๒) ตั้งมั่นเมตตาวาจิกกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๓) ตั้งมั่นเมตตาตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้ ก็เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๔) บริโภคโดยไม่แบ่งแยกกลางทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาด้วยธรรม โดย ที่สุดแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้ก็ เป็นสารณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อ ความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๕) มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญไม่ถูกค้นหา และทิวฐิครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาชิกล้อมกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสารณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อ ความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๖) มีอริยทิวฐิ อันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ เป็นสารณียธรรม ที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

ภิกษุทั้งหลาย สารณียธรรม ๖ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

^{๖๒} อัง.จก.ก. (ไทย) ๒๒ / ๑๒ / ๔๒๗ - ๔๒๘. ที.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๓๒๔ / ๓๒๑.

หลักอภิธานิยธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า หลักอภิธานิยธรรม ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ ข้อที่ตรัสสำหรับภิกษุยกมาแสดงหมวดหนึ่งดังนี้

- ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
- ๒) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ
- ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่บัญญัติขึ้นไม่ก่อนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้
- ๔) ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน
- ๕) ไม่ลู่อำนาจแก่ความยากที่เกิดขึ้น
- ๖) ยินดีในเสนาสนะป่า
- ๗) ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ส่วนอภิธานิยธรรม ที่ตรัสแก่กษัตริย์วัชชี สำหรับผู้รับผิดชอบต่อบ้านเมือง มีอีกหมวดหนึ่งดังนี้คือ

- ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
- ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ
- ๓) ไม่ถืออำเภอบัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติ ถือเป็นปฏิบัติหมั่นตามวัชชีธรรม
- ๔) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง
- ๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลายมิให้อยู่อย่างถูกข่มเหงรังเก
- ๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชี ทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำธรรมิกพลี
- ๗) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ (หมายถึงบรรพชิตที่เป็นหลักใจของประชาชน) ตั้งใจให้ท่านที่ยังไม่ได้มาฟังมาสู่วั้นแคว้นที่มาแล้วฟังอยู่โดยผาสุก^{๖๓}

^{๖๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙๘ - ๔๙๙.

ราชอธิปไตยธรรม^{๖๔}

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สารินทเจดีย์ ใกล้พระนครเวสาลีครั้งนั้นแล เจ้าลิจฉวีหลายพระองค์ด้วยกัน พวกเขาก้าวเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่าดูกรลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอธิปไตยธรรม ๗ ประการแก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรลิจฉวีทั้งหลาย อธิปไตยธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ ชาววัชชีจักหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีเมื่อประชุมก็จักพร้อมเพรียงกันประชุมเมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุมและจักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ เพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชีครั้งโบราณ ตามที่ท่านบัญญัติไว้ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาท่านวัชชีผู้ใหญ่ทั้งหลายและจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้น ว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล เพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้นชาววัชชียังคงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจตีสถานของชาววัชชี ทั้งภายในและภายนอกและไม่ลบหลู่พิธีกรรมอันชอบธรรมซึ่งเคยให้ เคยทำแก่เจตีสถานเหล่านั้น เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่าไฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มาพึงมาสู่แว่นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุขเพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรลิจฉวีทั้งหลายอธิปไตยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในชาววัชชีและชาววัชชียังปรากฏอยู่ใน อธิปไตยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอนไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ ใกล้พระนครราชคฤห์ ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าแผ่นดินมคธ พระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหีบुตร ทรงพระประสงค์จะยาดราทไฟไปยังยี่ขาววัชชี ท้าวเธอจึงตรัสอย่างนี้ว่าเราจักตัดเจ้าวัชชีผู้มีฤทธิ์ มีอำนาจมากอย่างนี้ๆ ให้ขาดสูญ ให้พินาศ ให้ถึงความย่อยยับดับสูญ ครั้งนั้นแล พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหีบุตร จึงตรัสเรียกวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ของแคว้นมคธมาปรึกษาว่า ดูกรท่านพราหมณ์ เชิญท่านเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ จงถวายบังคม พระบาทของพระ

^{๖๔}ที. ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔, ๑๓๕, ๑๓๖ / ๗๘ - ๘๓. อัง. สุตตก (ไทย) ๒๓/๒๑, ๒๒, ๒๓ / ๓๑ - ๓๕.

ผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าตามคำสั่งของเรา จงทูลถามถึงความเป็นผู้มีพระอาพาธน้อย มีพระโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า ทรงมีกำลัง ความอยู่สำราญว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาติสัตรุเวเทหีบุดร ทรงถวายบังคมพระบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า ฯ ทรงทูลถามถึงความเป็นผู้มีพระอาพาธน้อย มีพระโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่าทรงมีกำลังความอยู่สำราญ และจงกราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาติสัตรุเวเทหีบุดร ทรงพระประสงค์จะยาตราทัพไปย่ำยีชาววัชชีท้าวเชอตรัสอย่างนี้ว่า เราจักตัดเจ้าวัชชีผู้มีฤทธิ์มีอำนาจมากอย่างนี้ๆ ให้ขาดสูญให้พินาศ ให้ถึงความย่อยยับดับสูญ ดังนี้ ท่านจงสำเหนียกพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นั้นไว้ให้ดี แล้วมาบอกแก่เรา พระตถาคตเจ้าทั้งหลายจะไม่ตรัสพระดำรัสที่คลาดเคลื่อนจากความจริงเลย วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ รับพระราชโองการพระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาติสัตรุเวเทหีบุดรแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาติสัตรุเวเทหีบุดรทรงถวายบังคมพระบาทของพระโคตมผู้เจริญด้วยเศียรเกล้า ทรงกราบทูลถามถึงความเป็นผู้มีพระอาพาธน้อย มีพระโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า ทรงมีกำลัง ความอยู่สำราญ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระเจ้าแผ่นดินมคธทรงพระนามว่าชาติสัตรุเวเทหีบุดร ทรงมีพระประสงค์จะยาตราทัพไปย่ำยีชาววัชชี ท้าวเชอตรัสอย่างนี้ว่า จักตัดเจ้าวัชชีผู้มีฤทธิ์มีอำนาจมากอย่างนี้ๆ ให้ขาดสูญให้พินาศ ให้ถึงความย่อยยับดับสูญ

ก็สมัยนั้นแล ท่านพระอานนท์ยืนถวายงานพัดพระผู้มีพระภาค อยู่ ณ เบื้องพระปฤษฎางค์ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระอานนท์ว่าดูกรอานนท์ เธอได้สดับมาแล้วดังนี้หรือว่า ชาววัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์พระอานนท์กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ชาววัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พระเจ้าข้า

พ. ดูกรอานนท์ ชาววัชชีจักประชุมกันเนื่องนิตย์ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรอานนท์เธอสดับมาแล้วดังนี้หรือว่าชาววัชชีเมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ชาววัชชีเมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำพระเจ้าข้า

พ. ดูกรอานนท์ ชาววัชชีเมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ เพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรอานนท์ เธอได้สดับมาแล้วดังนี้หรือว่า

ชาววัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติแล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชีตามที่ได้บัญญัติไว้ในครั้งก่อน

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ชาววัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ ไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชี ตามที่ได้บัญญัติไว้ในครั้งก่อน พระเจ้าข้า

พ. ดูกรอานนท์ ชาววัชชีจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ ไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว จักประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชี ตามที่ได้บัญญัติไว้ในครั้งก่อนๆ เพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรอานนท์ เธอได้สดับมาดังนี้หรือว่า ชาววัชชียังสักการะเคารพ นบถือ บูชา ชาววัชชีผู้ใหญ่ และยอมสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่าชาววัชชียังสักการะเคารพ นบถือ บูชาชาววัชชีผู้ใหญ่และยอมสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟังพระเจ้าข้า

พ. ดูกรอานนท์ ชาววัชชียังสักการะ เคารพ นบถือ บูชา ชาววัชชีผู้ใหญ่ และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟังเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้นดูกรอานนท์ เธอได้สดับมาดังนี้หรือว่าชาววัชชีไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ชาววัชชีไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล พระเจ้าข้า

พ. ดูกรอานนท์ ชาววัชชีไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรอานนท์ เธอได้สดับมาดังนี้หรือว่า ชาววัชชียังคงสักการะ เคารพ นบถือ บูชาเจติยสถานของชาววัชชี ทั้งภายในภายนอก และไม่ลบล้างพิธีกรรมอันชอบธรรมซึ่งเคยให้ เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้น ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ชาววัชชียังคงสักการะ เคารพ นบถือ บูชา เจติยสถานของชาววัชชีทั้งภายในภายนอก และไม่ลบล้างพิธีกรรมอันชอบธรรมซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้น พระเจ้าข้า

พ. ดูกรอานนท์ ชาววัชชีจักสักการะ เคารพ นบถือ บูชา เจติยสถาน ของชาววัชชีทั้งภายในภายนอก และจักไม่ลบล้างพิธีกรรมอันชอบธรรมซึ่งเคยให้ เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้น เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอนไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้นดูกรอานนท์ เธอได้สดับมาดังนี้หรือว่าชาววัชชีถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรม ในพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า โฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น และที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ชาววัชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า ในพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา ฟังมาสู่แคว้นแคว้นและที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข พระเจ้าข้า

พ. ดูกอรานนท์ ชาววัชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันอันชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า ในพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา จงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธว่า ดูกพรหมณ์ สมัยหนึ่ง เราอยู่ ณ สารันททเจดีย์ ใกล้พระนครเวสาลี ณ ที่นั้น เราได้แสดงอปรีหานิยธรรม ๗ ประการนี้ แก่เจ้าวัชชีว่า ดูกพรหมณ์ อปรีหานิยธรรม ๗ ประการนี้จักตั้งอยู่ในชาววัชชี และชาววัชชีจักปรากฏอยู่ในอปรีหานิยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น

วัสสการพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชาววัชชีประกอบด้วยอปรีหานิยธรรมแม้แต่ละอย่าง ก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย จะกล่าวไยถึงชาววัชชีผู้ประกอบด้วยอปรีหานิยธรรม ๗ ประการเล่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อนึ่ง ชาววัชชีอันพระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาตัสตฺรุเวเทหิบุตร ไม่พึงทำการต่อยุทด้วยได้ เว้นเสียจากการเกลี้ยกล่อมเว้นเสียจากการยุยงให้แตกกัน ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ผู้มีกิจมากมีกรณีมาก ขอกราบลาไป ณ บัดนี้

พ. ดูกพรหมณ์ บัดนี้ท่านจงรู้กาลที่ควรเถิด

ลำดับนั้น วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธขึ้นชมอนุโมทนาภาษิตของพระผู้มีพระภาค ลุกจากอาสนะแล้วหลีกไป

๒.๓.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคม และตัวมนุษย์ แต่จะเน้นที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง เป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่ง ดังนั้นการพัฒนาชุมชนที่จะทำให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายหรือแผนที่วางไว้นั้นในพระพุทธศาสนามีหลักธรรมมากมายที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาชุมชน ดังเช่น หลักไตรสิกขา ๓ หลักภาวนา ๔ สังคหวัตถุ ๔ หลักอิทธิบาท ๔ หลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

หลักไตรสิกขา ๓

ไตรสิกขา^{๖๕} สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง

สิกขา การศึกษา การสำเนียง การเรียน การฝึกฝนปฏิบัติ การเล่าเรียนให้รู้เข้าใจ และฝึกหัดปฏิบัติให้เป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นในตนหรือให้ทำได้ทำเป็น ตลอดจนแก้ไขปรับปรุง หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปจนถึงความสมบูรณ์ ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมพัฒนาบุคคล มี ๓ อย่างคือ

๑) อริสีลสิกขา สิกขาคือศีลอันยิ่ง อริสีลอันเป็นข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกอบรมพัฒนาศีลอย่างสูง

๒) อริจิตตสิกขา สิกขาคือจิตอันยิ่ง อริจิตอันเป็นข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจให้มีสมาธิเป็นต้นอย่างสูง

๓) อริปัญญาสิกขา สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง อริปัญญาอันเป็นข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติเพื่อการฝึกอบรมพัฒนาปัญญาอย่างสูง^{๖๖}

กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

หลักการศึกษาพระพุทธศาสนา เรียกว่า ไตรสิกขา หรือ สิกขา ๓ เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษาในการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน เรียกโดยทั่วไปว่า หลักศีล สมาธิ ปัญญา คือ

๑) การฝึกฝนอบรม ในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจา และอาชีวะ เรียกว่า อริสีลสิกขา หรือ สีลสิกขา

๒) การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต เรียกว่า อริจิตตสิกขา หรือสมาธิสิกขา

๓) การฝึกฝนอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามปัจจัยที่ทำให้แก้ไขปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระผ่องใสเบิกบาน เรียกว่า อริปัญญาสิกขา หรือ ปัญญาสิกขา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า หลักการศึกษา ๓ ประการนี้ จัดวางขึ้นไว้โดยอาศัยหลักปฏิบัติที่เรียกว่า วิธีแก้ปัญหาของพระอารยชนเป็นพื้นฐาน วิธีแก้ปัญหแบบนี้เรียกตามคำบาลีว่า อริยมรรค แปลว่าทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน อริยมรรคนี้มีองค์ประกอบที่เป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดของการปฏิบัติ ๘ ประการ คือ

๑) ทศณะ ความคิดเห็น แนวความคิด ความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยมต่างๆที่พึงาม ถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง หรือตรงตามสภาวะ เรียกว่า สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ)

^{๖๕}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑ / ๓๐๕ / ๒๗๒.และ อัง. ติก.(ไทย) ๒๐ / ๘๒ / ๓๐๙.

^{๖๖}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๔๗.

๒) ความคิด ความดำริไตรตรอง หรือการคิดต่างๆ ที่ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น ไม่เศร้าหมองขุ่นมัว เป็นไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุข เช่น คิดในทางเสียสละ หวังดี มีไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูล และความคิดที่บริสุทธิ์ อิงสัจจะ อิงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยความเห็นแก่ตัว ความคิดจะได้จะเอา หรือความเคียดแค้น ชิงชัง มุ่งร้ายคิดทำลาย เรียกว่า สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ)

๓) การพูด หรือการแสดงออกทางวาจา ที่สุจริต ไม่ทำร้ายผู้อื่น ตรงความจริง ไม่โกหก หลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย ไม่เหลวไหล ไม่เพ้อเจ้อเลื่อนลอย แต่สุภาพนุ่มนวลชวนให้เกิดไมตรีสามัคคีกัน ถ้อยคำที่มีเหตุผลเป็นไปในทางสร้างสรรค์ก่อประโยชน์ เรียกว่า สัมมาวาจา (วาจาชอบ)

๔) การกระทำที่ดีงาม สุจริต เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทำร้ายผู้อื่น ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงาม ทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ทำให้สังคมสงบสุข คือการกระทำ หรือกระทำต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่เป็นไปเพื่อการทำลายชีวิตร่างกาย การทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น การล่วงละเมิดสิทธิในคู่ครอง หรือของรักของหวงแหนของผู้อื่น เรียกว่า สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ)

๕) การประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น เรียก ว่า สัมมาอาชีพะ (อาชีพชอบ)

๖) การเพียรพยายามในทางที่ดีงามชอบธรรม คือ เพียรหลีกเลี่ยงป้องกันสิ่งชั่วร้าย อุกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น เพียรส่งเสริมพัฒนาสิ่งดีงามหรือกุศลธรรมที่เกิดมีแล้วให้เพิ่มพูนเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนเพียบพร้อมไพบูรณ์ เรียกว่า สัมมาวายามะ (พยายามชอบ)

๗) การมีสติกำกับตัว ควบคุมใจไว้ให้อยู่กับสิ่งที่เกี่ยวข้องต้องทำในเวลานั้นๆ ระลึกได้ถึงสิ่งที่ต้องใส่ใจ สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เกิดเป็นประโยชน์ ไม่หลงไหลเลื่อนลอย ไม่ละเลยหรือปล่อยตัวเผอเรอ โดยเฉพาะสติที่กำกับทันต่อพฤติกรรมของร่างกาย ความรู้สึก สภาพจิตใจ และความนึกคิดของตน ไม่ปล่อยให้อารมณ์ที่เฝ้าหวงหรือยั่วยุมาฉุดกระชากให้หลุดหลงเลื่อนลอยไปเสีย เรียกว่า สัมมาสติ (ระลึกชอบ)

๘) ความมีจิตตั้งมั่น จิตใจดำเนินอยู่ในกิจในงานหรือในสิ่งที่กำหนด (อารมณ์) ได้สม่ำเสมอ แน่วแน่ เป็นอันหนึ่งอันเดียว สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกหวั่นไหว บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว นุ่มนวล ผ่อนคลาย ไม่เครียดกระต้าง เข้มแข็ง เองาน ไม่หดหู่ท้อแท้ พร้อมทั้งจะใช้งานทางปัญญาอย่างได้ผลดี เรียกว่า สัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ)

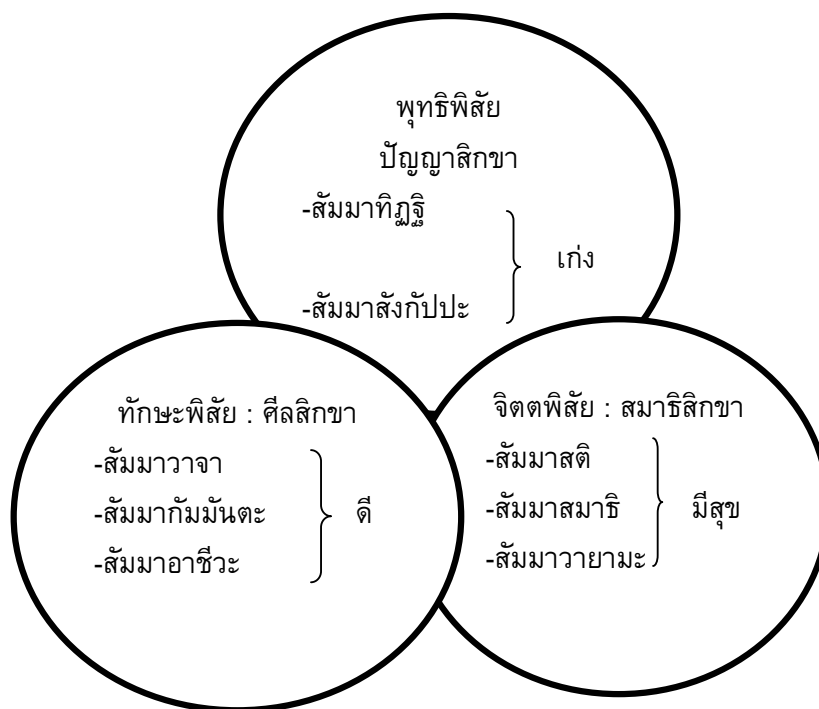
หลักการศึกษ ๓ ประการ หรือ ไตรสิกขา นั้น ก็จัดวางรูปขึ้นโดยมุ่งให้เกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค (มรรควิธีแก้ปัญหา หรือมรรคาแห่งความดับทุกข์) คือ เป็นการฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง ๘ แห่งมรรคนั้น เกิดมีและเจริญงอกงาม ใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุด กล่าว คือ

๑) อธิศีลสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริม คุณภาพจิตได้ดี

๒) อธิจิตสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิตพัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนา ปัญญาได้ดี

๓) อธิปัญญาสิกขา คือ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาทิฐิ และ สัมมาสังกัปปะ เจริญงอกงามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่น ต่างๆ เป็นอิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

จากหลักการศึกษาระพุทธศาสนาตามแนวไตรสิกขาและการฝึกฝนอบรมตามหลัก อริยมรรคแล้ว เราสามารถพิจารณาได้ว่าครอบคลุมหลักการศึกษิตตามแนวคิดของนักการศึกษา ในการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาตามแผนภูมิแสดงจุดมุ่งหมายการศึกษาตามหลัก พระพุทธศาสนา ต่อไปนี้คือ

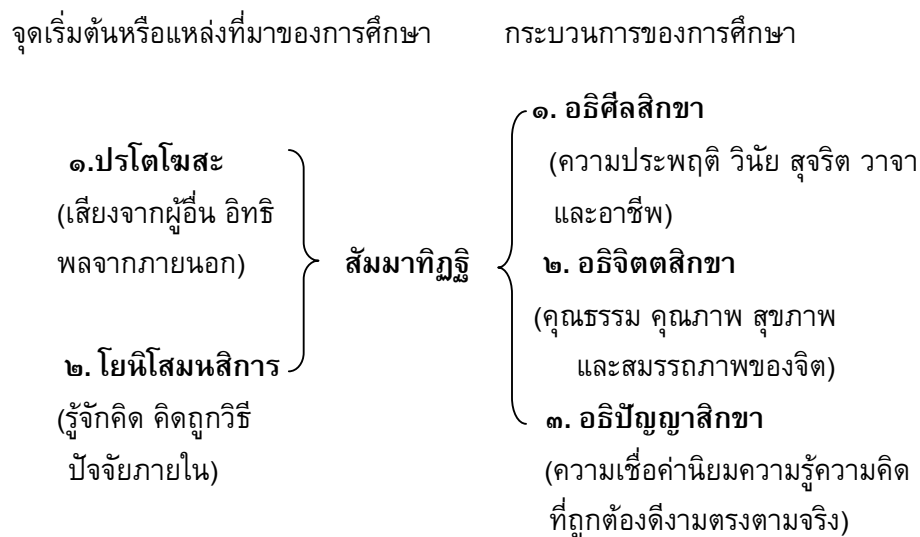
ภาพที่ ๓

แผนภูมิแสดงจุดมุ่งหมายการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา
 ที่มา วศิน กาญจนวณิชย์กุล กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เอกสารการ
 เรียนการสอนของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โดยหลักการ แกนนำแห่งกระบวนการของการศึกษานั้น ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ จะ
 เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัย ๒ ประการ คือ ปรโตโฆสะ และ โยนิโสมนสิการ ดังนั้น ในการ
 ดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา จุดสนใจที่เน้นกันเป็นพิเศษคือ เรื่องปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ ที่เป็น
 จุดเริ่มต้น เป็นแหล่ง เป็นที่มาของการศึกษา คำที่พูดกันว่าการให้การศึกษาก็อยู่ที่ปัจจัย ๒
 ประการนี้เอง ส่วนกระบวนการของการศึกษาที่เรียกว่า ศิล สมาธิ ปัญญา นั้น เพียงแต่รู้เข้าใจไว้
 เพื่อจัดสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลและคอยเสริมค้ำกระตุ้นเราให้เนื้อหาของการศึกษาหันเบน
 ดำเนินไปตามกระบวนการนั้น^{๖๗}

^{๖๗} วศิน กาญจนวณิชย์กุล, กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา, เอกสารการเรียนการสอน
 ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร หน้า ๑ - ๕.

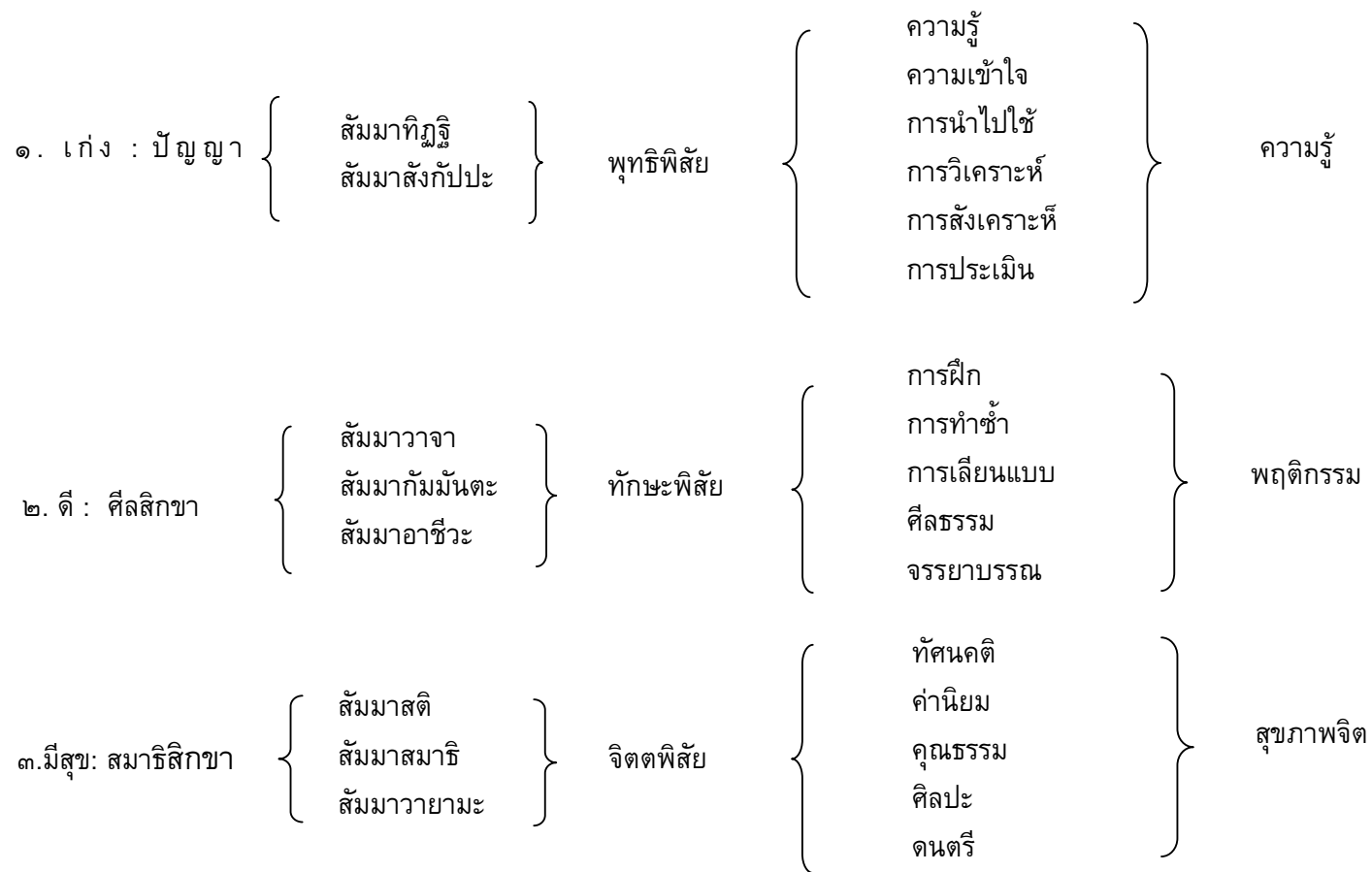
เมื่อทำความเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็จะมองเห็นรูปร่างของกระบวนการแห่งการศึกษาตามแผนภูมิดังนี้

ภาพที่ ๔

แผนภูมิกระบวนการของการศึกษา

ที่มา วศิน กาญจนวนิชย์กุล กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เอกสารการเรียนการสอนของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพที่ ๕

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมายการศึกษา กับจุดมุ่งหมายการศึกษาพระพุทธศาสนา
 ที่มา วศิน กาญจนวณิชย์กุล กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เอกสารการเรียนการสอนของคณะครุศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หลักภาวนา ๔

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้น ผูกอบรม คือ ภาวนา มี ๔ ประการ คือ

๑) กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกัน เกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒) สีสภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^{๖๔}

การปฏิบัติการศึกษาด้วยสิกขา แล้ววัดผลด้วยภาวนา

สิกขา ที่ท่านจัดเป็น ๓ อย่าง ดังที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” นั้น เพราะเป็นไปตามความเป็นจริงในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาแห่งธรรมชาติของชีวิตนี้เอง กล่าวคือ ในเวลาฝึกศึกษา สิกขา ๓ ด้าน จะทำงานประสานสัมพันธ์กัน ซึ่งในขณะหนึ่งๆ อย่างครบเต็มที่เมื่อออกมาถึงการสัมพันธ์กับภายนอก ก็มี ๓ ด้าน ดังเช่น ในขณะที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรือบุคคล ไม่ว่าจะเป็นด้วยอินทรีย์ เช่น ตา หู หรือด้วยกาย-วาจา (ด้านศีล) ก็ต้องมีเจตนา แรงจูงใจ และสภาพจิตอย่างใดอย่างหนึ่ง (ด้านจิตหรือสมาธิ) และต้องมีความคิดเห็นเชื่อถือรู้เข้าใจในระดับใดระดับหนึ่ง (ปัญญา) นี่เป็นเรื่องของธรรมชาติปฏิบัติ ซึ่งต้องทำให้สอดคล้องตรงกันกับระบบความเป็นไปของสภาวะในธรรมชาติแต่ยังมีธรรมชาติประเภทอื่น ซึ่งแสดงไว้ด้วยความมุ่งหมายที่ต่างออกไป โดยเฉพาะที่โยงกับเรื่องสิกขา ๓ นี้ ก็คือหลักภาวนา ๔

เมื่อปฏิบัติแล้ว ก็ควรจะมีการวัดหรือแสดงผลด้วย เรื่องการศึกษานี้ ก็ทำนองนั้น เมื่อฝึกศึกษาด้วยสิกขา ๓ แล้ว ก็ตามมาด้วยหลักที่จะใช้วัดผล คือภาวนา ๔ ตอนปฏิบัติการฝึกศึกษามี ๓ แต่ทำไมตอนวัดผล ภาวนามี ๔ ไม่เท่ากัน ทำไม (ในเวลาทำการฝึก) จึงจัด เป็น

^{๖๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๘๑-๘๒.

สิกขา ๓ และ (ในเวลาวิัตผลคนที่ได้รับการฝึก) จึงจัดเป็นภาวนา ๔ อย่างที่ชี้แจงแล้วว่า ธรรมภาคปฏิบัติการจัดทำให้ตรงสอดคล้องกับระบบความเป็นไปของธรรมชาติ แต่ตอนวิัตผลไม่ต้องจัดให้ตรงกันแล้ว เพราะวิัตผลประสงค้อยู่ที่จะมองดูผลที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งมุ่งที่จะให้เห็นชัดเจน ตอนนี้ถ้าแยกละเอียดออกไป ก็จะมีดี นี่แหละคือเหตุผลที่ว่า หลักวิัตผลคือภาวนาเพิ่มเป็น ๔ ขอให้ดูความหมายและหัวข้อของภาวนา ๔ นั้นก่อน“ภาวนา” แปลว่า ทำให้เจริญ ทำให้เป็นทำ ให้มีขึ้น หรือฝึกอบรม ในภาษาบาลี ท่านให้ความหมายว่า “วฑฺฒนา” คือพัฒนา หรือพัฒนา นั่นเอง ภาวนานี้เป็นคำหนึ่งที่มีความหมายใช้แทนกันได้กับ “สิกขา”ภาวนาจัดเป็น ๔ อย่าง คือ

๑. กายภาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวิัตถุ

๒. ศีลภาวนา การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์

๓. จิตภาวนา การพัฒนาจิต คือ การทำจิตใจให้เจริญองงามขึ้นในคุณธรรม ความดีงาม ความเข้มแข็งมั่นคง และความเบิกบานผ่องใสสงบสุข

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริง

อย่างที่กล่าวแล้วว่า ภาวนา ๔ นี้ ใช้ในการวิัตผลเพื่อดูว่าด้านต่างๆ ของการพัฒนาชีวิตของคนนั้น ได้รับการพัฒนาครบถ้วนหรือไม่ ดังนั้น เพื่อจะดูให้ชัดเจนแยกบางส่วนของละเอียดออกไปอีกส่วนที่แยกออกไปอีกนี้ คือ สิกขาข้อที่ ๑ (ศีล) ซึ่งในภาวนา แบ่งออกไปเป็นภาวนา ๒ ข้อ คือกายภาวนา และศีลภาวนาทำไมจึงแบ่งสิกขาข้อศีล เป็นภาวนา ๒ ข้อ ที่จริงสิกขาข้อที่ ๑ คือศีล นั้น มี ๒ ส่วนอยู่แล้วในตัว เมื่อจัดเป็นภาวนา จึงแยกเป็น ๒ ได้ทันที คือ

๑. ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกาย (ที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ) ได้แก่ความสัมพันธ์กับวิัตถุหรือโลกของวิัตถุและธรรมชาติส่วนอื่น ที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น เรื่องปัจจัย ๔ สิ่งที่เราบริโภคใช้สอยทุกอย่าง และธรรมชาติแวดล้อมต่างๆ ไป ส่วนนี้แหละ ที่แยกออกไปจัดเป็น กายภาวนา

๒. ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือบุคคลอื่นในสังคมมนุษย์ด้วยกัน ได้แก่ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ ที่จะไม่เบียดเบียนกัน แต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนนี้ แยกออกไปจัดเป็น ศีลภาวนาในไตรสิกขา ศีลครอบคลุมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวิัตถุหรือทางกายภาพ และทางสังคม รวมไว้ในข้อเดียวกัน แต่เมื่อจัดเป็นภาวนา ท่านแยกกันชัดเจนเป็น ๒ ข้อ โดยยกเรื่องความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโลกวิัตถุ แยกออกไปเป็นกายภาวนา ส่วนเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคม จัดไว้ในข้อศีลภาวนา ทำไมตอนที่ เป็นสิกขาไม่แยก แต่ตอนเป็นภาวนาจึงแยก ? อย่างที่กล่าวแล้วว่า ในเวลาฝึกหรือในกระบวนการฝึกศึกษา องค์ทั้ง ๓ อย่างของไตรสิกขา จะทำงานประสานไปด้วยกัน ในศีลที่มี ๒ ส่วน คือ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในโลกวิัตถุ และ

ความสัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคมนั้น ส่วนที่สัมพันธ์แต่ละครั้งจะเป็นอันใดอันหนึ่งอย่างเดี่ยว ในกรณีหนึ่ง ๆ ศิลปินจะเป็นความสัมพันธ์ด้านที่ ๑ (กายภาพ) หรือด้านที่ ๒ (สังคม) ก็ได้ แต่ต้องอย่างใดอย่างหนึ่ง

ดังนั้น ในกระบวนการฝึกศึกษาของไตรสิกขา ที่มีองค์ประกอบทั้งสามอย่างทำงานประสานเป็นอันเดียวกันนั้น จึงต้องรวมศีลทั้ง ๒ ส่วนเป็นข้อเดียว ทำให้สิกขามีเพียง ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แต่ในภาวณาไม่มีเหตุบังคับอย่างนั้น จึงแยกศีล ๒ ส่วนออกจากกันเป็นคนละข้ออย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ จะได้วัดผลดูจำเพาะให้ชัดไปที่ละอย่างว่า ในด้านกาย ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ เช่นการบริโภคปัจจัย ๔ เป็นอย่างไร ในด้านศีล ความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์เป็นอย่างไร เป็นอันว่า หลักภาวณา นิยมใช้ในเวลาวัดหรือแสดงผล แต่ในการฝึกศึกษาหรือตัวกระบวนการฝึกฝนพัฒนา จะใช้เป็นไตรสิกขาเนื่องจากภาวณาท่านนิยมใช้ในการวัดผลของการศึกษาหรือการพัฒนาบุคคล รูปศัพท์ที่พบจึงมักเป็นคำแสดงคุณสมบัติของบุคคล คือแทนที่จะเป็น ภาวณา ๔ (กายภาวณา ศีลภาวณา จิตภาวณา และปัญญาภาวณา) ก็เปลี่ยนเป็น ภาวิต ๔ คือ

๑. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว (มีกายภาวณา) คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู จู ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ ดูเป็น ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา บริโภคปัจจัย ๔ และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยี อย่างฉลาด ได้ผลตรงเต็มตามคุณค่า

๒. ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว (มีศีลภาวณา) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนแวงภัย ตั้งอยู่ในวินัย และมีอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุข

๓. ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว (มีจิตภาวณา) คือ มีจิตใจที่ฝึกอบรมดีแล้ว สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตากรุณา เอื้ออารี มีมุทิตา มีความเคารพอ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้น สมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง มีความเพียรพยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เอิบอ้อม ผ่องใส และสงบ เป็นสุข

๔. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว (มีปัญญาภาวณา) คือ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจ เหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่เป็น เป็นปราศจากอคติและแรงจูงใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิต เป็นอิสระ ไร้ทุกข์

ผู้มีภาวนา ครบทั้ง ๔ อย่าง เป็นภาวิตทั้ง ๔ ด้านนี้แล้วโดยสมบูรณ์ เรียกว่า"ภาวิตตะ" แปลว่าผู้ได้พัฒนาตนแล้ว ได้แก่พระอรหันต์ เป็น อเสขะ คือผู้จบการศึกษาแล้ว ไม่ต้องศึกษาอีกต่อไป^{๖๙}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า อิทธิบาท^{๗๐} คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์, ทางแห่งความสำเร็จ มี ๔ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่สิ่งนั้น ๒. วิริยะ ความพยายามทำสิ่งนั้น ๓. จิตตะ ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น ๔. วิมังสา ความพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น, ง่าย ๆ ว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจฝักใฝ่ ใ้ปัญญาสอบสวน^{๗๑}

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า อิทธิบาท แยกออกเป็น อิทธิ แปลว่า ความสำเร็จ บาท แปลว่า ฐาน เซึ่งรอง ดังนั้นอิทธิบาท จึงแปลว่ารากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี ๔ อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา^{๗๒}

สังคหัตถุ ๔

พระพุทธเจ้าตรัสถึง สังคหัตถุ ๔ ไว้ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังคหัตถุ ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน คือ ทาน การให้ ๑ เปยยวัชชะ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก ๑ อัตถจริยา ความประพฤติประโยชน์ ๑ สมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังคหัตถุ ๔ ประการนี้แล การให้ ๑ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก ๑ ความประพฤติประโยชน์ ในโลกนี้ ๑ ความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอในธรรมนั้นๆ ตามสมควร ๑ ธรรมเหล่านั้นแล เป็นเครื่องสงเคราะห์โลก ประดุจสลักเพลาควบคุมรถที่แล่นไปอยู่ไว้ได้ ฉะนั้น ถ้าธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้ ไม่เพียงมีไซ้ ฆราวาสหรือบิดาไม่เพียงได้ความนับถือหรือบูชาเพราะเหตุแห่งบุตร ก็เพราะเหตุที่บัณฑิตพิจารณาเห็นธรรมเครื่องสงเคราะห์เหล่านี้ ฉะนั้น พวกเขาจึงถึงความใหญ่ และเป็นที่น่าสรรเสริญ^{๗๓}

บุญสิริ ชาลิตธำรง ได้กล่าวถึงความหมายของสังคหัตถุว่า ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน อันเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กัน ซึ่งมีอยู่ ๔ ข้อ คือ

๑) ทาน หมายถึง การให้ การเฉลี่ยเผื่อแผ่แก่กันและกัน ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่า ทุก ๆ คนนั้น ย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันและกันอยู่ในด้านต่าง ๆ ในด้านวัตถุ เช่น ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ในด้านกำลังกาย ช่วยกระทำกิจการของกันและ

^{๖๙} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม(ฉบับเดิม)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๔), หน้า ๓๖๗ - ๓๗๐.

^{๗๐} ที. ปา. (ไทย) ๑๑ / ๓๐๖ / ๒๗๗. และ อง. จตุกก. (ไทย) ๒๑ / ๒๗๖ / ๓๕๑.

^{๗๑} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๕๕๓.

^{๗๒} พุทธทาสภิกขุ, **การทำงานที่เป็นสุข**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^{๗๓} ที. ปา. (ไทย) ๑๑ / ๓๑๓ / ๒๙๕. อง.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๓๒/๕๑.

กันทางกาย ในด้านวาจา พุดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพุดจา ในด้านสติปัญญา ช่วยให้
ความรู้ ให้การแนะนำ ในข้อที่ควรจะแนะนำต่าง ๆ การให้การเฉลี่ยเผื่อแผ่เจือจานทุกคนทั้ง
ผู้ใหญ่ ทั้งผู้น้อย ต่างก็ควรมีทาน คือ การให้ช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อย
ให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยมีจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการ หรือเพื่อที่จะให้
พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลาย

๒) ปิยวาจา หมายถึง การเจรจาถ้อยคำซึ่งเป็นที่รักที่จับใจแก่กันและกัน อันเป็น
ถ้อยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พุดออกไปนั้น ถ้าเป็นวาจาที่ไม่สุภาพไม่เป็นที่รักที่พอใจ ก็เป็นวาจา
ที่อาจเสียดแทงน้ำใจของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นจึงสมควรที่ทุก
คนจะต้องมีสติควบคุมใจ ควบคุมวาจา ที่จะพุดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพ ที่เหมาะสม แม้ว่าใน
บางคราวต้องทำงานเหน็ดเหนื่อยก็ตาม สิ่งที่จะเป็นเครื่องในการควบคุมการพุดของเราให้
ไพเราะก็คือสตินั่นเอง ดังนั้นการพุดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ

๓) อัถตจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกันและกัน คือ การทำสิ่งที่เป็น
ประโยชน์ต่อสถาบัน เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย สังคมที่ตนอาศัยอยู่ ตลอดถึงประเทศชาติ
สิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรละเว้นไม่กระทำ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์สามารถปฏิบัติได้ทั้งกาย
วาจา และใจ ในทุกเวลาทุกโอกาส

๔) สมานัตตตา หมายถึง ความเป็นผู้วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลายซึ่ง
หมายถึง การรักษาระเบียบวินัยอันใดที่ทุกคนพึงปฏิบัติทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยตามหน้าที่ ที่บัญญัติ
เอาไว้เป็นระเบียบของสถานที่ ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษากฎระเบียบ
ของสถานที่ราชการต่าง ๆ เป็นต้น ตลอดถึงกฎหมายบ้านเมือง ในทางพระพุทธศาสนาก็คือ
พระวินัย บัญญัติสำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง^{๙๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสังคหัตถุ ๔ ไว้ว่าเป็น
หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย

๑. ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัย
สี่ หุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา

๒. ปิยวาจา พุดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่ง
ที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้
กำลังใจ รู้จักพุดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือ
เกื้อกูลกัน

๓. อัถตจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวาย
ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุง
ส่งเสริมในด้านจริยธรรม

^{๙๔}บุญศิริ ขวลิตร่าง, **ธรรมโอสถ**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๓๑.

๔. สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน^{๗๕}

อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท ๔^{๗๖} หมายถึง ฐานหรือหนทางสู่ความสำเร็จ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ ทางแห่งความสำเร็จ หรือคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายเป็นแนวทางการทำงานที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยกกาย อันประกอบด้วย แนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งแต่ละข้อต่างมีหน้าที่เฉพาะของตนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไปไม่ได้ เพราะเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวังดังนี้^{๗๗}

๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรัก จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ดังนั้น เราจึงควรที่จะได้ฉันทะเป็นคุณ ธรรมพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรกเพื่อเป็นกำลังใจที่จะนำกิจการงานทั้งหลายไปสู่ความสำเร็จ รุ่งเรือง ทั้งยังมีส่วนทำให้เกิดคุณธรรมในข้อต่อ ๆ ไปทุกข้อ และการใฝ่รู้ ก็คือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทางปัญญาหรือการศึกษาทดลองต่าง ๆ ด้วย

๒) วิริยะ ความเพียร คือ มุ่งมั่น ทุ่มเท ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ท้อถอย เป็นความเพียรพยายามอย่างสูงที่จะทำตามฉันทะหรือศรัทธาของตัวเอง หากเราไม่มีความเพียรแล้วก็อนุมานได้ว่า เรามีฉันทะหลอก ๆ หรือศรัทธาหลอก ๆ ทั้งโกหกตัวเองและหลอกผู้อื่น ซึ่งผลงานที่ได้ทำออกมานั้นก็จะเป็นตัวชีวิตว่าทำอะไร

๓) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย เอาใจจดจ่ออย่างมีสมาธิ ทำให้เกิดความรอบคอบ การตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย ถ้าเรามีจิตใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิด ที่เราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหน้าที่หรือการงานอะไรก็ตามทุกอย่างจะสำเร็จได้ด้วยดีตั้งประสงค์เสมอ

^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๘๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

^{๗๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^{๗๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทอาร์ เอส พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๐

๔) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทบทวน คือ หมั่นใจปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อบกพร่องในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

พรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร^{๗๘} ๔ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์, ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์ตลอดจนสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ได้แก่

๑) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เรามีความสุขมีจิตอันแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๒) กรุณา ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบ่าบัดความทุกข์ยาก ความเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓) มุทิตา ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข มีความเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

๔) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขารักผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๗๙}

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล

๒.๔.๑ เทศบาล

เทศบาลในยุคปัจจุบันยังคงจัดตั้งและดำเนินงานภายใต้ “พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖” แต่มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในแต่ละฉบับจนกระทั่งถึงปัจจุบัน(พ.ศ. ๒๕๕๐) มีการแก้ไขเพิ่มเติมแล้วรวม ๑๒ ฉบับ ดังนั้นเทศบาลในปัจจุบันจึงดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐

^{๗๘}ที่.ป.า. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๕๐. อัง จตุกก. (ไทย) ๒๑ / ๑๒๙ / ๑๙๐ - ๑๙๓.

^{๗๙}ปัญญา ไซบางยาง, หลักธรรมในพระไตรปิฎก, พิมพ์ครั้งที่ ๑,(กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภาสถาบันบันลือธรรม,๒๕๔๘), หน้า ๗๓.

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลมีดังนี้

- ๑) จำนวนและความหนาแน่นของประชากรในท้องถิ่นนั้น
- ๒) ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจกรรมของท้องถิ่น
- ๓) ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่นนั้นว่าจะสามารถพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖ มีสาระสำคัญดังนี้

๑) ประเภทของเทศบาล

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๙ ถึงมาตรา ๑๑ แบ่งประเภทของเทศบาลออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑.๑ เทศบาลตำบล มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งดังนี้

๑.๑.๑ มีรายได้จริงโดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมาตั้งแต่ ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป

๑.๑.๒ มีประชากรตั้งแต่ ๗,๐๐๐ คนขึ้นไป

๑.๑.๓ ความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ ๑,๕๐๐ คนต่อตารางกิโลเมตรขึ้นไป

๑.๑.๔ มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

๑.๒ เทศบาลเมือง มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งดังนี้

๑.๒.๑ ท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกแห่ง ให้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง โดยไม่ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่นๆ ประกอบ

๑.๒.๒ ส่วนท้องถิ่นที่ไม่ใช่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดจะยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

๑) มีประชากรตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ คนขึ้นไป

๒) ความหนาแน่นของประชากรไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ คนต่อตารางกิโลเมตร

๓) มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามกฎหมายกำหนดไว้

๔) มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง

๑.๓ เทศบาลนคร มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งดังนี้

๑.๓.๑ มีประชากร ตั้งแต่ ๕๐,๐๐๐ คนขึ้นไป

๑.๓.๒ ความหนาแน่นของประชากรไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ คนต่อตารางกิโลเมตร

๑.๓.๓ มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อื่นต้องทำตามกฎหมายกำหนดไว้

๑.๓.๔ มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลนคร^{๕๐}

๒.๔.๒ ลักษณะโครงสร้างสภาเทศบาลและฝ่ายบริหาร

สภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ตามจำนวนดังนี้^{๕๑}

- ๑) สภาเทศบาลตำบล ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๒ คน
- ๒) สภาเทศบาลเมือง ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๘ คน
- ๓) สภาเทศบาลนคร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๒๔ คน

๑. คุณสมบัติของผู้สมัครสมาชิกสภาเทศบาลมีดังนี้

- ๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- ๒) มีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- ๓) ไม่เป็นผู้ที่พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น เลขานุการหรือที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่นเพราะเหตุมีส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญา หรือกิจการที่กระทำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่ถึง ๕ ปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

๔) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลที่สมัครรับการเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๑ปี นับถึงวันรับสมัครเลือกตั้ง หรือได้เสียภาษีตามกฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรียนและที่ดิน หรือกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ให้กับเทศบาลเป็นเวลาติดต่อกัน ๓ ปี นับถึงวันรับสมัคร

สมาชิกสภาเทศบาลจะเลือกสมาชิกสภา ๑ คน เพื่อดำรงตำแหน่งประธานสภาและอีก ๑ คนเพื่อดำรงตำแหน่งรองประธานสภา ประธานสภาเทศบาล มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการของสภาเทศบาลให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับการประชุมสภาเทศบาล เป็นผู้เรียกประชุมสภาเทศบาลตามสมัยประชุม และเป็นผู้เปิดหรือปิดประชุม โดยกำหนดให้ในปีหนึ่งๆ มีสมัยประชุมสามัญ ๔ สมัย และสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่งๆให้มีกำหนดไม่เกิน ๓๐ วัน แต่ถ้าจะขยายเวลา

^{๕๐} บุษอรีย์ ยีหมะ, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓๑ - ๑๓๖.

^{๕๑} โกวิท วัฒนงาม, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗๗.

ออกไปอีกจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด ทั้งนี้ สมัยประชุมสามัญครั้งแรกและวันเริ่มประชุมสามัญประจำปีให้สภาเทศบาลกำหนด

การประชุมสภาเทศบาลครั้งแรก ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องกำหนดให้สมาชิกสภาเทศบาลได้มาประชุมภายใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลครบตามจำนวนแล้ว และให้ที่ประชุมเลือกประธานสภาเทศบาลและรองประธานสภาเทศบาล

กรณีที่สภาเทศบาลไม่อาจจัดให้มีการประชุมครั้งแรกได้ตามกำหนดเวลา ภายใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลครบตามจำนวนแล้ว หรือมีการประชุมสภาเทศบาล แต่ไม่อาจเลือกประธานสภาเทศบาลได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยให้มีคำสั่งยุบสภาเทศบาล

๒. อำนาจหน้าที่ของสภาเทศบาล มีดังนี้

๑) เลือกประธานสภาเทศบาล และรองประธานเทศบาล หรือมีมติให้ประธานสภาเทศบาล หรือรองประธานสภาเทศบาลพ้นจากตำแหน่ง หากเห็นว่ามีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ตำแหน่งหรือสภาเทศบาล ปฏิบัติการฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อย หรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่

๒) เลือกสมาชิกสภาเทศบาลตั้งเป็นคณะกรรมการสามัญของสภาเทศบาล และเลือกบุคคลผู้เป็นหรือไม่ได้เป็นสมาชิกสภาเทศบาลตั้งเป็นคณะกรรมการวิสามัญของสภาเทศบาล

๓) รับทราบนโยบายที่นายกเทศมนตรีต้องแถลงต่อสภาเทศบาล ก่อนเข้ารับหน้าที่ โดยไม่มีการลงมติ

๔) ให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติเทศบาล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของเทศบาล

๕) อนุมัติร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒน และแผนพัฒนา ๓ ปีของเทศบาล

๖) สิทธิในการตั้งกระทู้ถามนายกเทศมนตรี หรือรองนายกเทศมนตรี หรือเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้ให้นายกเทศมนตรีแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาอันเกี่ยวกับการบริหารราชการเทศบาลโดยไม่มีการลงมติ

๓. นายกเทศมนตรี

นายกเทศมนตรี เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง และดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน ๒ วาระไม่ได้ นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี ซึ่งไม่ใช่สมาชิกสภา เพื่อให้เป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการของเทศบาลตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมาย โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑) เทศบาลตำบล ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๒ คน

๒) เทศบาลเมือง ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๓ คน

๓) เทศบาลนคร ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน ๔ คน

นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรี และเลขานุการนายกเทศมนตรี ซึ่งไม่ใช่สมาชิกสภาเทศบาลได้ โดยในกรณีเทศบาลตำบล ให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกิน ๒ คน ในกรณีเทศบาลเมือง ให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกิน ๓ คน และในกรณีเทศบาลนคร ให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกิน ๕ คน

๔. คุณสมบัติของผู้สมัครนายกเทศมนตรีมีดังนี้

๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

๒) มีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๐ ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

๓) จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี หรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกรัฐสภา

๔) ไม่เป็นผู้ที่พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น เลขานุการหรือที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่นเพราะเหตุมีส่วนได้เสียไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในสัญญา หรือกิจการที่กระทำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังไม่ถึง ๕ ปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

๕) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลที่สมัครรับการเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๑ ปี นับถึงวันรับสมัครเลือกตั้ง หรือได้เสียภาษีตามกฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดิน หรือกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ให้กับเทศบาลเป็นเวลาติดต่อกัน ๓ ปี นับถึงวันรับสมัคร

๕. อำนาจหน้าที่ของเทศมนตรี มีดังนี้

๑) กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย และรับผิดชอบในการบริหารราชการของเทศบาลให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เทศบัญญัติ และนโยบาย

๒) สั่ง อนุญาต และอนุมัติเกี่ยวกับราชการของเทศบาล

๓) แต่งตั้งและถอดถอนรองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี และเลขานุการนายกเทศมนตรี

๔) วางระเบียบเพื่อให้งานของเทศบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

๕) รักษาการให้เป็นไปตามเทศบัญญัติ

๖) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

๖.๑) เสนอร่างเทศบัญญัติ

๖.๒) ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเทศบาลและเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาล

๖.๓) เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา^{๕๒}

๖.๔.๓ ส่วนงานของเทศบาล

ส่วนงานของเทศบาลประกอบด้วยหน่วยงานหลัก ๖ ส่วน ดังนี้^{๕๓}

๑. **สำนักงานปลัดเทศบาล** มีหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามกฎระเบียบแบบแผนนโยบายของเทศบาล เป็นเลขานุการของสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานนิติการ งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานทะเบียน ตลอดจนงานอื่นๆ ที่มีได้กำหนดไว้เป็นงานใดโดยเฉพาะ เช่น สถานธนาภิบาล

๒. **ส่วนการคลัง** มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินและการบัญชี การจัดเก็บภาษีต่างๆ เช่น ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย งานจัดหางบประมาณ งานผลประโยชน์ของเทศบาล ควบคุมดูแลพัสดุและทรัพย์สินของเทศบาล

๓. **ส่วนสาธารณสุข** มีหน้าที่แนะนำช่วยเหลือดำเนินการเจ็บป่วยของประชาชน การป้องกันและระงับโรคติดต่อ การสุขาภิบาล การรักษาความสะอาด งานสัตวแพทย์ ตลาดสาธารณะ สุสาน ฌาปนสถานสาธารณะ และงานด้านสาธารณสุข ตลอดจนควบคุมการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องสุขภาพอนามัยของประชาชน เช่น การแต่งผม การจำหน่ายอาหาร ซึ่งรวมทั้งงานสาธารณสุขอื่นๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายหรืองานที่ได้รับมอบหมาย

๔. **ส่วนช่าง** มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานโยธา งานบำรุงรักษาทางบก ทางระบายน้ำ สวนสาธารณะ งานสำรวจแบบแผน งานสถาปัตยกรรม ผังเมือง งานสาธารณูปโภค งานเกี่ยวกับไฟฟ้า และงานควบคุมการก่อสร้างอาคาร เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๕. **ส่วนการประปา** มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการให้บริการและจำหน่ายน้ำสะอาดตลอดจนจัดเก็บขยะผลประโยชน์ในการนี้

๖. **ส่วนการศึกษา** มีหน้าที่ดำเนินการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษาของเทศบาล งานการสอน การนิเทศ การศึกษา งานสวัสดิการสังคม และนันทนาการ ตลอดจนการปฏิบัติงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

^{๕๒} บุญอริ ยี่หะ, การปกครองท้องถิ่นไทย, หน้า ๑๓๖ - ๑๔๑.

^{๕๓} สนิท จรอนันต์, ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, พิมพ์ที่บริษัทสุขุมและบุตรจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๓๒ - ๓๔.

๒.๕ การพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๒.๕.๑ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่คณะผู้บริหาร

เทศบาลเมืองบางมูลนาก ประกอบด้วยฝ่ายการเมือง ๒ คณะ คือ คณะผู้บริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ (สภาเทศบาล)

คณะผู้บริหาร คือนายกเทศมนตรี ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง เป็นผู้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี ซึ่งเทศบาลเมืองสามารถให้มีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน จำนวน ๓ คน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีและเลขานุการนายกเทศมนตรี

๒.๕.๒ อำนาจหน้าที่ของคณะผู้บริหารท้องถิ่น

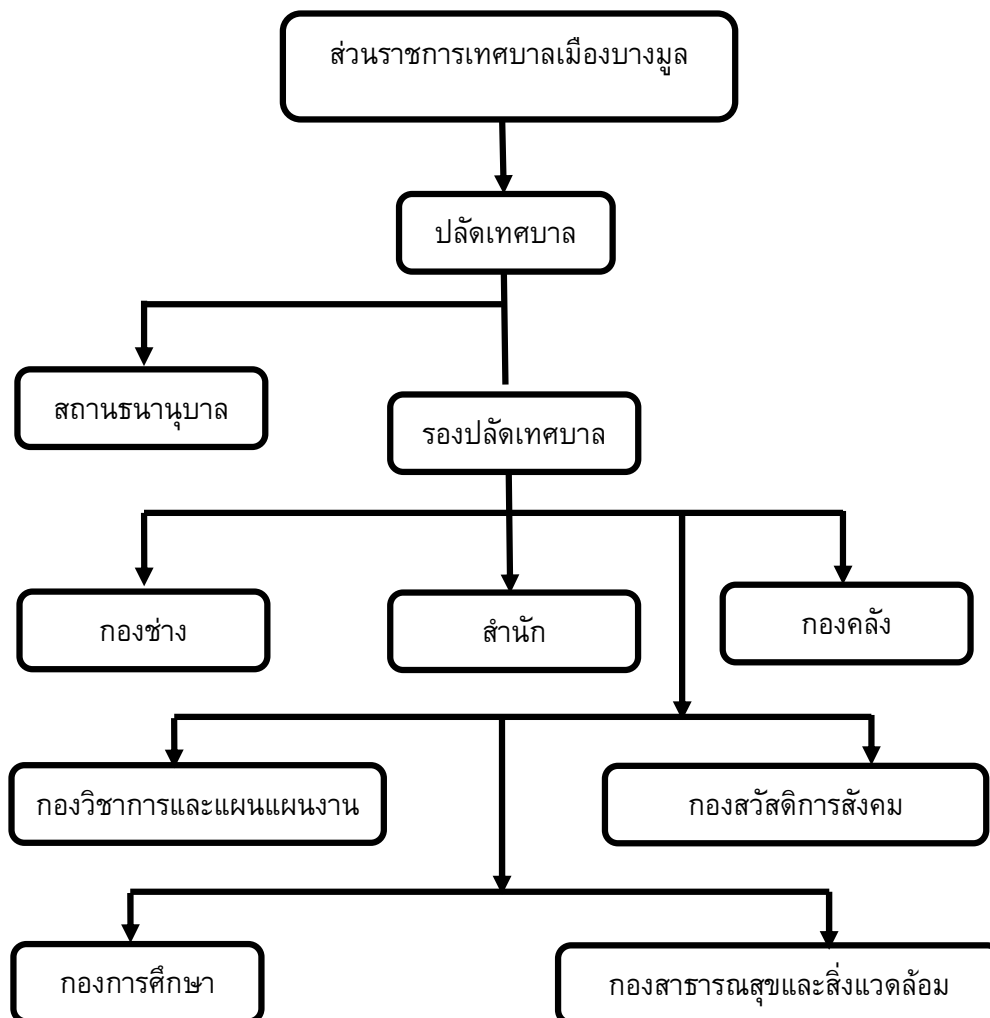
๑. ควบคุมและรับผิดชอบการบริหารกิจการของเทศบาลตามกฎหมาย
๒. อำนาจหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะผู้บริหาร
๓. อำนาจหน้าที่ ตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น

ฝ่ายนิติบัญญัติ (สภาเทศบาล) ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาลที่ราษฎรเลือกตั้ง จำนวน ๑๘ คน จาก ๓ เขตการเลือกตั้ง มีหน้าที่ ตราเทศบัญญัติ อนุมัติงบประมาณและพิจารณาตามที่กฎหมายกำหนด และตรวจสอบควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหาร

๒.๕.๓ อำนาจหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ (สภาเทศบาล)

๑. ตราเทศบัญญัติของเทศบาล
๒. ควบคุมการบริหารงานของคณะเทศมนตรี
๓. ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งคณะเทศมนตรี
๔. พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ
๕. พิจารณาให้ความเห็นชอบเรื่องต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด^{๕๔}

^{๕๔}http://www.bangmulnak.go.th/menu_munici.php?var=aumnart&name=อำนาจหน้าที่ [๒๓

๒.๕.๔ โครงสร้างส่วนราชการเทศบาลเมืองบางมูลนาก^{๔๔}

^{๔๔}http://www.bangmulnak.go.th/menu_munici.php?var=plan&name=โครงสร้างส่วนราชการ

ส่วนราชการเทศบาลเมืองบางมูลนาก มีปลัดเทศบาล รับผิดชอบควบคุมดูแลพนักงาน แบ่งการบริหารออกเป็น กองต่างๆ จำนวน ๗ กองคือ

๑) สำนักปลัดเทศบาล มีหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล รับผิดชอบควบคุมการดำเนินงานเกี่ยวกับงานสภาเทศบาล งานตามระเบียบงานสารบรรณ งานการเจ้าหน้าที่ งานทะเบียนราษฎร งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานรักษาความสงบภายในท้องถิ่น

๒) กองวิชาการและแผนงาน มีผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงานรับผิดชอบควบคุมการดำเนินงานเกี่ยวกับงานประชาสัมพันธ์ งานวิเคราะห์นโยบายและแผน งานงบประมาณ งานวิจัยและประเมินผล งานนิติการ

๓) กองการศึกษา มีผู้อำนวยการกองการศึกษา รับผิดชอบควบคุมการดำเนินงานเกี่ยวกับการดำเนินการศึกษาภายในเขตเทศบาลทั้งในและนอกระบบ งานนิเทศการศึกษา งานสัมมนาการ งานพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน งานสารวัตรนักเรียน และงานประเพณีต่างๆ

๔) กองคลัง มีรักษาการผู้อำนวยการกองคลัง รับผิดชอบควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับงานผลประโยชน์ งานการเงินและบัญชี งานแผนที่ภาษี งานพัสดุและทรัพย์สิน

๕) กองช่าง มีผู้อำนวยการกองช่าง รับผิดชอบควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับการออกแบบแปลน การควบคุมการก่อสร้างอาคาร การก่อสร้างบำรุงรักษาถนน ทางสาธารณะ การไฟฟ้าสาธารณะ การดูแลสวนสาธารณะ

๖) กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีรักษาการผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม (รับผิดชอบควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล รักษาความสะอาด การสุขาภิบาล โรงฆ่าสัตว์ การกำจัดขยะมูลฝอย การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค

๗) กองสวัสดิการสังคม มีผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม รับผิดชอบควบคุมการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน การสังคมสงเคราะห์ การจัดสวัสดิการในชุมชน

๒.๕.๕ อำนาจหน้าที่ของเทศบาลเมืองบางมูลนาก ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ มีดังนี้

- ๑) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- ๒) ให้มีและรักษาทางบกและทางน้ำ
- ๓) รักษาความสะอาดของถนนหรือที่เดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- ๔) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- ๕) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
- ๖) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- ๗) ส่งเสริมสตรี เด็ก เยาวชนและคนชรา
- ๘) ส่งเสริมศิลปะประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๙) ให้มีน้ำสะอาดและการประปา

- ๑๐) ให้มีโรงฆ่าสัตว์
- ๑๑) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้
- ๑๒) ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- ๑๓) ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ
- ๑๔) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- ๑๕) ให้มีกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อของท้องถิ่น
- ๑๖) ให้มีตลาดท่าเทียบเรือหรือท่าข้าม
- ๑๗) ให้มีสุสานและ ฌาปนสถาน
- ๑๘) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- ๑๙) ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- ๒๐) ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
- ๒๑) ให้มีการสาธารณสุข
- ๒๒) จัดกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- ๒๓) จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
- ๒๔) ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการศึกษาและพลศึกษา
- ๒๕) ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะสวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- ๒๖) ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
- ๒๗) เทศพาณิชย์^{๘๖}

๒.๕.๖ นโยบายพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

ตามที่ได้มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเมืองบางมูลนาก เมื่อวันที่ ๙ เดือน มีนาคม ๒๕๕๑ นายกเทศมนตรีที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นายกเทศมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อสภาเทศบาลโดยไม่มีการลงมติ ทั้งนี้ภายใน ๓๐ วัน นับตั้งแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ต่อมาในวันศุกร์ที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๑ นายกเทศมนตรีได้แถลงนโยบายต่อสภาเทศบาล ซึ่งนโยบายการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของเทศบาลเมืองบางมูลนากนั้นได้กำหนดแนวทางโดยยึดถือการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา และกำหนดแนวทางในการพัฒนาให้เป็นที่ไปตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ พร้อมกันนั้นจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างฝ่ายการเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบ นโยบายในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากในด้านต่างๆมีดังต่อไปนี้คือ

^{๘๖} เทศบาลเมืองบางมูลนาก, แผนพัฒนา ๓ ปี (๒๕๕๐ - ๒๕๕๒), หน้า ๑๐ - ๑๗.

๑. นโยบายด้านความเป็นอยู่ของประชาชน

จะจัดสรรงบประมาณบางส่วนของทุกปี สมทบเบี้ยยังชีพให้กับบรรดาผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยเอดส์ ตามแนวนโยบายของส่วนกลางเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการที่จะต่อสู้และดำรงชีวิตต่อไป จะส่งเสริมในเรื่องสุขภาพอนามัยและการบริการสาธารณสุข โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบของอาสาสมัครสาธารณสุขเขตเมือง ทั้งนี้เทศบาลจะให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย จะเสริมสร้างชุมชนในเขตเทศบาลให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งปลอดภัย สันติสุขสงบเรียบร้อยในทุกชุมชนให้ใช้เวลาว่างมาออกกำลังกายด้วยการเล่นกีฬาโดยเทศบาลจะให้การสนับสนุนจัดหาอุปกรณ์กีฬาให้ จะเน้นการดูแลป้องกันและระงับเหตุสาธารณภัยต่างๆ ไม่ให้เกิดขึ้น หรือเมื่อเกิดขึ้นก็รีบจัดให้หมดไปโดยเร็ว ทั้งนี้จะเพิ่มขีดความสามารถของฝ่ายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของเทศบาลให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น ในด้านวัฒนธรรมประเพณีจะส่งเสริมและจัดให้มีงานประเพณีต่างๆ ตามเทศกาลสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทยให้ยั่งยืนสืบต่อไป

๒. นโยบายด้านการพัฒนาเมือง

จะปรับปรุงและติดตั้งระบบไฟฟ้าสาธารณะให้ครอบคลุมพื้นที่ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการสัญจรของประชาชน จะปรับปรุงเสียงตามสายให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อที่ประชาชนในเขตเทศบาลจะได้รับรู้ข่าวสารของทางราชการอย่างทั่วถึง จะปรับปรุงถนนหนทางให้เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กเพื่อให้ความมั่นคง ตลอดจนปรับปรุงดูแลท่อระบายน้ำให้อยู่ในสภาพที่ดี หนึ่งถนนบางสายที่จะทำการปรับปรุงนั้นจะช่วยในเรื่องของการป้องกันน้ำท่วมได้ในระดับหนึ่ง รวมถึงการก่อสร้างปรับปรุงซ่อมแซมเขื่อนเพื่อป้องกันน้ำท่วมและตลิ่งพัง

๓. นโยบายด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

จะจัดให้มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ รณรงค์ให้ประชาชนมีความตระหนักและมีจิตสำนึกถึงการมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยตลอดจนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมให้ปราศจากมลพิษ พัฒนาและปรับปรุงสวนสาธารณะให้อยู่ในสภาพที่ดี เพื่อที่ประชาชนจะได้มาใช้เป็นที่ออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจตลอดจนจะเป็นสนามเด็กเล่น และเป็นปอดของเมืองต่อไป

๔. นโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชน

เนื่องจากเด็กและเยาวชนถือได้ว่าเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่าของประเทศชาติในอนาคต ดังนั้นจึงต้องมุ่งเน้นในเรื่องของการศึกษา การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีจึงต้องเน้นในเรื่องของการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนให้พร้อมที่จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยการปลูกจิตสำนึกให้มีจริยธรรม คุณธรรม และรักษา

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามไว้ ตลอดจนจะส่งเสริมพัฒนาโรงเรียนของเทศบาลให้มีความพร้อมในทุกๆด้าน จัดให้มีการอบรมให้ความรู้กับบรรดาครูอาจารย์เพื่อที่จะได้นำความรู้ใหม่ๆทันสมัยมาประยุกต์การสอนเด็กๆและเยาวชนให้มีศักยภาพในการเรียนเพิ่มขึ้น โดยจะยึดกรอบแนวทางการจัดการศึกษาของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย โดยให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๕. นโยบายด้านการบริหารจัดการ

จะยึดหลักธรรมาภิบาล คือการบริหารจัดการภาครัฐที่ดี โดยการบริหารงานอย่างมีคุณธรรมโปร่งใสตรวจสอบได้ และให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อให้เทศบาลบางมูลนากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานภาครัฐของประชาชนและเพื่อประชาชน ในส่วนของการพัฒนาองค์กรเทศบาลและบุคลากรของเทศบาลนั้น จะยึดระบบคุณธรรมในการบริหารงาน และสนับสนุนให้บุคลากรได้มีการพัฒนาในทุกๆด้าน โดยการนำเทคโนโลยีด้านต่างๆ มาใช้เพื่อการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๘๗}

๒.๕.๗ แผนพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๑) แผนพัฒนาสามปี

แผนพัฒนาสามปี^{๘๘} หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงานโครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำแต่ละปี

แผนพัฒนาสามปีเป็นการแปลงยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยมีหลักที่ว่าภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาหนึ่ง ๆ จะมีแนวทางการพัฒนาได้มากกว่าหนึ่งแนวทาง และภายใต้แนวทางการพัฒนาหนึ่งจะมีโครงการ / กิจกรรม ได้มากกว่าหนึ่งโครงการ / กิจกรรม ที่จะต้องนำมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการในแต่ละยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะมีผลต่อวัตถุประสงค์เป้าหมาย จุดมุ่งหมายการพัฒนายั่งยืนและวิสัยทัศน์ในที่สุด

แผนพัฒนาสามปีเป็นแผนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับงบประมาณรายจ่ายประจำปี กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถใช้แผนพัฒนาสามปีเป็นเครื่องมือในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีโดยนำโครงการ / กิจกรรม จากแผนพัฒนาสามปีในปีใดปีหนึ่งไป

^{๘๗} เอกสาร รายงานการประชุมสภาเทศบาลเมืองบางมูลนาก สมัยสามัญ สมัยแรก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑ (ณ ห้องประชุมสภาเทศบาลเมืองบางมูลนาก, ๒๕๕๑)

^{๘๘} สำนักงานเทศบาลเมืองบางมูลนาก, แผนพัฒนา ๓ ปี (๒๕๕๓ - ๒๕๕๕), หน้า ๑ - ๔.

จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อให้กระบวนการจัดทำงบประมาณเป็นไปด้วยความรอบคอบและผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

โครงการที่จะบรรจุในแผนพัฒนาสามปี โดยเฉพาะในแผนประจำปีแรกของห้วงระยะเวลาสามปีนั้นควรมีสภาพความพร้อมอย่างน้อย ๒ ประการคือ

๑. มีความแน่นอนของกิจกรรมดำเนินการ โดยควรมีการประเมินถึงความเป็นไปได้ของโครงการ / กิจกรรม รวมทั้งผลประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับจากโครงการ / กิจกรรม

๒. กิจกรรมที่อยู่ในแผนประจำปีแรกของห้วงระยะสามปี ควรมีความพร้อมในเรื่องรูปแบบและรายละเอียดทางเทคนิคพอสมควร เพื่อให้สามารถกำหนดรายการในแผนพัฒนาที่จะนำไปใช้จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้ต่อไป

๒) แผนพัฒนาสามปีจะมีลักษณะกว้าง ๆ ดังนี้

๒.๑ เป็นเอกสารที่แสดงความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา

๒.๒ เป็นเอกสารที่แสดงแนวทางการพัฒนาและวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน และมีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงที่จะดำเนินการ

๒.๓ เป็นเอกสารที่แสดงโครงการ / กิจกรรม การพัฒนาที่ดำเนินการในห้วงระยะเวลาสามปี

๒.๔ เป็นเอกสารที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา กับงบประมาณรายจ่ายประจำปี

๓) วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปีเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๓.๑ เพื่อเป็นกรอบในการบริหารของเทศบาล

๓.๒ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๓ เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

๓.๔ เพื่อส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

๓.๕ เพื่อการสงเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น

๓.๖ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบการบริการประชาชนให้ครอบคลุมและมีคุณภาพ

๓.๗ เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพการพัฒนาในอนาคตได้อย่างชัดเจน

๔) ขั้นตอนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) ของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้มีแผนพัฒนาท้องถิ่นทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำไว้ทั้งหมด ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕)

๑.๑ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำแผน คืองานวิเคราะห์นโยบายและแผนกองวิชาการและแผนงาน เข้าพบผู้บริหารเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) เพื่อให้ผู้บริหารทราบถึงภารกิจที่ต้องดำเนินการต่อไป

๑.๒ การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) จะต้องดำเนินการให้เสร็จก่อนการจัดทำเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยยึดแนวทางตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดพิจิตรและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๕) ของเทศบาลเมืองบางมูลนากและจะต้องกำหนดระยะเวลาดำเนินการให้เหมาะสม เพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาสามปีแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

๑.๓ จัดประชุมประชาคมสัญจรในพื้นที่โดยคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผน ฯ เพื่อแจ้งแนวทางการพัฒนาและรับทราบปัญหา ความต้องการ ประเด็นการพัฒนา และประเด็นที่เกี่ยวข้องจากประชาชนในพื้นที่โดยตรงและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อนำมากำหนดแนวทางการพัฒนา และบรรจุโครงการ / กิจกรรม เพื่อสนองตอบความต้องการให้กับประชาชน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกของประชาชนได้จัดเป็นเวทีประชาคมสัญจรเข้าไปทั้ง ๖ ชุมชน โดยแจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาทั้ง ๒ ประเภท (แผนยุทธศาสตร์ / แผนพัฒนาสามปี) ให้ประชาชนเมืองบางมูลนากรับทราบ

ขั้นตอนที่ ๒ การพิจารณาร่างแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕)

๒.๑ ในขั้นตอนนี้คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล จะสรุปผลของการรับทราบปัญหา ความต้องการ ประเด็นที่เกี่ยวข้อง จากประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้จากการจัดทำประชาคมสัญจร เพื่อเสนอคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลประกอบการจัดร่างแผนพัฒนาสามปี(พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๕) ต่อไป

๒.๒ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล จัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) โดยร่วมกันพิจารณาบรรจุโครงการ / กิจกรรม ที่อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละส่วนงานเข้าไว้ในร่างแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) และมีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของเทศบาล (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕)

๒.๓ คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเสนอร่างแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) ที่ได้จัดทำแล้วเสร็จเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาเทศบาลเมืองบางมูลนาก ซึ่งที่ประชุมร่วมจะพิจารณาว่าจะมีส่วนใดที่ควรปรับปรุง เพิ่มเติม หรือแก้ไขบ้างและจะส่งกลับคืนให้คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลแก้ไขต่อไป

๒.๔ คณะกรรมการพัฒนาเทศบาลเมืองบางมูลนากมีมติรับหลักการและให้ความเห็นชอบในร่างแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) ฉบับสมบูรณ์ และเสนอนายกเทศมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้ต่อไป

ขั้นตอนที่ ๓ การอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) ของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๓.๑ นายกเทศมนตรีเมืองบางมูลนาก พิจารณาลงนามอนุมัติและประกาศให้ใช้แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) ของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๓.๒ แจ้งสภาเทศบาลเมืองบางมูลนาก คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการองค์การบริหารส่วนจังหวัด อำเภอบางมูลนาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบโดยทั่วกันภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ประกาศให้ใช้แผนพัฒนาสามปีและปิดประกาศโดยเปิดเผยไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

๒.๕.๘ การดำเนินการจัดทำประชาคมแผนพัฒนาสามปี(พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๕๕)

การจัดทำประชาคมแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕) เทศบาลเมืองบางมูลนาก ด้วยคณะอนุกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองบางมูลนากร่วมกับคณะกรรมการชุมชนทั้ง ๖ ชุมชน ได้จัดทำประชาคม เรื่อง การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕)เทศบาลเมืองบางมูลนาก เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มาแลกเปลี่ยนและวางแผนกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาในท้องถิ่นร่วมกัน

ด้วยเทศบาลเมืองบางมูลนาก โดยคณะอนุกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองบางมูลนาก ได้ทำการออกจัดทำเวทีประชาคมสัญจรของเทศบาลเมืองบางมูลนาก ระหว่างวันที่ ๒๔ – ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๒ เพื่อรวบรวมปัญหา ความต้องการ และนำโครงการต่างๆ ที่ประชาชนในชุมชนในเขตเทศบาลเมืองบางมูลนากเสนอมานั้นจัดทำแผนพัฒนาสามปีเทศบาลเมืองบางมูลนาก โดยมีข้อเสนอและความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนต่างๆ ดังนี้

๑. วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๒ ได้จัดทำประชาคมสัญจรชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือและด้านใต้และในที่ประชาคมสัญจรประชาชนในชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้ มีข้อเสนอแนะว่าทางชุมชน ได้ทราบแล้วว่าได้รับงบประมาณสำหรับการก่อสร้างศูนย์ชุมชน ฯ แล้วทางชุมชน จึงมีความประสงค์ขอทราบว่าจะทางเทศบาลเมืองบางมูลนากจะสามารถดำเนินการก่อสร้างอาคาร

ดังกล่าวได้เมื่อใด พร้อมทั้งขอความกรุณาให้ทางเทศบาลเมืองบางมูลนากแจ้งให้ประธานชุมชน ชูเชิดน่านใต้ทราบ เพื่อทางประธานชุมชน จะได้แจ้งให้ประชาชนในชุมชน ทราบต่อไป

๒. วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๒ ได้จัดทำประชาคมสัญจรของชุมชนประเวศน์เหนือ และชุมชนวัดชัยมงคลและในที่ประชาคมสัญจรประชาชนในชุมชนวัดชัยมงคล มีความเห็นว่าการอาคารศูนย์ชุมชนทางประชาชนภายในวัดชัยมงคล จึงได้เสนอให้ทางเทศบาลนำมาจัดแผนพัฒนา และทางคณะอนุกรรมการ ได้แจ้งให้ที่ประชาคมสัญจรทราบว่าได้จัดทำในแผนพัฒนา แล้ว แต่ยังไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างได้เนื่องจากยังไม่มีสถานที่ก่อสร้างอาคารดังกล่าว ประชาชนในชุมชนวัดชัยมงคลจึงได้เสนอให้ทางเทศบาล ติดต่อประสานงานกับทางวัดชัยมงคลเพื่อขอสถานที่ที่จะก่อสร้างอาคารศูนย์ชุมชนโดยระบุขนาดพื้นที่ของตัวอาคารที่จะสร้างให้กับทางวัดชัยมงคลได้ทราบด้วย

คณะอนุกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองบางมูลนาก จึงขอให้กองช่างซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังกล่าวข้างต้น พร้อมทั้งแจ้งให้กองวิชาการและแผนงาน งานวิเคราะห์นโยบายและแผน ภายในวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๔ เพื่อจะได้รวบรวมข้อมูลและรายงานคณะอนุกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองบางมูลนากทราบ และดำเนินการเสนอให้คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองบางมูลนากทราบและพิจารณา ต่อไป

๒.๕.๑๐ บัญชีสรุปโครงการจากการจัดทำประชาคมสัญจร

หน่วยงาน	โครงการ
กองช่าง	<ol style="list-style-type: none"> ๑. จัดหาตู้โทรศัพท์ ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๒. ตัดมุมเหลี่ยมของเทศบาล(บริเวณหน้าบ้านพักเทศบาล)ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๓. ซ่อมแซมถนนที่ชำรุดด้านใต้ ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๔. มุงหลังคาเครื่องออกกำลังกาย ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๕. ซ่อมแซมตัวนอนที่ชำรุด ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๖. ซ่อมแซมถนนที่ชำรุด ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๗. ติดตั้งไฟรายทาง ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๘. ให้เทศบาลติดป้ายบอกโครงการที่จัดทำริมถนน ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๙. ขยายถนนทางทิศเหนือบ้านพักเทศบาลให้กว้างขึ้น ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๑๐. ปรับที่ดินด้านตรงข้ามเขื่อนกันน้ำ ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ

<p>กองช่าง (ต่อ)</p>	<p>๑๑. สร้างป้อมตำรวจหน้าบ้านอาจารย์โกศล ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้</p> <p>๑๒. สร้างทางลูกรัง ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้</p> <p>๑๓. สร้างทางแยกโรงน้ำแข็งสุสานมกีฬา ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้</p> <p>๑๔. ซ่อมแซมถนนที่ชำรุด ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้</p> <p>๑๕. สร้างสะพานลอยหน้าโรงเรียนภูมิวิทยาคม ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้</p> <p>๑๖. เปลี่ยนหลอดไฟให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้</p> <p>๑๗. สร้างศาลาพักผ่อนหน้าโรงเรียนภูมิวิทยาคม ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้</p> <p>๑๘. สร้างถนน ค.ส.ล. รอบหนองกระทุ่ม ชุมชนประเวศน์เหนือ</p> <p>๑๙. ทำไฟรัยทางและขอศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ชุมชนประเวศน์เหนือ</p> <p>๒๐. สร้างถนนบริเวณประปา ชุมชนประเวศน์เหนือ</p> <p>๒๑. สร้างอาคารศูนย์ข้อมูล ชุมชนวัดชัยมงคล</p> <p>๒๒. เสริมถนนสายหลังบ้านนายบุญเรือง ซอบใช้ ให้สูงขึ้น ชุมชนวัดชัยมงคล</p> <p>๒๓. เสริมถนนหน้าวัดกัปรถไฟให้ติดกัน ชุมชนวัดชัยมงคล</p> <p>๒๔. ติดตั้งไฟฟ้าซอยตรอกขี้เหล็ก ชุมชนประเวศน์ใต้</p> <p>๒๕. ติดป้ายบอกซอย ชุมชนประเวศน์ใต้</p> <p>๒๖. ติดตั้งกระจกเลนน์นูน บริเวณโรงเรียนถู่จื้อ ชุมชนประเวศน์ใต้</p> <p>๒๗. สร้างสนามกีฬา บริเวณสนามกีฬาชุมชน ชุมชนร่วมจิตบันดาล</p> <p>๒๘. ขยายสะพานปูน ซอยฟ่างมีวลิต ชุมชนร่วมจิตบันดาล</p> <p>๒๙. ปรับปรุงทางให้สูงขึ้นเข้าตรงบ้านนายสำอาง ชุมชนร่วมจิตบันดาล</p> <p>๓๐. ติดป้ายบอกซอยในเขตชุมชน ชุมชนร่วมจิตบันดาล</p>
<p>กองการศึกษา</p>	<p>๑. ให้เทศบาลจัดงานสงกรานต์ภายในชุมชน ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ</p> <p>๒. จัดหามุขีลธรรมประจำใจ ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ</p> <p>๓. ยกกระดับโรงเรียนเทศบาล ๒ วัดชัยมงคล ให้มี ม. ๔-ม.๖ ชุมชนวัดชัยมงคล</p> <p>๔. จัดกิจกรรมเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ ชุมชนวัดชัยมงคล</p>
<p>กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>๑. จัดอบรมเพื่อสุขภาพ ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ</p> <p>๒. นิตยกำจัดยุงลาย ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ</p> <p>๓. ขอต่ระบายน้ำหน้าโรงเรียนเทศบาล ๑บางมูลนาก ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้</p> <p>๔. สร้างท่อระบายน้ำ ชุมชนประเวศน์เหนือ</p> <p>๕. สร้างท่อบำบัดก่อนทิ้งลงท่อบริเวณร้านปลา ๒ ร้าน ชุมชนประเวศน์เหนือ</p>

	๖. จัดให้มีโครงการออกกำลังกาย ชุมชนวัดชัยมงคล ๗. ติดตั้งท่อระบายน้ำบริเวณบ้านป่าทิว จุประจัญ ชุมชนประเวศน์ใต้ ๘. สร้างท่อระบายน้ำ บริเวณท่ารถวังตะกั่ว ชุมชนร่วมจิตบันดาล
กองสวัสดิการ สังคม	๑. เงินทุนสำรองในการทำนา ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๒. ช่วยเหลือคนยากจน ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๓. จัดอาชีพเสริมเพื่อหารายได้แก่ชุมชน ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๔. ขอรุปรถจักรยานยนต์ในศูนย์ชุมชน ได้แก่ แก้อี๋ พัดลม แผ่นบอร์ดกระดานไม้ ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๕. สร้างลานกีฬา ชุมชนชูเชิดน่านด้านเหนือ ๖. ขอเครื่องออกกำลังกาย ชุมชนชูเชิดน่านด้านใต้ ๗. ขอเครื่องออกกำลังกาย ชุมชนประเวศน์เหนือ ๘. จัดกิจกรรมบ้านน่ายุ่่นามอง ชุมชนวัดชัยมงคล ๙. ขอเครื่องออกกำลังกายเพิ่ม ชุมชนประเวศน์ใต้ ๑๐. จัดหาอุปกรณ์กีฬา ชุมชนประเวศน์ใต้ ๑๑. ขอเครื่องออกกำลังกายเพิ่ม ชุมชนร่วมจิตบันดาล
กองวิชาการ และแผนงาน	๑. ขอเสียงตามสาย ชุมชนประเวศน์เหนือ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

จรัญ ชุ่มคง ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการพัฒนาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลปายมุง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษาพบว่า

๑. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุตั้งแต่ ๔๖ ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่งงานแล้ว มีฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้พอกับรายจ่าย ระยะเวลาที่อยู่ในตำบล ๓๑ ปีขึ้นไป

๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการพัฒนาตำบลปियามูมั่ง อำเภอ ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี อยู่ในระดับต่ำ

๓. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการพัฒนาตำบล ปियามูมั่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้แก่ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ^{๘๘}

จิรพันธ์ รัตนดารานันท์ ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน:ศึกษากรณีโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เขตห้วยขวาง จังหวัดกรุงเทพฯ โดยการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่หรือร้อยละ ๘๔.๓ มีความรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนในระดับสูง และมีเพียงร้อยละ ๓.๑ ของตัวอย่างเท่านั้นที่มีความรู้ในระดับต่ำ

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากโครงการ ($\bar{X} = ๒.๗๔$) รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = ๒.๕๑$) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = ๒.๔๗$) และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = ๒.๔๗$)^{๘๙}

จำนง มินทชาติ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ศึกษากรณี อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ในด้านการตรวจสอบและประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมการคิดและวิเคราะห์ปัญหา ด้านการดำเนินงาน สำหรับด้านการตัดสินใจและวางแผน อยู่ในระดับต่ำ

ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ อยู่ในระดับสูง การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำอิง อยู่ในระดับปานกลางทั้งด้านการร่วมแรงร่วมใจการพัฒนา และด้านกักการร่วมสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำอิง อยู่ในระดับกลาง

^{๘๘}จรัญ ชุมคง , “การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการพัฒนาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลปियามูมั่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” ,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗)

^{๘๙}จิรพันธ์ รัตนดารานันท์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน:ศึกษากรณีโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เขตห้วยขวาง จังหวัดกรุงเทพฯ โดยการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , ๒๕๔๘)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง พบว่า เพศ อายุ และการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำอิง จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง

ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง พบว่า การศึกษา รายได้ อาชีพ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำอิง ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง^{๕๐}

ชนะบุรณ อิงทรพันธุ์ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า

ลุ่มน้ำห้วยทับทันในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ประกอบด้วยหน่วยงานและองค์กรที่หลากหลาย แต่ไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพในการบริหารจัดการ การดำเนินงานจึงขาดความเป็นเอกภาพ ไม่สามารถบูรณาการภารกิจต่างๆ ให้เป็นไปในลักษณะแผนงานรวมได้ การดำเนินงานจัดการโดยภาคส่วนต่างๆ พบว่า หน่วยงานราชการยังมีบทบาทสำคัญเพราะเป็นผู้จัดทำภารกิจที่ต้องใช้งบประมาณสูง อีกทั้งต้องใช้เทคโนโลยีและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ส่วนการดำเนินงานในแต่ละตำบล จะมีวิธีการจัดการที่มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างกันไป แต่มีลักษณะร่วมกัน ๒ ด้านคือ การรณรงค์ให้ชาวบ้านร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ และผู้นำชุมชนของแต่ละชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการลุ่มน้ำ

ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำมีค่าเฉลี่ยที่ร้อยละ ๔๑.๐๑ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมในแต่ละกระบวนการพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินงานมากที่สุด ร้อยละ ๖๕.๓๓ รองลงมาคือ การรับผลประโยชน์ ร้อยละ ๖๒.๕๔ การวางแผน ร้อยละ ๓๐.๑๐ การติดตามประเมินผล ร้อยละ ๒๓.๖๕ และการศึกษาชุมชน ร้อยละ ๒๓.๕๕ สำหรับการศึกษาด้านลักษณะการมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชนพบว่า สอดคล้องกับการศึกษาเชิงปริมาณ เนื่องจากแต่ละชุมชนยังไม่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการอย่างเต็มที่

การศึกษาผลสำเร็จของการจัดการลุ่มน้ำห้วยทับทันในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ในภาพรวมแล้วยังไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากการพิจารณาตัวชี้วัดทั้ง ๙ ด้าน พบว่ามีเพียง ๔ ด้านเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จคือ ปริมาณผลผลิตทางการเกษตร ความรู้ความเข้าใจในเรื่อง

^{๕๐}จ้านง มินทชาติ , “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ศึกษากรณี อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย”,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ,๒๕๕๐)

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในลุ่มน้ำอย่างยั่งยืน การรักษาพื้นที่ป่าในลุ่มน้ำ และการลดลงของการบุกรุกที่สาธารณะ^{๙๒}

เดชา วิเศษสินธุ์ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน:ศึกษาเฉพาะกรณีเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอ รามัน จังหวัดยะลา ผลการศึกษาพบว่า

๑. ปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จบการศึกษาประถมศึกษา ครอบครองและทำกินอยู่ในที่ดินเป็นระยะเวลา ๑๑ – ๒๐ ปี ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน เคยได้รับการอบรมจากหน่วยงานรัฐ /เอกชน เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรสวนยางพารา มีรายได้จากการอาชีพเกษตรกรรม ๓๐,๐๐๐บาทลงมา ครอบครัวยังมีรายได้ต่อปี ๓๐,๐๐๑ – ๕๐,๐๐๐ บาท

๒. ปัจจัยแวดล้อมที่เป็นแรงจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความศรัทธาเชื่อถือต่อผู้นำชุมชน ๒) ด้านการคาดหวังในผลประโยชน์ และ ๓) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

๓. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ประกอบด้วย ๕ กิจกรรมได้แก่ ๑) กิจกรรมการจัดที่ดิน ๒) กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ๓) กิจกรรมการพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ๔) กิจกรรมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และ ๕) กิจกรรมการพัฒนารายได้และปรับปรุงโครงสร้างการผลิต

๔. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในชุมชน ประสบการณ์การฝึกอบรม การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร การมีอาชีพเสริม การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ความศรัทธาเชื่อถือต่อผู้นำชุมชน และการคาดหวังในผลประโยชน์^{๙๓}

นิภาพร พูลเกษม ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติด้านการจัดการมูลฝอยของนักเรียน :กรณีศึกษาโรงเรียนเทศบาล ๕ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนเทศบาล ๕ มีวิธีการกำจัดขยะ โดยใช้กิจกรรมหรือโครงการเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานตามนโยบายสิ่งแวดล้อมของผู้บริหาร ทั้งนี้ โครงการต่าง ๆ เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน คุณครู และบุคลากรทุกระดับในโรงเรียน อีกทั้งยังให้นักเรียนเป็นสื่อกลางความร่วมมือ

^{๙๒} ชนะบุรณ อินทร์พันธ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำห้วยทับทันจังหวัดศรีสะเกษ”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑)

^{๙๓} เดชา วิเศษสินธุ์, “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน:ศึกษาเฉพาะกรณีเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖)

ระหว่างคนในครอบครัวกับโรงเรียน รวมไปถึงประชาชนในชุมชน ผู้บริหารมีการวางแผนและบริหารโครงการอย่างคุ้มค่าและคุ้มค่า มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ดำเนินงานตามแผนอย่างเป็นขั้นตอน มีการประเมินและติดตามผลอย่างจริงจัง มีการนำผลการประเมินที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาโครงการต่อไป นอกจากนี้ โรงเรียนยังเขียนแผนงาน/โครงการ เพื่อขอรับงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อโรงเรียน นักเรียน รวมไปถึงชุมชนในท้องถิ่นจากการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนเทศบาล ๕ ถือได้ว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก ทั้งนี้เกิดจากนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารที่มีความชัดเจน ก่อให้เกิดความเชื่อถือของทุกคนในโรงเรียน ดังจะเห็นได้จากทัศนคติที่ดีที่นักเรียนมีต่อนโยบายสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนของผู้บริหาร ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ หน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนยังให้การสนับสนุนส่งเสริมโครงการของโรงเรียนเทศบาล ๕ ทั้งในด้านการศึกษาให้ความรู้เชิงทฤษฎีและปฏิบัติ และด้านปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อผลักดันให้เกิดโครงการที่มีประโยชน์ใหม่ ๆ ต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการกระตุ้นจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน ส่งผลให้ชุมชนรักและหวงแหนท้องถิ่นเห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การกระทำดังกล่าวจะต้องทำอย่างต่อเนื่องและจริงจัง^{๔๔}

ประเสริฐ พรหมณี ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในกระบวนการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล สันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้นำชุมชน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย ๔๒.๘๐ ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว เกินกว่าครึ่งสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือปวช. มีอาชีพเกษตรกรรมหนึ่งในสามมีรายได้ ๖,๐๐๑ - ๑๒,๐๐๐ บาท ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเฉลี่ย ๔๒.๘๐ ปี เกินกว่าครึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่ได้รับการอบรมไม่ต่ำกว่า ๓ ครั้ง และได้รับข่าวสารการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่ ๕ แหล่งขึ้นไป แหล่งที่ได้รับข่าวสารการพัฒนาชุมชนที่ได้รับมากที่สุด ได้แก่ การประชุมของหมู่บ้านและเสียงตามสาย กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจในด้านกระบวนการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง

การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมในรายด้านนั้น พบว่า ด้านการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน

^{๔๔}“นิภาพร พูลเกษม,”การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติด้านการจัดการมูลฝอยของนักเรียน :กรณีศึกษาโรงเรียนเทศบาล ๕ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘)

การดำเนินงานพัฒนาชุมชน การประเมินผลงาน และการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค
อยู่ในระดับปานกลาง

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนได้แก่ ตำแหน่งของผู้นำ
ชุมชน^{๔๕}

พงษ์ภัต เทพวงศ์ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา
ยาเสพติดตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด:กรณีศึกษา อำเภอเชียงของ
จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า

๑. ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑ – ๕๐ ปี การศึกษา
ประถมศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ เกษตรกร รายได้ ๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ บาท ไม่มีตำแหน่ง
ทางสังคมเป็นประชาชนทั่วไป จำนวนสมาชิกในครอบครัว ๔ – ๗ คน ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับ
ยาเสพติดทางโทรทัศน์ ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม

๒. ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด
ในระดับปานกลาง รองลงมาคือระดับสูง และน้อยที่สุดอยู่ในระดับต่ำ โดยความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับยาเสพติดสูงสุดในข้อความที่ว่า การสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัวเป็นการ
ป้องกันกลุ่มเสี่ยงทางหนึ่ง รองลงมาคือ การควบคุมแหล่งอบายมุขในหมู่บ้าน เป็นการลดปัจจัย
เสี่ยงที่จะนำไปสู่ปัญหาเสพติดในชุมชน และน้อยที่สุดคือ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตาม
สายหรือหอกระจายข่าวเป็นวิธีหนึ่งในการช่วยสร้างจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติด

๓. ประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมายส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเสพติด
ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดสูงสุดในด้าน
การดำเนินงาน รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมด้านการศึกษาสภาพปัญหา และน้อยที่สุดคือ การมี
ส่วนร่วมในด้านติดตามประเมินผล

๔. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด ได้แก่
อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ ตำแหน่งทางสังคม จำนวนสมาชิกในครอบครัว
การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด การได้รับการฝึกอบรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา
ยาเสพติด

๕. ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติด
ได้แก่ เพศ^{๔๖}

^{๔๕}ประเสริฐ พรหมณี, “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในกระบวนการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบล สันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
(บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘)

^{๔๖}พงษ์ภัต เทพวงศ์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดตามแผนปฏิบัติ
การรวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด:กรณีศึกษา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศา
สตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐)

ไพรัช ดันอุต ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่ : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่าผู้นำชุมชนและประชาชนมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนเน้นบทบาทหน้าที่ของทุกคนในชุมชนต้องช่วยกันตั้งแต่เริ่มเข้าร่วมโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผลรวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคม การทำแผนชุมชน และการรวมกลุ่มเพื่ออำนาจการต่อรองในขอบเขตของการตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาของชุมชน โดยได้รับประสบการณ์การพัฒนาจากบุคคลภายในและภายนอกชุมชน รูปแบบของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนจะแสดงออกในลักษณะการตัดสินใจการควบคุมกำกับดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน ส่วนประชาชนแสดงออกในลักษณะของการปฏิบัติตามแผน ภายใต้การตัดสินใจด้วยตนเอง ประชาชนได้รับผลประโยชน์คือ ปัญหาของชุมชนได้รับการแก้ไข ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชนมากขึ้นจึงได้รับงบประมาณพัฒนาชุมชนมากขึ้น ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง คือปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา มีผลต่อการพัฒนาชุมชนน้อย และปัจจัยภายนอก เช่นการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชน ทูทางสังคม ความเชื่อ ประเพณีวัฒนธรรม การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชน มีผลต่อการพัฒนาชุมชนมากแต่ยังน้อยกว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชน กล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่มากกว่าทูทางสังคม^{๘๗}

รัชดาวรรณ คำเอี่ยม ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์: ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า

๑. สมาชิกกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ๔๐ – ๔๙ ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร รายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม ๑ – ๓ ปี

๒. สมาชิกกลุ่มอาชีพมีความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก

๓. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ การตัดสินใจใน รองลงมาคือ การปฏิบัติงาน ส่วนการวางแผนดำเนินงานและการรับผลประโยชน์มีระดับการมีส่วนร่วมต่ำสุด

^{๘๗}ไพรัช ดันอุต, “การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเมืองนำอยู่ : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”,วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

๔. ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาของการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์^{๙๘}

สำรวจ บำเพ็ญ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล:ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า

๑. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุไม่เกิน ๔๐ ปี สมรสแล้ว การศึกษาระดับมัธยมศึกษา อาชีพเกษตรกร รายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท เคยผ่านการอบรม ดำรงตำแหน่งสมาชิก อบต. ไม่เกิน ๑ ปี ดำรงตำแหน่ง สมาชิกทั่วไป เป็นกรรมการโรงเรียน

๒. กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง

๓. กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในด้านเสนอความคิดเห็น รองลงมาคือ ด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผน ด้านการประเมินผล ด้านการตัดสินใจ และน้อยที่สุดคือ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์

๔. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ อายุ การศึกษา ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

๕. ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ประสมการณ์การฝึกอบรม การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรทางสังคม^{๙๙}

สุพิชฌาย์ อภัยสุวรรณ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง ๔๐ – ๕๙ ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นระยะเวลา ๑๑ ปีขึ้นไป เป็นหรือเคยเป็นผู้นำท้องถิ่น มีทัศนคติเป็นกลางต่อการปกครองแบบ อบต. และมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาตำบลด้านศาสนาและวัฒนธรรมมากที่สุด รูปแบบ

^{๙๘} รัชตาวรรณ คำเอี่ยม, “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ : ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗)

^{๙๙} สำรวจ บำเพ็ญ, “การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล:ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล พบว่า ส่วนใหญ่ ร่วมคิดด้วยการเสนอโครงการที่เป็นประโยชน์หรือสามารถแก้ปัญหาของชุมชน ร่วมตัดสินใจกับประชาคมตำบล เพื่อจัดทำสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน ร่วมปฏิบัติการตามโครงการด้วยการชักชวนเพื่อนบ้าน เข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินโครงการพัฒนาตำบล ร่วมติดตามและประเมินผลโดยดูแลรักษาสาธารณสมบัติที่ประชาชนร่วมกันสร้างขึ้น กระบวนการทั้ง ๔ ด้าน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับน้อย ผลการศึกษาพบว่าอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการปกครองแบบ อบต. มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะ รายได้ และการเป็นผู้นำหรือเคยเป็นผู้นำท้องถิ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๐๐}

สุภางค์ กฤษณ์ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพบ้านทุ่งพัฒนา อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพตาม นโยบาย ๖ อ.โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๗๕.๐๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ ๑๐.๓๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมากในด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านอาหาร และด้านอนามัย โดยมียุทธศาสตร์ ๙๔.๒๐, ๗๗.๔๑ และ ๗๑.๘๘ ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๘.๐๑, ๑๗.๓๖, ๑๑.๓๐ และ ๑๓.๙๒ ตามลำดับ ส่วนด้านการออกกำลังกายและด้านโรคยาพบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๖๕.๘๔, ๖๓.๘๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๒๐.๕๓ และ ๑๓.๙๒ ผลการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าพยาบาลในชุมชนควรมีการดำเนินงานการสร้างเสริมสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่องและครอบคลุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการวางแผนเพิ่มกิจกรรมในด้านการออกกำลังกาย และด้านโรคยา เพื่อส่งผลต่อการมีสุขภาพดีของประชาชนที่ยั่งยืนต่อไป^{๑๐๑}

เหนือ แสงลำพูน ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิद्या จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง ๓๕ – ๔๙ ปีส่วนใหญ่แต่งงานแล้วจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพหลักทำเกษตรกรรม มีอาชีพรองคือรับจ้างทั่วไป อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมากกว่า ๒๕ ปี มี

^{๑๐๐} สุพิชฌาย์ อภัยสุวรรณ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

^{๑๐๑} สุภางค์ กฤษณ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพบ้านทุ่งพัฒนา อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑)

รายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ย ๖๑,๔๘๘.๕๕ บาท/ ปีมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย ๔ คน มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย ๒.๕๗ คน ส่วนใหญ่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ได้รับข้อมูลข่าวสารของโครงการฯจากแหล่งกระจายข่าวของหมู่บ้านมากที่สุด ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมศึกษาดูงานกับโครงการฯ และเคยได้รับการอบรมจากโครงการฯ ในการศึกษาโดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นด้วยในระดับปานกลางต่อการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยุการศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยุอยู่ในระดับปานกลาง โดยแยกประเด็นอันประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม พบว่าทัศนคติและระดับการศึกษาของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติยิ่งปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยุ พบว่า เกษตรกรเห็นว่าปัญหาอุปสรรคในด้านกฎระเบียบและวิธีปฏิบัติและด้านการบริหารจัดการ^{๑๒}

อารียา บุญเปลื้อง ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่: เปรียบเทียบชาวไทยพื้นราบ กับชาวไทยภูเขา ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้นำชาวไทยพื้นราบและผู้นำชาวไทยภูเขาในครั้งนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาความแตกต่างในแต่ละด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า ทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (ดำเนินการ) ทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขามีส่วนร่วมในระดับ ปานกลาง การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า ผู้นำชาวไทยพื้นราบมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ใน ระดับปานกลาง ส่วนชาวไทยภูเขามีระดับการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ใน

^{๑๒}เหนือ แสงลำพูน, “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยุ จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๕๒)

ระดับน้อย การมี ส่วนร่วมประเมินผลทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง^{๑๑๑}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนการมีส่วนร่วมใน ด้านการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชนการตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การวางแผนและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชน การประเมินผลงาน และการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ต่าง ๆ ของชุมชนนั้นประชาชนให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีอีกอย่างหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการสนับสนุนส่งเสริมฝึกอบรมให้ความรู้ปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนมีความสามัคคีร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

ยุทธพงศ์ สมร ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ สรุปผลการศึกษได้ดังนี้

ชุมชนบ้านร่องกาศใต้เป็นชุมชนที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมานานกว่า ๒๐๐ ปี มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเหมาะแก่การเกษตร มีอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นระบบเครือญาติโดยสืบทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสู่ลูกหลานในการแปรรูปผลิตผลการเกษตรมีระบบการปกครองกันภายในชุมชน ให้สิทธิเท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตย มีความเคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ จากเหตุการณ์น้ำท่วมในปีพ.ศ. ๒๕๔๙ ทำให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายได้รับความเดือดร้อนในชุมชน แต่มีสิ่งหนึ่งที่ชุมชนยึดถือเป็นที่พึงทางจิตใจ คือการน้อมเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นขึ้นมีการสร้างความสามัคคีในชุมชน ก่อให้เกิดเป็นภาคประชาสังคม สามารถพึ่งพาตนเอง และตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไปพร้อมกับสังคมยั่งยืน

^{๑๑๑} อาริยา บุญเปลื้อง, “การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่:เปรียบเทียบชาวไทยพื้นราบกับชาวไทยภูเขา”; *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙)

การศึกษาปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคมทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ดังนี้

ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคม พบ ๔ ปัจจัยหลักได้แก่ ๑) สถาบันพระมหากษัตริย์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ราษฎร ๒) ภาครัฐ ๓) ภาคเอกชน ๔) สภาพเศรษฐกิจปัจจัยภายใน ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคม พบ 6 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) ครอบครัว ๒) ศาสนา ๓) วัฒนธรรม ๔) กระบวนการเรียนรู้ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕) ผู้นำชุมชน ๖) ประชาสังคม ปัจจัยภายนอก ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พบ ๓ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) แนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเกษตร ๒) การค้าผลิตผลทางการเกษตร ๓) การสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ปัจจัยภายใน ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มี ๕ ปัจจัยหลักได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมทางสังคม ๒)วิถีชีวิต ชุมชน ๓)ภูมิปัญญา ๔)ความมั่นคง ๕)ความสงบสุข^{๑๐๔}

รุ่งโรจน์ ลีสกุลรักษ์ ได้ศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนสวนดอก ผลการศึกษา สรุปได้ว่า จากการสัมภาษณ์ ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนสวนดอก พบปัจจัยที่ทำให้ชุมชนสวนดอกประสบความสำเร็จในการสร้างความซื่อสัตย์ จริงใจ เสียสละ ความสามัคคี และร่วมกันทำเพื่อชุมชน การบริหารจัดการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การทำงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ มีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของชุมชน แก้ไขปัญหาของสมาชิกชุมชน รักษาประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนได้รับความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ การประสานงานระหว่างชุมชนและหน่วยงานรัฐบาล การจัดประชุมอย่างต่อเนื่องของชุมชน มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และประชาสัมพันธ์ข่าวสาร และกิจกรรมในชุมชน และภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ด้วยยุทธศาสตร์ที่ชุมชนสวนดอกใช้ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ได้แก่ การสร้างผู้นำที่มีศักยภาพ โดยการใช้การศึกษาดูงาน การอบรม และการปฏิบัติจริง การพัฒนาท้องถิ่น โดยการให้ชุมชนจัดการตนเอง การสร้างการเรียนรู้ในชุมชน การใช้พลังชุมชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทุกขั้นตอนของชุมชน โดยการสนับสนุน ประสานงาน และร่วมปฏิบัติงานในทุกกิจกรรมของชุมชนเข้มแข็ง สร้างความสามัคคี ความเอื้ออาทร และเกื้อกูล ใน

^{๑๐๔} นายยุทธพงศ์ สมร, “การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านร่องกาศใต้ ตำบลร่องกาศ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑)

ชุมชน สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในชุมชนสวนดอก หน่วยงานราชการและเอกชน และให้ความร่วมมือประสานงานกับเครือข่ายภายนอกชุมชน

ความพึงพอใจของประชาชนในชุมชนสวนดอกต่อการบริหารงานของชุมชนสวนดอกด้านการบริหารงานของผู้นำชุมชนและกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกิจกรรมและโครงการต่างๆของชุมชนสวนดอก พบว่า ประชาชนในชุมชนสวนดอกส่วนใหญ่มีความพึงพอใจระดับกลาง^{๑๐๕}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชนหรือการส่งเสริมศักยภาพชุมชนนั้นประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนในการสร้างความซื่อสัตย์ จริ่งใจ เสียสละ ความสามัคคี และร่วมกันทำเพื่อชุมชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ ระเบียบ และข้อบังคับของชุมชน แก้ไขปัญหาของสมาชิกชุมชน รักษาประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาสังคมสามารถพึ่งพาตนเองได้ และตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรต่างๆในชุมชน

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล พบว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

พระจริญ จิรสุโก (เมืองประทับ) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕ มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕ มีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐บาท คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๐ มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า ๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๐ และมีตำแหน่งหน้าที่เป็นลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕

๒. การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง ๖ ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวยมีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ปัญหาในการบริหารงานพบว่า บุคลากรบางส่วนยังไม่ทราบข้อกฎหมายหรือข้อบัญญัติต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารงานในแต่ละส่วนของเทศบาล บุคลากรบางส่วนยังเห็นแก่

^{๑๐๕}นายรุ่งโรจน์ ลีสกุลรักษ์, “ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนสวนดอก”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , ๒๕๕๑)

ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และบางส่วนยังเห็นแก่พวกพ้องของตนเอง การทำงานในบางเรื่องไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม บุคลากรบางส่วนปฏิบัติงานตามความรู้สึกของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลงานที่ออกมา การจัดสรรงบประมาณของเทศบาลไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตการปกครอง^{๑๑๖}

มหัสนันท์ ชัยกิจยิ่งเจริญ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการบริการสาธารณะโดยวิธีการทำสัญญาจ้าง: กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลกและเทศบาลนครขอนแก่น

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการบริการสาธารณะโดยวิธีการทำสัญญาจ้าง มีความเหมาะสมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย เพื่อไม่ให้เทศบาลเพิ่มจำนวนบุคลากรในองค์กร ลดต้นทุน และเพิ่มการจ้างงานให้กับธุรกิจท้องถิ่น ประเภทการบริการที่เหมาะสมใช้วิธีการทำสัญญาจ้าง คือการก่อสร้างซ่อมแซมถนน การรักษาความปลอดภัย และการบำรุงรักษาสวนสาธารณะ เกาะกลางถนน เนื่องจากมีการครอบครองสินทรัพย์ต่ำ (Asset Specificity) ใช้แรงงานหรือเครื่องจักรเพียงเล็กน้อย มีการแข่งขันสูง การวัดผลผลิตชัดเจนทำให้การควบคุมทำได้ง่าย

ผลการศึกษาด้านประสิทธิผลของวิธีการทำสัญญาจ้างในเทศบาลนครพิษณุโลกและเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า มีคุณภาพการให้บริการสูงกว่า ด้านการเท่าเทียมของการได้รับบริการดีกว่า และด้านตรงตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญามากกว่า การดำเนินการของเทศบาลนครแต่ลดต้นทุนของภาครัฐได้น้อย ในโครงการซ่อมถนน รักษาความปลอดภัยและดูแลสวนสาธารณะของทั้ง ๒ เทศบาล โครงการเก็บขยะที่ใช้วิธีการทำสัญญาจ้าง ของเทศบาลนครขอนแก่น พบว่าต้นทุนของภาครัฐเท่าเดิม มีคุณภาพสูงกว่า ได้รับบริการเท่าเทียมดีกว่า และตรงตามที่ ตกลงในสัญญามากกว่า ส่วนโครงการเก็บขยะของเทศบาลนครพิษณุโลก แม้ว่าจะสามารถลดต้นทุนของภาครัฐได้ แต่คุณภาพด้อยกว่า ได้รับบริการไม่ทั่วถึงและตรงตามที่ตกลงในสัญญาน้อยกว่าการดำเนินการให้บริการของเทศบาลนคร

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยที่สำคัญคือควรปรับปรุงวิธีการทำสัญญาจ้างเพื่อเพิ่มประสิทธิผลโดยการกำหนดข้อกำหนดในสัญญาให้ชัดเจน เพื่อให้มีความสามารถในการควบคุมคุณสมบัติของผู้รับจ้าง โดยพิจารณาประสบการณ์และความสามารถในการจัดการ ถ้าเอกชนเป็นผู้ดำเนินงานแทน กรณีให้ชุมชนดำเนินการแทน ผู้นำชุมชนต้องมีภาวะผู้นำที่มีความสามารถในการตัดสินใจ มีจิตสาธารณะ เสียสละ และต้องมีความโปร่งใส เพื่อให้ได้การ

^{๑๑๖} พระจริญ จิรสุโก (เมืองประทับ), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒)

บริการที่มีคุณภาพสร้างการแข่งขันให้เกิดขึ้น และลดต้นทุนของภาครัฐ การสนับสนุนของฝ่ายบริหารมีความสำคัญในการช่วยให้เกิดการใช้วิธีการทำสัญญาจ้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ การประเมินคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมเสนอราคา ทำให้ได้ผู้ให้บริการที่มีประสิทธิภาพ มีการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และช่วยแก้ไขปัญหา ทำให้ประชาชนได้รับการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๐๗}

อุไรพร นพภาพันธุ์ ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง ๓๑-๔๕ ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาประกอบธุรกิจส่วนตัว มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ๓ - ๔ คน อาศัยอยู่ในเทศบาลเมืองแสนสุขมาตั้งแต่ดั้งเดิม มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ระหว่าง ๓๑-๔๕ ปี ที่อยู่อาศัยเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งที่มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาน้ำเสียในชุมชน และส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำ และการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียในระดับมากกลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียของเทศบาลเมืองแสนสุขโดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักเกณฑ์การให้บริการ รองลงมาคือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการบำบัดน้ำเสีย ด้านบุคลากร และด้านประชาสัมพันธ์โครงการ ตามลำดับปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียของเทศบาลเมืองแสนสุข ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และการติดตามข่าวสาร ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อความคิดเห็น ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ภูมิลำเนา ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ลักษณะที่อยู่อาศัยและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหามลพิษทางน้ำและการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย^{๑๐๘}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทศบาล ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าเทศบาลถือว่าเป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการบริการแก่ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของเทศบาล ซึ่งในการบริการประชาชนบุคลากรเทศบาลบางส่วนยังไม่ทราบข้อกำหนดหรือข้อบัญญัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการบริหารงานในแต่ละส่วนของเทศบาล บุคลากรบางส่วนยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และบางส่วนยังเห็นแก่

^{๑๐๗} มนัสนันท์ ชัยกิจยิ่งเจริญ, “การจัดการบริการสาธารณะโดยวิธีการทำสัญญาจ้าง: กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลกและเทศบาลนครขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓)

^{๑๐๘} อุไรพร นพภาพันธุ์, “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓)

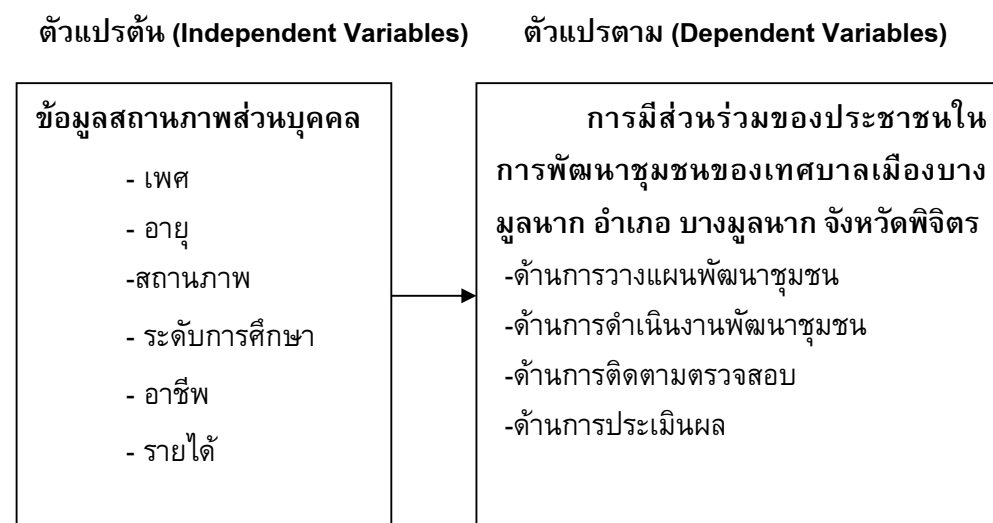
พวกพ้องของตนเอง การทำงานในบางเรื่องไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม บุคลากรบางส่วนปฏิบัติงานตามความรู้สึกของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลงานที่ออกมา การจัดสรรงบประมาณของเทศบาล ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในเขตการปกครอง

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำหลักกรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ ศาสนา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอ บางมูลนาก จังหวัด พิจิตร ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล ดังแผนภาพต่อไปนี้

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร”มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร ได้แก่ประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองบางมูลนากซึ่งแบ่งการปกครองออกเป็นชุมชนทั้งหมด ๖ ชุมชนมีครัวเรือน จำนวน ๓,๔๐๒ ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมดรวม ๙,๐๑๘ คนแยกเป็น ชาย ๔,๓๐๖ คน หญิง ๔,๗๑๒ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้ที่เป็นประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนเทศบาลเมืองบางมูลนาก ๙,๐๑๘ คน ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)^๑ และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๘๓ คน

^๑รณินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด , ๒๕๕๑), หน้า ๕๕.

๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรณีมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๒. ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เพื่อขอความร่วมมือไปยังประชาชนที่อาศัยอยู่ในการปกครองของเทศบาลเมืองบางมูลนาก หลังจากนั้นก็จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยจะทำแบบสอบถามเจาะจงผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มประชากรตัวอย่างที่เกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค ในการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากจำนวน ๓๘๓ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยผ่านผู้นำชุมชนทั้ง ๖ ชุมชน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๔.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๔.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนากทั้ง ๔ ด้าน คือ

- (๑) ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน
- (๒) ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน
- (๓) ด้านการติดตามตรวจสอบ
- (๔) ด้านการประเมินผล

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้^๒

๕	หมายถึง	การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง	การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับ	มาก
๓	หมายถึง	การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง	การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง	การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนทั่วไป ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลนครชุมในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน ๓๐ คน เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก (Open ended Questionnaire)

๓.๔.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน

และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) แก่ประชาชนในจังหวัดกำแพงเพชร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๓ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๘๘๓๑

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

^๓สิน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนา ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๕

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheff) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๒.

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้แบ่งการวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลเป็น ๕ ส่วนดังนี้

๔.๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่

๔.๒.๑ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน

๔.๒.๒ ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

๔.๒.๓ ด้านการติดตามตรวจสอบ

๔.๒.๔ ด้านการประเมินผล

๔.๓ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

สำหรับผลของการศึกษาในแต่ละส่วน มีสาระสำคัญและเนื้อหา สามารถประมวลทั้งในรูปของตาราง และการวิเคราะห์บรรยาย ดังต่อไปนี้

๔.๑ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชาชนในชุมชนเทศบาลเมืองบางมูลนาก จำนวน ๙,๐๑๘ คน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๓ คน การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ		จำนวน	ร้อยละ
แบบสอบถาม			
๑. เพศ	-ชาย	๑๗๑	๔๔.๖๕
	-หญิง	๒๑๒	๕๕.๓๕
รวม		๓๘๓	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ	-ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๑๐	๒.๖๑
	-๒๑ – ๓๐ ปี	๘๒	๒๑.๔๑
	-๓๑ – ๔๐ ปี	๑๑๘	๓๐.๘๑
	-๔๑ – ๕๐ ปี	๑๐๓	๒๖.๘๙
	-๕๑ – ๖๐ ปี	๔๘	๑๒.๕๓
	-๖๐ ปีขึ้นไป	๒๒	๕.๗๔
รวม		๓๘๓	๑๐๐.๐๐
๓. สถานภาพ	-โสด	๑๐๙	๒๘.๔๖
	-สมรส	๒๓๙	๖๒.๔๐
	-หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่	๓๕	๙.๑๔
รวม		๓๘๓	๑๐๐.๐๐
๔. ระดับการศึกษา	-ประถมศึกษา	๕๓	๑๓.๘๔
	-มัธยมศึกษา / ปวช	๗๔	๑๙.๓๒
	-อนุปริญญา / ปวส	๕๑	๑๓.๓๒
	-ปริญญาตรี	๑๗๕	๔๕.๖๙
	-สูงกว่าปริญญาตรี	๓๐	๗.๘๓
รวม		๓๘๓	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๕. อาชีพ		
- นักศึกษา	๒๓	๖.๐๑
- รัฐบาล / รัฐวิสาหกิจ	๑๘๑	๔๗.๒๖
- ค้าขาย / ธุรกิจ	๔๕	๑๑.๗๕
- พนักงานเอกชน	๓๔	๘.๘๘
- เกษตรกรรม	๓๕	๙.๑๔
- อื่น	๖๕	๑๖.๙๗
รวม	๓๘๓	๑๐๐.๐๐
๖. รายได้ต่อเดือน		
- ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๔๑	๑๐.๗๐
- ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๓๔	๓๔.๙๙
- ๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๑๕	๓๐.๐๓
- ๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท	๓๐	๗.๘๓
- ๒๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๖๓	๑๖.๔๕
รวม	๓๘๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่าข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นดังนี้คือ

๑. เพศ จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๘๓ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุดมีจำนวน ๒๑๒ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๓๕ และรองลงมาเป็นเพศชายมีจำนวน ๑๗๑ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๖๕

๒. อายุ จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๘๓ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๑๑๘ คนมีอายุอยู่ในช่วง ๓๑ – ๔๐ ปีมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๑ รองลงมา มีจำนวน ๑๐๓ คนมีอายุอยู่ในช่วง ๔๑ – ๕๐ ปี หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘๙ รองลงมา มีจำนวน ๘๒ คนมีอายุอยู่ในช่วง ๒๑ – ๓๐ ปี หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔๑ รองลงมา มีจำนวน ๔๘ คนมีอายุอยู่ในช่วง ๕๑ – ๖๐ ปี หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕๓ รองลงมา มีจำนวน ๒๒ คนมีอายุอยู่ในช่วง ๖๐ ปีขึ้นไป หรือคิดเป็นร้อยละ ๕.๗๔ และรองลงมา มีจำนวน ๑๐ คนมีอายุอยู่ในช่วง ต่ำกว่า ๒๐ ปี หรือคิดเป็นร้อยละ ๒.๖๑

๓. สถานภาพ จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๘๓ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๒๓๙ คน มีสถานภาพ สมรสมากที่สุด หรือคิดเป็น

ร้อยละ ๖๒.๔๐ รองลงมา มีจำนวน ๑๐๙ คน มีสถานภาพ โสด หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๖ และ รองลงมา มีจำนวน ๓๕ คน มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๙.๑๔

๔. ระดับการศึกษา จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๘๓ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๑๗๕ คน มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๙ รองลงมา มีจำนวน ๗๔ คน มีการศึกษาอยู่ในระดับ มัธยมศึกษา / ปวช หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๙.๓๒ รองลงมา มีจำนวน ๕๓ คน มีการศึกษาอยู่ใน ระดับ ประถมศึกษา หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘๔ รองลงมา มีจำนวน ๕๑ คน มีการศึกษาอยู่ใน ระดับ อนุปริญญา / ปวส หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๒ และรองลงมา มีจำนวน ๓๐ คน มีการศึกษา อยู่ในระดับสูงกว่าปริญญาตรี หรือคิดเป็นร้อยละ ๗.๘๓

๕. อาชีพ จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๘๓ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๑๘๑ คน มีอาชีพ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ มาก ที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๖ รองลงมา มีจำนวน ๖๕ คน มีอาชีพอื่น ๆ หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๗ รองลงมา มีจำนวน ๔๕ คน มีอาชีพค้าขาย / ธุรกิจ หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๗๕ รองลงมา มีจำนวน ๓๕ คน มีอาชีพเป็นเกษตรกร หรือคิดเป็นร้อยละ ๙.๑๔ รองลงมา มี จำนวน ๓๔ คน มีอาชีพเป็นพนักงานเอกชน หรือคิดเป็นร้อยละ ๘.๘๘ และรองลงมา มีจำนวน ๒๓ คน มีอาชีพเป็นนักศึกษา หรือคิดเป็นร้อยละ ๖.๐๑

๖. รายได้ต่อเดือน จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๘๓ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๑๓๔ คน มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาทมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๙๙ รองลงมา มีจำนวน ๑๑๕ คน มีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๓ รองลงมา มีจำนวน ๖๓ คน มีรายได้ต่อ เดือน ๒๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๔๕ รองลงมา มีจำนวน ๔๑ คน มีรายได้ต่อ เดือน ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗๐ และรองลงมา มีจำนวน ๓๐ คน มีรายได้ ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ บาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๗.๘๓

๔.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ผู้วิจัย ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	๓.๒๑	.๘๐	ปานกลาง
๒. ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	๓.๑๔	.๘๕	ปานกลาง
๓. ด้านการติดตามตรวจสอบ	๓.๐๒	.๘๒	ปานกลาง
๔. ด้านการประเมินผล	๓.๐๐	.๘๑	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	๓.๐๙	.๘๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน คือ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = ๓.๒๑$) ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = ๓.๑๔$) ด้านการติดตามตรวจสอบ ($\bar{X} = ๓.๐๒$) ด้านการประเมินผล ($\bar{X} = ๓.๐๐$)

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน	๓.๐๙	.๙๘๒	ปานกลาง
๒. มีส่วนร่วมในการจัดประชุมประชาคมของชุมชนเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน	๓.๑๕	๑.๐๒๓	ปานกลาง
๓. มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาอุปสรรคต่างๆเพื่อนำมาวางแผนพัฒนาชุมชน	๓.๐๗	๑.๐๔๕	ปานกลาง
๔. ได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาความต้องการของชุมชนในที่ประชุมเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน	๒.๙๗	๑.๐๐๖	ปานกลาง
๕. มีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางในการกำหนดวางแผนพัฒนาชุมชน	๒.๙๖	๑.๐๑๒	ปานกลาง
๖. ได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน	๒.๙๖	๑.๐๓๓	ปานกลาง
๗. เทศบาลได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน	๓.๔๐	.๙๗๖	ปานกลาง
๘. เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนพัฒนาชุมชน	๓.๕๔	.๙๗๒	มาก
๙. เทศบาลได้นำปัญหาอุปสรรคต่างๆของชุมชนเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน	๓.๕๔	.๙๘๐	มาก
๑๐. เทศบาลได้วางแผนพัฒนาชุมชนตามความต้องการของประชาชนในชุมชน	๓.๔๙	๑.๐๓๖	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	๓.๒๑	.๙๐๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๒๑$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมากคือ เทศบาลได้นำปัญหาอุปสรรคต่างๆของชุมชนเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = ๓.๕๔$) เทศบาลได้เปิด

โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 3.54$) ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	๓.๕๔	.๙๙๖	มาก
๒. มีส่วนร่วมในการนำแผนพัฒนาชุมชนมาดำเนินงานพัฒนาชุมชน	๓.๑๓	๑.๐๑๙	ปานกลาง
๓. มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแผนพัฒนาชุมชน	๓.๑๒	๑.๐๖๙	ปานกลาง
๔. มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อการนำแผนพัฒนาชุมชนมาปฏิบัติการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	๓.๐๔	๑.๐๕๙	ปานกลาง
๕. มีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและความสามัคคีของชุมชน	๓.๒๙	.๙๙๕	ปานกลาง
๖. มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามแผนพัฒนาชุมชน	๒.๙๒	๑.๐๖๘	ปานกลาง
๗. มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนด้านสาธารณูปโภค ฯ การศึกษาให้กับชุมชน	๓.๐๒	๑.๐๐๑	ปานกลาง
๘. มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรมและประสานงานขอความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเทศบาล	๓.๐๑	๑.๐๓๑	ปานกลาง
๙. มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดหาวัสดุสิ่งของ ฯ สำหรับการประกอบอาชีพของชุมชน	๓.๐๑	๑.๐๒๓	ปานกลาง
๑๐. มีส่วนร่วมกับเทศบาลในการดำเนินการดูแลสาธารณะสมบัติของชุมชน	๓.๒๙	.๙๙๑	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	๓.๑๔	.๙๕๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมอยู่

ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมากคือเทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 3.54$) ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ	ระดับการมีส่วนร่วม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน	3.44	.577	ปานกลาง
๒. มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลตามแผนพัฒนาชุมชน	3.05	1.038	ปานกลาง
๓. เทศบาลได้แต่งตั้งท่านเป็นคณะกรรมการตรวจสอบประเมินผลแผนงานหรือโครงการพัฒนาชุมชนของเทศบาล	2.86	1.175	ปานกลาง
๔. มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	2.83	1.117	ปานกลาง
๕. มีส่วนร่วมในติดตามตรวจสอบการบริหารงานของเทศบาลในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	2.85	1.087	ปานกลาง
๖. มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลว่าดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม	3.02	1.043	ปานกลาง
๗. มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของเทศบาล	3.08	1.088	ปานกลาง
๘. มีส่วนร่วมในการขอรับทราบข้อมูลข่าวสารจาก เทศบาล หากเห็นว่าการทำงานไม่โปร่งใส	3.02	1.015	ปานกลาง
๙. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบแผนพัฒนาชุมชน ของเทศบาลว่า ตรงกับปัญหาความเดือดร้อน ของประชาชน	2.86	1.008	ปานกลาง
๑๐. มีส่วนร่วมในการเรียกร้องต่อผู้บริหาร หากเทศบาลดำเนินงานพัฒนาชุมชนไม่ตรงกับแผนพัฒนาชุมชน	2.80	1.056	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	3.02	.824	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล	ระดับการมีส่วนร่วม		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน	๓.๓๘	๑.๐๐๘	ปานกลาง
๒. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน	๓.๐๓	๑.๐๖๔	ปานกลาง
๓. มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของเทศบาล	๓.๐๒	๑.๐๗๓	ปานกลาง
๔. มีส่วนร่วมในการเรียกร้องต่อผู้บริหาร ถ้าหากการประเมินผลพบว่าการดำเนินงานของเทศบาลไม่โปร่งใส	๒.๙๔	๑.๐๖๐	ปานกลาง
๕. การประเมินผลพบว่าการดำเนินงานของเทศบาลไม่เป็นที่ไปตามความต้องการของประชาชน มีส่วนร่วมร้องต่อผู้บริหาร	๒.๘๕	.๙๙๕	ปานกลาง
๖. มีส่วนร่วมในการขอรับทราบการดำเนินงานต่างๆเมื่อพบว่าการประเมินผลการดำเนินงานไม่เป็นที่ไปตามแผนพัฒนาชุมชน	๒.๘๖	๑.๐๘๐	ปานกลาง
๗. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของเทศบาล	๒.๙๗	๑.๐๙๘	ปานกลาง
๘. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของเทศบาลว่ามีผลกระทบมากน้อยเพียงใดต่อประชาชน	๒.๙๕	๑.๐๓๐	ปานกลาง
๙. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานการให้บริการประชาชนของเทศบาล	๓.๐๔	๑.๐๓๐	ปานกลาง
๑๐. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการให้บริการประชาชนของเทศบาล ว่ามีความเสมอภาคกัน	๒.๙๕	.๙๙๔	ปานกลาง
รวมทั้งหมด	๓.๐๐	.๙๑๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

๔.๓ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม เพศ, กลุ่มอายุ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, และรายได้ต่อเดือน, โดยการทดสอบค่าที (t - test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) รายละเอียดตามสมมติฐานที่ ๑ - ๖ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำแนกตามเพศ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
๑. ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	ชาย	๑๗๑	๓.๐๙๕	.๙๒๒	-๒.๕๐๐*	.๐๑๓
	หญิง	๒๑๒	๓.๓๐๐	.๗๗๒		
๒. ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	ชาย	๑๗๑	๓.๐๙๖	.๙๔๗	-๙๔๐	.๔๐๑
	หญิง	๒๑๒	๓.๑๖๙	.๙๕๓		
๓. ด้านการติดตามตรวจสอบ	ชาย	๑๗๑	๓.๐๗๓	.๙๑๒	.๙๔๓	.๓๔๗
	หญิง	๒๑๒	๒.๙๙๓	.๙๓๓		
๔. ด้านการประเมินผล	ชาย	๑๗๑	๓.๐๕๙	.๙๗๔	๑.๑๕๖	.๒๔๙
	หญิง	๒๑๒	๒.๙๕๑	.๙๓๙		
รวมทั้งหมด	ชาย	๑๗๑	๓.๐๘๑	.๙๐๙	-๒๓๙	.๙๑๑
	หญิง	๒๑๒	๓.๑๐๑	.๙๒๐		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($t = -๒๓๙$, $Sig = .๙๑๑$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($t = -๒.๕๐๐$, $Sig = .๐๑๓$) ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผลไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำแนกตามอายุ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑.ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๑๙.๕๙๓	๕	๓.๙๑๙	๖.๕๖๗**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๒๔.๙๖๐	๓๗๗	.๕๙๗		
	รวม	๒๔๔.๕๕๓	๓๘๒			
๒.ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๒๐.๙๑๐	๕	๔.๑๘๒	๖.๑๘๒**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๕๕.๐๑๙	๓๗๗	.๖๗๖		
	รวม	๒๗๕.๙๒๙	๓๘๒			
๓.ด้านการติดตามตรวจสอบ	ระหว่างกลุ่ม	๒๔.๓๔๓	๕	๔.๘๖๙	๖.๐๘๗**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๐๑.๕๕๕	๓๗๗	.๘๐๐		
	รวม	๓๒๕.๘๙๘	๓๘๒			
๔. ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๓๐.๗๔๑	๕	๖.๑๔๙	๘.๑๑๔**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๘๕.๖๖๙	๓๗๗	.๗๕๙		
	รวม	๓๑๖.๔๑๐	๓๘๒			
	ระหว่างกลุ่ม	๒๑.๖๐๙	๕	๔.๓๒๒	๗.๐๓๓**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๓๑.๖๖๙	๓๗๗	.๖๑๕		
	รวม	๒๕๓.๒๗๘	๓๘๒			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($F = ๗.๐๓๓$, $Sig = .๐๐๐$) ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .๐๑ คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ($F = ๖.๕๖๗$, $Sig = .๐๐๐$) ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ($F = ๖.๑๘๒$, $Sig = .๐๐๐$) ด้านการติดตามตรวจสอบ ($F = ๖.๐๘๗$, $Sig = .๐๐๐$) และด้านการประเมินผล ($F = ๘.๑๑๔$, $Sig = .๐๐๐$)

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยรวม, ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน, ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ, ด้านการประเมินผล ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๘ - ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามกลุ่มอายุ โดยรวม (LSD)

กลุ่มอายุ	\bar{X}	กลุ่มอายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑-๕๐ ปี	๕๑-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๓๓	๓.๐๘	๓.๓๐	๒.๗๘	๓.๓๖	๒.๗๗
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๓๓	-	.๒๔	.๐๓	.๕๕*	-.๐๓	.๕๖
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๐๘	-	-	-.๒๑	.๓๑*	-.๒๘	.๓๒
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๓๐	-	-	-	.๕๒*	-.๐๖	.๕๓*
๔๑ - ๕๐ ปี	๒.๗๘	-	-	-	-	-.๕๘*	.๐๑
๕๑ - ๖๐ ปี	๓.๓๖	-	-	-	-	-	.๕๙*
๖๐ ปีขึ้นไป	๒.๗๗	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มากกว่าประชาชนที่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน (LSD)

กลุ่มอายุ		กลุ่มอายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑-๔๐ ปี	๔๑-๕๐ปี	๕๑-๖๐ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๑๘	๓.๒๕	๓.๔๒	๓.๐๐	๓.๓๖	๒.๕๘
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๑๘	-	-.๐๗	-.๒๔	.๑๘	-.๑๘	.๖๐*
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๒๕	-	-	-.๑๗	.๒๕*	-.๑๒	.๖๖*
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๔๒	-	-	-	.๔๒*	.๐๖	.๘๔*
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๐๐	-	-	-	-	-.๓๖*	.๔๒*
๕๑ - ๖๐ ปี	๓.๓๖	-	-	-	-	-	.๗๘*
๖๐ ปีขึ้นไป	๒.๕๘	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก

จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี และมากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน (LSD)

กลุ่มอายุ	\bar{X}	กลุ่มอายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑ – ๓๐ ปี	๓๑-๔๐ปี	๔๑-๕๐ปี	๕๑-๖๐ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๑๔	๓.๑๗	๓.๓๔	๒.๘๒	๓.๔๑	๒.๘๓
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๑๔	-	-.๐๓	-.๒๐	.๓๒	-.๒๗	.๓๑
๒๑ – ๓๐ ปี	๓.๑๗	-	-	-.๑๗	.๓๕*	-.๒๔	.๓๔
๓๑ – ๔๐ ปี	๓.๓๔	-	-	-	.๕๒*	-.๐๗	.๕๑*
๔๑ – ๕๐ ปี	๒.๘๒	-	-	-	-	-.๕๙*	-.๐๑
๕๑ – ๖๐ ปี	๓.๔๑	-	-	-	-	-	.๕๗*
๖๐ ปีขึ้นไป	๒.๘๓	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ๒๑ – ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก

จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ (LSD)

กลุ่มอายุ	\bar{X}	กลุ่มอายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ปี	๓๑-๔๐ปี	๔๑-๕๐ปี	๕๑-๖๐ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๔๔	๒.๙๕	๓.๒๒	๒.๖๙	๓.๓๖	๒.๙๖
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๔๔	-	.๔๙	.๒๒	.๗๕*	.๐๘	.๕๘
๒๑ – ๓๐ ปี	๒.๙๕	-	-	-.๒๘*	.๒๖	-.๔๑*	.๐๙
๓๑ – ๔๐ ปี	๓.๒๒	-	-	-	.๕๔*	-.๑๓	.๓๖
๔๑ – ๕๐ ปี	๒.๖๙	-	-	-	-	-.๖๗*	-.๑๗
๕๑ – ๖๐ ปี	๓.๓๖	-	-	-	-	-	.๔๙*
๖๐ ปีขึ้นไป	๒.๙๖	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๒๑ – ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี และ ๕๑ - ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

และประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอายุ ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล (LSD)

กลุ่มอายุ	\bar{X}	กลุ่มอายุ					
		ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒๑-๓๐ ปี	๓๑-๔๐ปี	๔๑-๕๐ปี	๕๑-๖๐ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๕๖	๒.๙๙	๓.๒๑	๒.๖๐	๓.๓๒	๒.๘๐
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๓.๕๖	-	.๕๗*	.๓๕	.๙๖*	.๒๔	.๗๖*
๒๑ – ๓๐ ปี	๒.๙๙	-	-	-.๒๓	.๓๘*	-.๓๔*	.๑๙
๓๑ – ๔๐ ปี	๓.๒๑	-	-	-	.๖๑*	-.๑๑	.๔๑*
๔๑ – ๕๐ ปี	๒.๖๐	-	-	-	-	-.๗๒*	-.๒๐
๕๑ – ๖๐ ปี	๓.๓๒	-	-	-	-	-	.๕๒*
๖๐ ปีขึ้นไป	๒.๘๐	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๒๑ – ๓๐ ปี, ๔๑ – ๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๒๑ – ๓๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปีและน้อยกว่าประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๓๑ – ๔๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๔๑ – ๕๐ ปี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล น้อยกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี

มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล มากกว่า ประชาชนที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก จำแนกตามสถานภาพ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๒.๖๓๓	๒	๑.๓๑๖	๒.๐๖๘	.๑๒๘
	ภายในกลุ่ม	๒๔๑.๙๒๐	๓๘๐	.๖๓๗		
	รวม	๒๔๔.๕๕๓	๓๘๒			
๒. ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๙.๐๗๔	๒	๔.๕๓๗	๖.๔๖๑**	.๐๐๒
	ภายในกลุ่ม	๒๖๖.๘๕๔	๓๘๐	.๗๐๒		
	รวม	๒๗๕.๙๒๘	๓๘๒			
๓. ด้านการติดตามตรวจสอบ	ระหว่างกลุ่ม	๑๓.๙๒๒	๒	๖.๙๖๑	๘.๔๗๙**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๑๑.๙๗๖	๓๘๐	.๘๒๑		
	รวม	๓๒๕.๘๙๘	๓๘๒			
๔. ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๑๕.๐๘๘	๒	๗.๕๔๔	๙.๕๑๔**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๐๑.๓๒๒	๓๘๐	.๗๙๓		
	รวม	๓๑๖.๔๑๐	๓๘๒			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๘.๙๑๓	๒	๔.๔๕๗	๖.๙๓๐**	.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๒๔๔.๓๖๕	๓๘๐	.๖๔๓		
	รวม	๒๕๓.๒๗๘	๓๘๒			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($F = ๖.๙๓๐$, $Sig = .๐๐๑$) ซึ่งตรงตามสมมติฐาน

ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร แตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ คือ ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ($F = 6.461$, $Sig = .002$) ด้านการติดตามตรวจสอบ ($F = 4.474$, $Sig = .000$) และด้านการประเมินผล ($F = 4.514$, $Sig = .000$) ส่วนประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกัน ($F = 2.064$, $Sig = .124$)

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยรวม, ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน, ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ, ด้านการประเมินผล ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๕ - ๔.๑๘

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามสถานภาพ โดยรวม (LSD)

สถานภาพ	\bar{X}	สถานภาพ		
		โสด	สมรส	หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่
		๓.๑๙	๓.๑๒	๒.๖๒
โสด	๓.๑๙	-	.๐๗	.๕๗*
สมรส	๓.๑๒	-	-	.๕๐*
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	๒.๖๒	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพโสด มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มากกว่าประชาชนที่มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีสถานภาพสมรส มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มากกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด
จำแนกตามสถานภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน (LSD)

สถานภาพ	\bar{X}	สถานภาพ		
		โสด	สมรส	หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่
		๓.๑๘	๓.๑๙	๒.๖๕
โสด	๓.๑๘	-	-.๐๑	.๕๓*
สมรส	๓.๑๙	-	-	.๕๕*
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	๒.๖๕	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพโสด มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีสถานภาพสมรส มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มากกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด
จำแนกตามสถานภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
ด้านการติดตามตรวจสอบ (LSD)

สถานภาพ	\bar{X}	สถานภาพ		
		โสด	สมรส	หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่
		๓.๑๐	๓.๐๘	๒.๔๒
โสด	๓.๑๐	-	.๐๓	.๖๘*
สมรส	๓.๐๘	-	-	.๖๕*
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	๒.๔๒	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพโสด มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ มากกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีสถานภาพสมรส มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ มากกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามสถานภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล (LSD)

สถานภาพ	\bar{X}	สถานภาพ		
		โสด	สมรส	หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่
		๓.๑๖	๓.๐๑	๒.๔๑
โสด	๓.๑๖	-	.๑๕*	.๗๕*
สมรส	๓.๐๑	-	-	.๖๐*
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	๒.๔๑	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพโสด มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล มากกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีสถานภาพสมรส มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล มากกว่า ประชาชนที่มีสถานภาพ หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก แตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก จำแนกตามระดับการศึกษา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๓๔.๒๒๒	๔	๘.๕๕๕	๑๕.๓๗๕**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๑๐.๓๓๒	๓๗๘	.๕๕๖		
	รวม	๒๔๔.๕๕๓	๓๘๒			
๒. ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๓๔.๗๖๔	๔	๘.๖๙๑	๑๓.๖๒๒**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๔๑.๑๖๕	๓๗๘	.๖๓๘		
	รวม	๒๗๕.๙๒๙	๓๘๒			
๓. ด้านการติดตามตรวจสอบ	ระหว่างกลุ่ม	๓๒.๕๒๑	๔	๘.๑๓๐	๑๐.๔๗๕**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๓.๓๗๗	๓๗๘	.๗๗๖		
	รวม	๓๒๕.๘๙๘	๓๘๒			
๔. ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๒๖.๐๘๒	๔	๖.๕๒๑	๘.๔๙๐**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๙๐.๓๒๘	๓๗๘	.๗๖๘		
	รวม	๓๑๖.๔๑๐	๓๘๒			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๓๑.๑๖๘	๔	๗.๗๙๒	๑๓.๒๖๑**	.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๒๒๒.๑๑๐	๓๗๘	.๕๘๘		
	รวม	๒๕๓.๒๗๘	๓๘๒			

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม

แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($F = ๑๓.๒๖๑$, $Sig = .๐๐๐$) ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ คือ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ($F = ๑๕.๓๗๕$, $Sig = .๐๐๐$) ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ($F = ๑๓.๖๒๒$, $Sig = .๐๐๐$) ด้านการติดตามตรวจสอบ ($F = ๑๐.๔๗๕$, $Sig = .๐๐๐$) และด้านการประเมินผล ($F = ๘.๔๙๐$, $Sig = .๐๐๐$)

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยรวม, ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน, ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ, ด้านการประเมินผล ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๐ - ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวม (LSD)

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ระดับการศึกษา				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา / ปวช	อนุปริญญา / ปวส	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๒.๙๓	๒.๗๓	๓.๒๗	๓.๑๑	๓.๘๗
ประถมศึกษา	๒.๙๓	-	.๒๐	-.๓๕*	-.๑๘	-.๙๕*
มัธยมศึกษา / ปวช	๒.๗๓	-	-	-.๕๕*	-.๓๘*	-๑.๑๕*
อนุปริญญา / ปวส	๓.๒๗	-	-	-	.๑๖	-.๕๙*
ปริญญาตรี	๓.๑๑	-	-	-	-	-.๗๖*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๘๗	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

โดยภาพรวม น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ อนุปริญญา / ปวส, ปริญญาตรีและสูงกว่า ปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัด พิจิตร โดยภาพรวม น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการพัฒนา ชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน (LSD)

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ระดับการศึกษา				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา / ปวช	อนุปริญญา / ปวส	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๓.๐๒	๒.๗๘	๓.๓๗	๓.๒๗	๓.๙๕
ประถมศึกษา	๓.๐๒	-	.๒๕	-.๓๔*	-.๒๕*	-.๙๓*
มัธยมศึกษา / ปวช	๒.๗๘	-	-	-.๕๙*	-.๕๐*	-๑.๑๗*
อนุปริญญา / ปวส	๓.๓๗	-	-	-	.๐๙	-.๕๘*
ปริญญาตรี	๓.๒๗	-	-	-	-	-.๖๘*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๙๕	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรด้านการ วางแผนพัฒนาชุมชน น้อยกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา / ปวช มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบาง มูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ อนุปริญญา / ปวส, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาล เมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน น้อยกว่า

ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมือง บางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน น้อยกว่า ประชาชน ที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน (LSD)

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ระดับการศึกษา				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา / ปวช	อนุปริญญา / ปวส	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๒.๙๒	๒.๗๓	๓.๓๘	๓.๑๘	๓.๘๘
ประถมศึกษา	๒.๙๒	-	.๒๐	-.๔๖*	-.๒๖*	-.๙๖*
มัธยมศึกษา / ปวช	๒.๗๓	-	-	-.๖๖*	-.๔๕*	-.๑๑๕*
อนุปริญญา / ปวส	๓.๓๘	-	-	-	.๒๑	-.๔๙*
ปริญญาตรี	๓.๑๘	-	-	-	-	-.๗๐*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๘๘	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน น้อยกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอ บางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษา ระดับอนุปริญญา / ปวส, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ

เทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ (LSD)

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ระดับการศึกษา				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา / ปวช	อนุปริญญา / ปวส	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
		๒.๙๐	๒.๖๙	๓.๑๖	๓.๐๑	๓.๘๙
ประถมศึกษา	๒.๙๐	-	.๒๑	-.๒๖	-.๑๑	-.๙๙*
มัธยมศึกษา / ปวช	๒.๖๙	-	-	-.๔๗*	-.๓๒*	-๑.๒๐*
อนุปริญญา / ปวส	๓.๑๖	-	-	-	.๑๕	-.๗๓*
ปริญญาตรี	๓.๐๑	-	-	-	-	-.๘๘*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๘๙	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรด้านการติดตามตรวจสอบ น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด
จำแนกตามระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
ชุมชน ด้านการประเมินผล (LSD)

ระดับการศึกษา	\bar{X}	ระดับการศึกษา				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา / ปวช	อนุปริญญา / ปวส	ปริญญา ตรี	สูงกว่า ปริญญาตรี
		๒.๘๗	๒.๗๑	๓.๑๘	๒.๙๘	๓.๗๖
ประถมศึกษา	๒.๘๗	-	.๑๕	-.๓๒	-.๑๑	-.๘๙*
มัธยมศึกษา / ปวช	๒.๗๑	-	-	-.๔๗*	-.๒๖*	-๑.๐๔*
อนุปริญญา / ปวส	๓.๑๘	-	-	-	.๒๑	-.๕๗*
ปริญญาตรี	๒.๙๘	-	-	-	-	-.๗๘*
สูงกว่าปริญญาตรี	๓.๗๖	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีส่วนร่วม
ในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการ
ประเมินผล น้อยกว่าประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช มีส่วนร่วมในการพัฒนา
ชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล น้อย
กว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี อย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา / ปวส มีส่วน
ร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการ
ประเมินผล น้อยกว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .๐๕ และประชาชนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีส่วนร่วมในการพัฒนา
ชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล น้อย
กว่า ประชาชนที่มีการศึกษาระดับ สูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก แตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก จำแนกตามอาชีพ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๘.๘๙๑	๕	๑.๗๗๘	๒.๘๔๕*	.๐๑๖
	ภายในกลุ่ม	๒๓๕.๖๖๒	๓๗๗	.๖๒๕		
	รวม	๒๔๔.๕๕๓	๓๘๒			
๒. ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๕.๕๖๐	๕	๑.๑๑๒	๑.๕๕๐	.๑๗๓
	ภายในกลุ่ม	๒๗๐.๓๖๙	๓๗๗	.๗๑๗		
	รวม	๒๗๕.๙๒๙	๓๘๒			
๓. ด้านการติดตามตรวจสอบ	ระหว่างกลุ่ม	๖.๖๓๐	๕	๑.๓๒๖	๑.๕๖๖	.๑๖๙
	ภายในกลุ่ม	๓๑๙.๒๖๘	๓๗๗	.๘๔๗		
	รวม	๓๒๕.๘๙๘	๓๘๒			
๔. ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๘.๔๙๖	๕	๑.๖๙๙	๒.๐๘๐	.๐๖๗
	ภายในกลุ่ม	๓๐๗.๙๑๔	๓๗๗	.๘๑๗		
	รวม	๓๑๖.๔๑๐	๓๘๒			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	๖.๒๐๗	๕	๑.๒๔๑	๑.๘๙๔	.๐๙๔
	ภายในกลุ่ม	๒๔๗.๐๗๑	๓๗๗	.๖๕๕		
	รวม	๒๕๓.๒๗๘	๓๘๒			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($F = ๑.๘๙๔$, $Sig = .๐๙๔$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า

ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($F = ๒.๘๔๕$, $Sig = .๐๑๖$) ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ($F = ๑.๕๕๐$, $Sig = .๑๗๓$), ด้านการติดตามตรวจสอบ ($F = ๑.๕๖๖$, $Sig = .๑๖๙$) และด้านการประเมินผล ($F = ๒.๐๘๐$, $Sig = .๐๖๗$) ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอาชีพ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน (LSD)

อาชีพ	\bar{X}	อาชีพ					
		นักศึกษา	รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	ค้าขาย/ ธุรกิจ	พนักงาน เอกชน	เกษตรกร	อื่นๆ
		๓.๐๗	๓.๓๓	๓.๒๓	๓.๒๙	๓.๐๘	๒.๙๓
นักศึกษา	๓.๐๗	-	-.๒๖	-.๑๕	-.๒๒	-.๐๐	.๑๔
รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	๓.๓๓	-	-	.๑๐	.๐๔	.๒๕	.๔๐*
ค้าขาย / ธุรกิจ	๓.๒๓	-	-	-	-.๐๖	.๑๕	.๒๙
พนักงานเอกชน	๓.๒๙	-	-	-	-	.๒๑	.๓๖*
เกษตรกร	๓.๐๘	-	-	-	-	-	.๑๔
อื่นๆ	๒.๙๓	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพ อื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

และประชาชนที่มีอาชีพ พนักงานเอกชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพ อื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๖ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๔.๐๑๔	๔	๑.๐๐๔	๑.๕๗๗	.๑๘๐
	ภายในกลุ่ม	๒๔๐.๕๓๙	๓๗๘	.๖๓๖		
	รวม	๒๔๔.๕๕๓	๓๘๒			
๒. ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๒๓	๔	.๔๘๑	.๖๖๓	.๖๑๘
	ภายในกลุ่ม	๒๗๔.๐๐๕	๓๗๘	.๗๒๕		
	รวม	๒๗๕.๙๒๘	๓๘๒			
๓. ด้านการติดตามตรวจสอบ	ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๙๓	๔	.๕๒๓	.๖๑๑	.๖๕๕
	ภายในกลุ่ม	๓๒๓.๘๐๕	๓๗๘	.๘๕๗		
	รวม	๓๒๕.๘๙๘	๓๘๒			
๔. ด้านการประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๓.๔๙๐	๔	.๘๗๓	๑.๐๕๔	.๓๗๙
	ภายในกลุ่ม	๓๑๒.๙๒๐	๓๗๘	.๘๒๘		
	รวม	๓๑๖.๔๑๐	๓๘๒			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	.๔๙๔	๔	.๑๒๔	.๑๘๕	.๙๔๖
	ภายในกลุ่ม	๒๕๒.๗๘๔	๓๗๘	.๖๖๙		
	รวม	๒๕๓.๒๗๘	๓๘๒			

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม

ไม่แตกต่างกัน ($F = 0.185$, $Sig = 0.926$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร คือด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ($F = 0.577$, $Sig = 0.460$), ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ($F = 0.663$, $Sig = 0.424$), ด้านการติดตามตรวจสอบ ($F = 0.611$, $Sig = 0.435$) และด้านการประเมินผล ($F = 0.054$, $Sig = 0.829$) ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔.๔ ข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ดังนี้

๑. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑) การศึกษาของคนในชุมชน ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ความรู้ความเข้าใจ ความน่าเชื่อถือ ของคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน ๒) การไม่ทราบข้อมูลข่าวสารเรื่องการประชุม เพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน ๓) ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจแต่ปัญหาของตัวเองจึงทำให้การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนเป็นไปด้วยความลำบาก	๑) ควรรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนโดยไม่มีอคติต่อผู้เสนอ ๒) เทศบาลควรนำเสนอแผนพัฒนาต่อชุมชนอย่างเปิดเผย ๓) ควรประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้มากกว่านี้

๒. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑) ประชาชนขาดแรงจูงใจ ไม่มีความรู้ความเข้าใจ ข้อมูลข่าวสารไม่ทั่วถึง ๒) เทศบาลไม่มีการนำแผนพัฒนาไปดำเนินงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ๓) ประชาชนคิดว่าเป็นเรื่องของหน่วยงานของเทศบาล	๑) ควรพัฒนาข้อมูลข่าวสารให้ดีกว่านี้ ๒) เทศบาลควรจัดให้มีการอบรมความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ๓) ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

๓. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบ

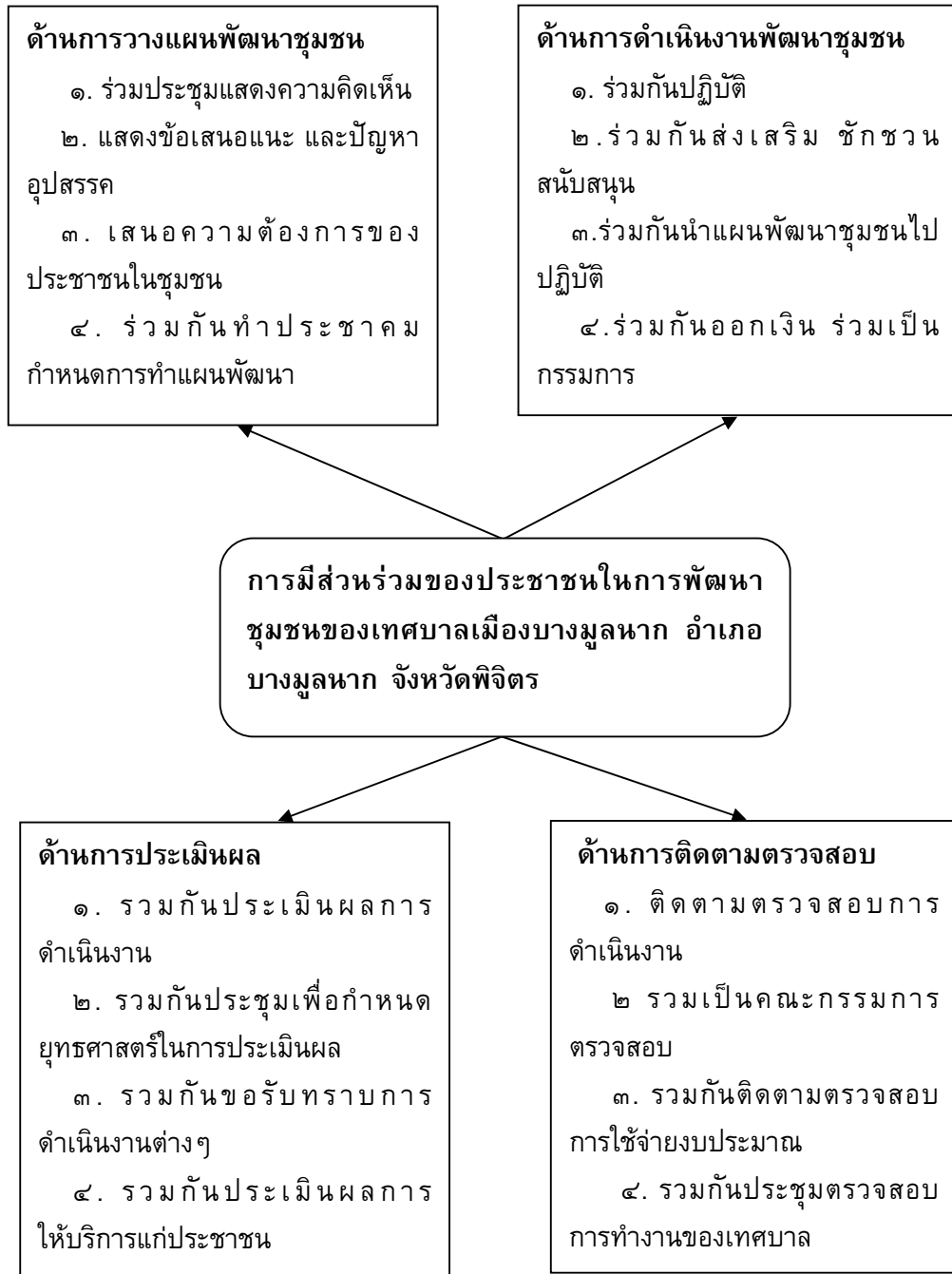
ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑) ไม่มีคณะตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง ๒) ประชาชนไม่มีข้อมูลข่าวสาร ขาดแรงจูงใจในการตรวจสอบ ๓) ประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจในการติดตามตรวจสอบ	๑) ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในติดตามตรวจสอบ ๓) ควรให้การอบรมความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ๒) ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบและควรเปิดเผยผลการดำเนินงานให้ประชาชนรับทราบ

๔. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑) ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินผล ๒) ประชาชนไม่มีเวลาไม่มีโอกาสไม่ทราบข้อมูลข่าวสารในการประเมินผลการพัฒนาชุมชน ๓) ประชาชนคิดว่าเป็นเรื่องของหน่วยงานของรัฐ	๑) หน่วยงานภาครัฐควรประชาสัมพันธ์แจ้งให้ประชาชนรับทราบผลของการดำเนินงานหรือกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมีอะไรบ้างจัดทำที่ไหน ทำอย่างไร ใช้งบประมาณเท่าไร ๒) หน่วยงานภาครัฐควรมีงบประมาณจำนวนหนึ่งสำหรับให้ประชาชนใช้ในการประเมินผลการพัฒนาชุมชน

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากผลรวมของงานวิจัยดังกล่าว พอสรุปโดยรวมความว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมากเพราะประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอันชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการพัฒนาชุมชนหรือพัฒนาประเทศนั้นจะขาดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้ เพราะว่ามีแต่ประชาชนเท่านั้นที่รู้ความต้องการ รู้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ของตนเอง หรือของประชาชนในชุมชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนจึงย่อมมีปัญหาอุปสรรคอันเนื่องมาจากพื้นฐานความรู้ของประชาชน หรือหน่วยงานของรัฐ เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เพื่อนำเป็นข้อมูลในการวางแผน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังแผนภูมิองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๗
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภูมิองค์ความรู้จากการวิจัยดังกล่าวพอสรุปโดยรวมทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล ได้ดังนี้

ประชาชนมีความกระตือรือร้นความตระหนักความเข้าใจอย่างดี โดยมองเห็นว่าตนเองมีความสำคัญในการกำหนดอนาคตของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น ร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะ ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ ร่วมเสนอโครงการ/กิจกรรม ร่วมกันทำประชาคมในการกำหนดการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อแผนพัฒนาชุมชน ร่วมกันกำหนดทิศทางอนาคตของการพัฒนาชุมชนของตนเอง ร่วมกันประชุม ร่วมกันออกเงิน ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้นำ ร่วมกันส่งเสริม ชักชวน สนับสนุน ร่วมกันปฏิบัติ ติดตามควบคุมประเมินผลแผนพัฒนาชุมชน

อย่างไรก็ตามยังมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนบางส่วนไม่ตระหนักขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่สนใจต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ไม่ให้ความสำคัญต่อการประชุม ต่อการจัดทำประชาคม อีกอย่างหนึ่งประชาชนมีภาระด้านการประกอบอาชีพ ด้านครอบครัว มีความขัดแย้งกันในด้านความคิดเห็น การแบ่งพรรคแบ่งพวก ขาดความสามัคคี ขาดการศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจด้านวิทยาการต่างๆ ขาดความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเป็นเหตุทำให้ไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก การดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชนเทศบาลเมืองบางมูลนาก ทั้งหมดจำนวน ๓๘๓ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยผ่านผู้นำชุมชน ทั้ง ๖ ชุมชน

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีค่าแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheff) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน ๓๘๓ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุดมีจำนวน ๒๑๒ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๓๕ ด้านอายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๑๑๘ คนมีอายุอยู่ในช่วง ๓๑ – ๔๐ ปีมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๑ ด้านสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๒๓๙ คน มีสถานภาพ สมรสมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๒.๔๐ ด้านระดับการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๑๗๕ คนมีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๙ ด้านอาชีพผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๑๘๑ คนมีอาชีพ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๖ ด้านรายได้ต่อเดือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวน ๑๓๔ คน มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาทมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๙๙

๕.๑.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๐๙$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน คือ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = ๓.๒๑$) ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = ๓.๑๔$) ด้านการติดตามตรวจสอบ ($\bar{X} = ๓.๐๒$) ด้านการประเมินผล ($\bar{X} = ๓.๐๐$) ตามลำดับ โดยจำแนกเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

๑. ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมากและปานกลางคือ หัวข้อที่อยู่ในระดับมากคือ เทศบาลได้นำปัญหาอุปสรรคต่างๆของชุมชนเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนพัฒนาชุมชน หัวข้อที่อยู่ในระดับปานกลางคือ เทศบาลได้วางแผนพัฒนาชุมชนตามความต้องการของประชาชนในชุมชน เทศบาลได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดประชุมประชาคมของชุมชนเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาอุปสรรคต่างๆเพื่อนำมาวางแผนพัฒนาชุมชน ได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ

ปัญหาความต้องการของชุมชนในที่ประชุมเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางในการกำหนดวางแผนพัฒนาชุมชน

๒. **ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน** พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมากและปานกลางคือ หัวข้อที่อยู่ในระดับมากคือ เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน หัวข้อที่อยู่ในระดับปานกลางคือ มีส่วนร่วมกับเทศบาลในการดำเนินการดูแลสาธารณะสมบัติของชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและความสามัคคีของชุมชน มีส่วนร่วมในการนำแผนพัฒนาชุมชนมาดำเนินงานพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อการนำแผนพัฒนาชุมชนมาปฏิบัติการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนด้านสาธารณูปโภค ๓ การศึกษาให้กับชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรมและประสานงานขอความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเทศบาล มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดหาวัสดุสิ่งของ ๓ สำหรับการประกอบอาชีพของชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามแผนพัฒนาชุมชน

๓. **ด้านการติดตามตรวจสอบ** พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อคือ เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของเทศบาล มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลตามแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลว่าดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม มีส่วนร่วมในการขอรับทราบข้อมูลข่าวสารจากเทศบาล หากเห็นว่าการดำเนินงานไม่โปร่งใส มีส่วนร่วมในการตรวจสอบแผนพัฒนาชุมชนของเทศบาลว่า ตรงกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ได้มีส่วนร่วมในติดตามตรวจสอบการบริหารงานของ เทศบาลในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการเรียกร้องต่อผู้บริหาร

หากเทศบาลดำเนินงานพัฒนาชุมชนไม่ตรงกับแผนพัฒนาชุมชน เทศบาลได้แต่งตั้งท่านเป็น คณะกรรมการตรวจสอบประเมินผลแผนงานหรือโครงการพัฒนาชุมชนของเทศบาล

๔. ด้านการประเมินผล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละรายข้อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้านการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อคือ เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานการให้บริการประชาชนของเทศบาล มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของเทศบาล มีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของเทศบาล มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของเทศบาลว่ามีผลกระทบมากน้อยเพียงใดต่อประชาชน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการให้บริการประชาชนของเทศบาล ว่ามีความเสมอภาคกัน มีส่วนร่วมในการเรียกร้องต่อผู้บริหาร ถ้าหากการประเมินผลพบว่าการดำเนินงานของเทศบาลไม่โปร่งใส มีส่วนร่วมในการขอรับทราบการดำเนินงานต่างๆเมื่อพบว่าการประเมินผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนพัฒนาชุมชน การประเมินผลพบว่า การดำเนินงานของเทศบาลไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน มีส่วนร่วมร้องต่อผู้บริหาร

๕.๑.๓ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามเพศ, กลุ่มอายุ, สถานภาพ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, และรายได้ต่อเดือน, โดยการทดสอบค่าที่ (t - test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบที่มีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๕.๑ ได้ดังนี้

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระ	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
ปัจจัยส่วนบุคคล		
-เพศ		✓
-อายุ	✓	
-สถานภาพ	✓	
-ระดับการศึกษา	✓	
-อาชีพ		✓
-รายได้ต่อเดือน		✓

จากตารางที่ ๕.๑ สามารถอธิบายผลการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยโดยแยกตามปัจจัยได้ดังต่อไปนี้

๑. **ด้านเพศ** พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($t = -๒๓๙$, $Sig = .๙๑๑$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๒. **ด้านอายุ** พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($F = ๗.๐๓๓$, $Sig = .๐๐๐$) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. **ด้านสถานภาพ** พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($F = ๖.๙๓๐$, $Sig = .๐๐๑$) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. **ด้านระดับการศึกษา** พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ($F = ๑๓.๒๖๑$, $Sig = .๐๐๐$) จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕. **ด้านอาชีพ** พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๖. **ด้านรายได้ต่อเดือน** พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($F = .๑๘๕$, $Sig = .๙๔๖$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๒.๑ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก ทุกด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประชาชนให้ความสำคัญหรือสนใจ ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างดี เนื่องจากว่ามีแต่ประชาชนในชุมชนเท่านั้นที่รู้ว่าประชาชนมีความต้องการอะไรและอีกอย่างหนึ่งอยากให้ชุมชนมีความเจริญมีการพัฒนาจึงเป็นเหตุที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **ประเสริฐ พรหมณี**^๑ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในกระบวนการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล สันทราย อำเภอมะจันท์ จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้นำชุมชน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย ๔๒.๘๐ ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว เกินกว่าครึ่งสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือปวช. มีอาชีพเกษตรกรรมหนึ่งในสามมีรายได้ ๖,๐๐๑ – ๑๒,๐๐๐ บาท ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเฉลี่ย ๔๒.๘๐ ปี เกินกว่าครึ่งเป็นผู้นำชุมชนที่ได้รับการอบรมไม่ต่ำกว่า ๓ ครั้งและได้รับข่าวสารการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่ ๕ แหล่งขึ้นไป แหล่งที่ได้รับข่าวสารการพัฒนาชุมชนที่ได้รับมากที่สุด ได้แก่ การประชุมของหมู่บ้านและเสียงตามสาย กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจในด้านการกระบวนการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง

^๑ประเสริฐ พรหมณี, “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในกระบวนการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล สันทราย อำเภอมะจันท์ จังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘)

๒) การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชนโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมในรายด้านนั้น พบว่า ด้านการศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชน การประเมินผลงาน และการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค อยู่ในระดับปานกลาง

๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนได้แก่ ตำแหน่งของผู้นำชุมชน เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

๑. **ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน** จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาความต้องการของชุมชน นำความต้องการของประชาชนในชุมชน มารวมกันวางแผนพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารีญา บุญเปลื้อง^๒ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ: เปรียบเทียบชาวไทยพื้นราบ กับชาวไทยภูเขา ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้นำชาวไทยพื้นราบและผู้นำชาวไทยภูเขาในครั้งนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาความแตกต่างในแต่ละด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า ทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขามีส່วร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (ดำเนินการ) ทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขามีส່วร่วมในระดับ ปานกลาง การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ พบว่า ผู้นำชาวไทยพื้นราบมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ใน ระดับปานกลาง ส่วนชาวไทยภูเขามีส่วร่วมรับผลประโยชน์ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมประเมินผลทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขามีส่วร่วมในระดับปานกลาง

๒. **ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน** จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าให้ความสำคัญต่อการ

^๒ อารีญา บุญเปลื้อง, “การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ: เปรียบเทียบชาวไทยพื้นราบ กับชาวไทยภูเขา”; วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙)

ดำเนินงานพัฒนาชุมชน เมื่อมีการวางแผนพัฒนาชุมชนแล้วก็ต้องดำเนินตามแผนที่วางไว้ โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะการจัดทำกิจกรรม การประสานงานการจัดซื้อจัดจ้างให้เป็นไปตามแผน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เหนือ แสงลำพูน^๓ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยาอยู่ในระดับปานกลาง โดยแยกประเด็นอันประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก

๓. ด้านการติดตามตรวจสอบ จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการติดตามตรวจสอบโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบว่าการดำเนินงานพัฒนาชุมชนนั้นเป็นไปตามแผนพัฒนาชุมชนหรือไม่ เป็นไปตามความต้องการของคนในชุมชนหรือไม่ มีความโปร่งใส ยุติธรรม ใช้จ่ายงบประมาณถูกต้องตามแผนพัฒนาชุมชนหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จ่านง มินทชาติ^๔ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ศึกษากรณี อำเภอบุณฑล จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า

๑) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ในด้านการตรวจสอบและประเมินผล ด้านการมีส่วนร่วมการคิดและวิเคราะห์ปัญหา ด้านการดำเนินงาน สำหรับด้านการตัดสินใจและวางแผน อยู่ในระดับต่ำ

๒) ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ อยู่ในระดับสูง การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำอิง อยู่ในระดับปานกลางทั้งด้านการร่วมแรงร่วม

^๓เหนือ แสงลำพูน, “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิทยา จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

^๔จ่านง มินทชาติ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ศึกษากรณี อำเภอบุณฑล จังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐)

ใจการพัฒนา และด้านกการร่วมสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำอิง อยู่ในระดับกลาง

๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง พบว่า เพศ อายุ และการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำอิง จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง

๔) ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง พบว่า การศึกษา รายได้ อาชีพ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ การใช้ประโยชน์จากแม่น้ำอิง ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง

๔. ด้านการประเมินผล จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นไปตามเป้าหมายของแผนหรือไม่ ดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนหรือเป็นไปตามความต้องการของประชาชนหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จีรพันธ์ รัตนดารานันท์^๕ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน:ศึกษากรณีโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เขตห้วยขวาง จังหวัดกรุงเทพฯ โดยการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า

๑) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่หรือร้อยละ ๘๔.๓ มีความรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนในระดับสูง และมีเพียงร้อยละ ๓.๑ ของตัวอย่างเท่านั้นที่มีความรู้ในระดับต่ำ

๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากโครงการ ($\bar{X} = ๒.๗๔$) รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = ๒.๕๑$) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = ๒.๔๗$) และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน($\bar{X} = ๒.๔๗$)^๕

^๕จีรพันธ์ รัตนดารานันท์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน:ศึกษากรณีโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เขตห้วยขวาง จังหวัดกรุงเทพฯ โดยการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘)

๕.๒.๒ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑. **ด้านเพศ** พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผลไม่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่ได้จำกัดเพศชาย หรือหญิงเพราะการมีส่วนร่วมนั้นไม่ได้เลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และไม่ได้แบ่งแยกชาย-หญิง คือทุกคนมีสิทธิเสรีภาพมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันไม่ว่าเพศชายหรือหญิง ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์ของทุกคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชดาวรรณ คำเอี่ยม^๖ ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์: ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาของการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

๒. **ด้านอายุ** พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร แตกต่างกันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน, ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล แสดงว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้นอาจมีความรู้ความเข้าใจความคิดเห็นการแสดงออกการเสนอแนะจึง

^๖รัชดาวรรณ คำเอี่ยม, “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์: ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗)

มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรย์ ชุมคง^๗ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการ พัฒนาตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลปายามูม้ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ผล การศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการ พัฒนาตำบล ปายามูม้ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ได้แก่ อายุ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ

๓. ด้านสถานภาพ พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณา ในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาล เมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๑ คือ ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้าน การประเมินผล ส่วนประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ เทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ไม่ แตกต่างกัน แสดงว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกันมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชนนั้นแตกต่างกันเนื่องจากมีมุมมองมีความคิดมีความเสียสละเวลาหรือคำนึงถึง ประโยชน์ส่วนร่วมจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ภัต เทพวงศ์^๘ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด:กรณีศึกษา อำเภอ เชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาเสพติด ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ ตำแหน่ง ทางสังคม จำนวนสมาชิกในครอบครัวการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด การได้รับการ ฝึกอบรม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเสพติด

๔. ด้านระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดย

^๗จรรย์ ชุมคง , “การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการพัฒนาตำบล: ศึกษา เฉพาะกรณี ตำบลปายามูม้ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี” ,วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗)

^๘พงษ์ภัต เทพวงศ์ , “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดตามแผนปฏิบัติการ รวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด:กรณีศึกษา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย”,วิทยานิพนธ์ศิลปศาส ตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ,๒๕๕๐)

ภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร แตกต่างกันทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ คือ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล แสดงว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน อาจมีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติความคิดเห็น ความเสียสละจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เดชา วิเศษสินธุ์**^๕ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน ได้แก่ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในชุมชน ประสบการณ์การฝึกอบรม การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร การมีอาชีพเสริม การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ความศรัทธาเชื่อถือต่อผู้นำชุมชน และการคาดหวังในผลประโยชน์

๕. ด้านอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกัน แสดงว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันไม่มีผลหรือความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้นไม่ได้เลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีอาชีพต่างกันเพราะเป็นเรื่องของทุกคนในชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตัวเองเพื่อความ

^๕เดชา วิเศษสินธุ์ , “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน:ศึกษาเฉพาะกรณีเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ , ๒๕๔๖)

เจริญประโยชน์สุขแก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สำรอง บำเพ็ญ**^{๑๑} ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน ตำบล:ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ไม่ มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ประสมการณ์การฝึกอบรม การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร ทางสังคม

๖. ด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนที่มี รายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบาง มูลนาก จังหวัดพิจิตร คือด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน, ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกันทุกด้าน แสดงว่า การเข้ามา มีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่มีรายต่ำหรือสูงแต่เป็นการมีส่วนร่วมของทุกคนใน ชุมชนที่มีความคิดเห็นมีความเสียสละคิดเพื่อประโยชน์สุขความเจริญต่อส่วนร่วม จึงการมีราย ใต้ต่อเดือนไม่มีผลหรือความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ **สุพิชฌาย์ อภัยสุวรรณ**^{๑๒} ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนใน โครงการพัฒนาตำบล ขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัด เชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และ ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการปกครองแบบ อบต. มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมใน โครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดย เพศ รายได้ และการเป็นผู้นำหรือเคยเป็นผู้นำท้องถิ่น ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมใน โครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

^{๑๑}สำรอง บำเพ็ญ, “การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การ บริหารส่วนตำบล:ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา บัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘)

^{๑๒}สุพิชฌาย์ อภัยสุวรรณ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบล ขององค์การ บริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒)

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขอเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จากการที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ต้น ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้แยกออกเป็น ๓ ประเด็นดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้

๑) รัฐควรกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น

๒) รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาชุมชนและประเทศชาติทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

๓) รัฐควรบัญญัติเทคนิคและวิธีการที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และรัฐควรมีนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนตระหนัก เข้าใจ มีความรู้และรับรู้ถึงสิทธิพลเมือง

๔) รัฐควรส่งเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชน ได้แก่ กลุ่มองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายภาคประชาชนต่าง ๆ และรัฐควรมีแนวทางการส่งเสริมเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิและปราศจากการถูกรวบงำ ซึ่งถือเป็นต้นทุนที่สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ดังนี้

๑) ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนสร้างแรงจูงใจและปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนไม่ว่าด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบและด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน

๒) ภาครัฐควรมีบทบาทในการส่งเสริมการฝึกอบรมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง เช่น ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน, ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน, ด้านการติดตามตรวจสอบและด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน

๓) เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ควรเปิดโอกาส หรือสร้างโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนพัฒนาชุมชน ร่วมดำเนินการพัฒนาชุมชน ร่วมติดตามตรวจสอบและร่วมประเมินผลการพัฒนาชุมชนและควรหมุนเวียนให้ประชาชนมีโอกาสมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน

๔) ในการจัดทำประชาคม ภาครัฐควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีความกล้าหาญในการแสดงออกหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน และภาครัฐควรประสานประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้ประชาชนรับรู้รับทราบทุกขั้นตอน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ซึ่งได้มีทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะที่หลากหลาย ซึ่งยังมีประเด็นหลายประเด็นที่ต้องการผู้เข้ามาดำเนินการศึกษาต่อผู้วิจัยจึงขอเสนอให้มีการศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

๑) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามบริบทของพื้นที่

๒) ควรมีการศึกษาถึงกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามบริบทของพื้นที่

๓) ควรมีการศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๔) ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนในการมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕) ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนแบบอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

โกวิทย์ พวงงาม. ธรรมชาติของท้องถิ่น: ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ มิสเตอร์ก๊อบบี้, ๒๕๕๓.

_____ . การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘.

_____ . รายงานการวิจัยประเมินองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิสเตอร์ก๊อบบี้, ๒๕๕๐.

กองสวัสดิการสังคมเทศบาลนครพิษณุโลก. คู่มือคณะกรรมการชุมชน. ๒๕๔๕.

จามะรี เชียงทอง. สังคมวิทยาการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

จำรัส นวลน้อม. การศึกษากับการพัฒนาประเทศ แนวความคิดและวิธีปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๐.

จินตนา สุขจรรย์. การศึกษาและการพัฒนาชุมชน, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๗.

เจริญ ภัสระ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร : สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๔๐.

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. บรรณานุกรม. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๕.

ณัฐนรี ศรีทอง. การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน.

กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๒.

ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม:แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘.

_____ .ทศวรรษ:ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐.

เทศบาลเมืองบางมูลนาก. แผนพัฒนา ๓ ปี(๒๕๕๐ - ๒๕๕๒).

ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. นนทบุรี : พิมพ์ที่ บริษัท เอส อาร์ พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด , ๒๕๕๑.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๘.

_____ .การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณี ตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร:598 Print, ๒๕๔๖.

บุษมณี ยี่หะมะ. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลี. “ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล” รายงานการวิจัย. สถาบันพระปกเกล้า : ศุภสกาลาดพร้าว, ๒๕๔๔.

บุญสิริ ขวลิตรธารง. ธรรมโอสถ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

ปาริชาติ วลัยเสถียร,กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา,พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), ๒๕๕๒), หน้า ๑๙๕.

ปัญญา ใช้บางยาง. หลักธรรมในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๘.

ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล. กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑.

ปรีดี โชติช่วงและคณะ. การพัฒนาชุมชนและการบริหารงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๓๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). ธรรมบุญชีวิต. ชุมพร : พิมพ์ที่ บริษัท คิงส์ เซอร์วิส เซนเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๗.

_____ .ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐.

_____ .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.

พระเทพวรมุนี (ประยูร ปยุตโต). ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์,
๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๔๓.

_____. พุทธธรรม (ฉบับเดิม). กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ ดวงแก้ว, ๒๕๔๔.

_____. มองอเมริกาแก้ปัญหาไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง,
๒๕๓๗.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์บริษัทอาร์ เอส พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

พัฒน บุนยรัตพันธ์. การสร้างพลังชุมชน โดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร :
พิมพ์ที่ บริษัท เลิฟและลิฟเพรส จำกัด, ๒๕๔๗.

พาลี อนันตชัย. กระบวนการพัฒนาชุมชน. นครปฐม : สำนักพิมพ์ สถาบันราชภัฏนครปฐม,
๒๕๔๒.

พุทธทาสภิกขุ. การทำงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. ข้อเสนอคำจำกัดความในประชาสังคม : ทรรศนะนักคิดใน
สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิติน, ๒๕๔๐.

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐.

วรัตถ์ ลัยนันท์. การมีส่วนร่วมการปกครองส่วนท้องถิ่น อบต. กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ,
๒๕๔๖.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ฟอร์เพช, ๒ ๕๔๗.

วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. ขอนแก่น :
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๔๔.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

สนธยา พลศรี. เครือข่ายการเรียนรู้ฐานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.
เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐.

_____. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.
เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๗.

- _____ . เครือข่ายการเรียนรู้ฐานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ. เอส.พรินต์ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐.
- สนธิ จรอนันต์. ความเข้าใจเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น.กรุงเทพมหานคร : สถาบันนโยบายศึกษา, พิมพ์ที่บริษัทสุขุมและบุตรจำกัด, ๒๕๔๓.
- สมบูรณ์ บุญฤทธิ์, การศึกษากับการพัฒนาชุมชน, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานประจำปี ๒๕๕๑, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา สี่แยกชิงอีถนนสามเสน เขตดุสิต, ๒๕๕๑.
- สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗.
- เสนห์ จามริก. การเมืองไทยกับการพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๐.
- เสรี พงศ์พิศ. ร้อยคำที่ควรรู้ให้เท่าทันตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร : พลังทางปัญญา, ๒๕๔๗.
- สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. แนวคิด “การพัฒนาประเทศ. นนทบุรี : พิมพ์ที่ เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- สำนักงานเทศบาลเมืองบางมูลนาก. แผนพัฒนา ๓ ปี (๒๕๕๓ - ๒๕๕๕), ๒๕๕๓.
- สุดจิต นิमितกุล. “กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี” ในการปกครองที่ดี (Good Governance). กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๔๓.
- อรพินทร์ สฟโซคชัย. การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เอกสารรายงานการประชุมวิชาการ. ชลบุรี : มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ณ จังหวัดชลบุรี, ๒๕๓๘.
- เอกสาร. รายงานการประชุมสภาเทศบาลเมืองบางมูลนาก สมัยสามัญ สมัยแรก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑. ณ ห้องประชุมสภาเทศบาลเมืองบางมูลนาก, ๒๕๕๑.

(๒) วิทยานิพนธ์:

- กฤษณะชัย ลีมีบุญแดง. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดและการพนันในจังหวัดชลบุรี” .วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

- จรัญ ชุมคง. “การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลปายามูมั่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗.
- จิรนนท์ รัตนดารานันท์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน:ศึกษากรณีโครงการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน เขตห้วยขวาง จังหวัดกรุงเทพฯ โดยการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘.
- จำนง มินทชาติ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แม่น้ำอิง ศึกษากรณี อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐.
- ชนะบุรณ์ อินทรพันธุ์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำ : กรณีศึกษาลุ่มน้ำห้วยทับทันจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๑.
- ดุสิตา แก้วสมบุรณ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๕.
- เดชา วิเศษสินธุ์. “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน:ศึกษาเฉพาะกรณีเขตปฏิรูปที่ดิน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.
- ตะติยา กภาพสุวรรณ. “ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน:ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอ พนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖.
- นิภาพร พูลเกษม. “การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติด้านการจัดการมูลฝอยของนักเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนเทศบาล ๕อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๘ .
- ประเสริฐ พรหมณี. “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในกระบวนการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล สันทราย อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๘.

- พงษ์ภัต เทพวงศ์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาเสพติดตามแผนปฏิบัติการรวมพลังไทยทั้งชาติ ขจัดยาเสพติด:กรณีศึกษา อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๐.
- พระจริฎ จิรสุโก (เมืองประทับ). “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พรธนิภา โสทธิพันธ์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้กรณีตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๓.
- ไพรัช ดันนุด. “การมีส่วนร่วมของผู้นำและประชาชนในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง เมืองท่าอยู่กรณีศึกษา เทศบาลเมืองเมืองแก่นพัฒนา อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- มนัสนันท์ ชัยกิจยิ่งเจริญ. “การจัดการบริการสาธารณะโดยวิธีการทำสัญญาจ้าง: กรณีศึกษาเทศบาลนครพิษณุโลก และเทศบาลนครขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓.
- มัทนา ไชยจิตต์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าอำเภอชาติตระการ จังหวัด พิษณุโลก”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- ยุทธพงศ์ สมร. “การพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน บ้านร่องกาใต้ ตำบลร่องกาดี อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- รัชดาวรรณ คำเอี่ยม. “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์:ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๗.
- รุ่งโรจน์ ลีสกุลรักษ์ . “ยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพชุมชน ให้เข้มแข็งกรณีศึกษาชุมชนสวนดอก”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

- วัชรลีลา เหลือ. “การมีส่วนร่วมของครูในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาบ้าในสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕.
- สมรักษ์ กิ่งรุ่งเพชร. “การมีส่วนร่วมของชาวสมุทรสงครามในการอนุรักษ์แม่น้ำแม่กลอง”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- สำรอง บำเพ็ญ. “การมีส่วนร่วมในการบริหารงานพัฒนาท้องถิ่นของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล:ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๘.
- สุภาวค์ กฤษณ์อัมร์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการปฏิบัติการสร้างเสริมสุขภาพ บ้านทุ่งพัฒนา อำเภอสนปราบ จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- สุพิชฌาย์ อภัยสุวรรณ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนืออำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- ศิโรตม์ พรหมวิหาร. “กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการความปลอดภัยในการขับขี่รถจักรยานยนต์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง”. **ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- เอกลักษณ์ ทองเสมียน. “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาน้ำตกเก้าโจน ตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- อุไรพร นพภาพันธุ์. “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสียของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓.
- อารียา บุญเปลื้อง. “การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของผู้นำท้องถิ่น ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่:เปรียบเทียบชาวไทยพื้นราบกับชาวไทยภูเขา”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙.

เหนือ แสงลำพูน. “การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการดำเนินงานของโครงการเกษตรวิชญา”.
 วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
 ๒๕๕๒.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

วศิน กาญจนวณิชย์กุล. กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา. เอกสารการเรียนการสอน
 ของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(๔) อินเทอร์เน็ต :

พิสันต์ ประทานชวโน.การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารประปาชุมชน, [ออนไลน์].
 แหล่งที่มา: http://www.cdd.go.th/director_cddnew/pison2/file.pdf/521010_2.pdf
 (กรกฎาคม ๒๕๕๔).

พิสันต์ ประทานชวโน. การพัฒนาชุมชน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
http://www.cdd.go.th/director_cddnew/pison2/file.pdf/development.pdf
 (มิถุนายน ๒๕๕๔).

http://www.bangmulnak.go.th/menu_munici.php?var=aumnart&name=อำนาจหน้าที่ [๒๓
 /๑๐/ ๒๕๕๔]

http://www.bangmulnak.go.th/menu_munici.php?var=plan&name=โครงสร้างส่วนราชการ
 [๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๔]

๒. ภาษาอังกฤษ :

Arnstein, S.R. “**Ladder of citizen participation**”. Journal of American Institute of
 Planners, 1996.

Arthur Dunham, “**The Outlook for Community Development**” in **The Social Welfare
 Forum 1958** (Proceedings of The National Conference on Social Welfare).

Cohen, J and N.T. Uphoff, **Participation's Place in Rural Development :Seeking
 Clarify Through Specificity**. (world Development 8,1980).

Franklyn Lisk, **Popular participation in planning for basic needs: concepts,
 methods and practices**. Hants,Gower. 1985.

Huntington, S.P. and Nelson, J.M. **No Easy Choice: Political Participation in Developing Country**, Cambridge Massachusetts, 1975.

T.R. Batten, **Community and Their Development**. London: Oxford University Press, 1959.

UN. Development of Economic and Social Affairs, **Community Development and Related Service**. New York : United Nation Republication, 1960.

William, Erwin. **Participation Management : Concept, Theory and Implementation**. Georgia State University, 1976

William W. ReederSome, **Aspects of The Informal Social Participation of Farm Families in New York State**. New York: Cornell University 1974.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ประวัติความเป็นมาของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์
จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

- ๑) พระราชวรเมธี, ดร. อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะ
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒) พระโสภณวราภรณ์, ดร. หัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๓) พระมหาวรญาณ วรณฺฑ,ดร. หัวหน้าศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๔) อาจารย์ศศิกิจจ์ อ่ำจ้อย อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๕) อาจารย์ศิริโรจน์ นามเสนา อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะ
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

ของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

คำชี้แจง: แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โปรดตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงของท่านให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามนี้จะนำไปวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม ซึ่งจะไม่มีผลเสียต่อผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในหน้าที่และการปฏิบัติงาน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ๒) ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ๓) ด้านการติดตามตรวจสอบ และ ๔) ด้านการประเมินผล

๓. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ในด้านต่างๆ ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ๒) ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ๓) ด้านการติดตามตรวจสอบ และ ๔) ด้านการประเมินผล

ระดับการมีส่วนร่วม

- ๑ หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด
- ๒ หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมน้อย
- ๓ หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
- ๔ หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมมาก
- ๕ หมายถึงระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด

(พระโกศล มณีรัตนนา)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก
อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ส่วนที่๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโปรดกรอแบบสอบถามและใส่
เครื่องหมาย / ลงในช่อง () ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. เพศ

() ชาย () หญิง

๒. อายุ

() ต่ำกว่า ๒๐ ปี () ๒๑ - ๓๐ ปี
() ๓๑ - ๔๐ ปี () ๔๑ - ๕๐ ปี
() ๕๑ - ๖๐ ปี () มากกว่า ๖๐ ปี ขึ้นไป

๓. สถานภาพ

() โสด () สมรส
() หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่

๔. ระดับการศึกษา

() ประถมศึกษา () มัธยมศึกษา / ปวช
() อนุปริญญา / ปวส ()ปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี

๕. อาชีพ

() นักศึกษา () รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
() ค้าขาย/ธุรกิจ () พนักงานเอกชน
() เกษตรกรรม () อื่นๆ ระบุ.....

๖. รายได้ต่อเดือน

() ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท () ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท
() ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐บาท () ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐บาท
() มากกว่า ๒๐,๐๐๐บาทขึ้นไป

ส่วนที่ ๒ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูล
 นาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

๒.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านวางแผนพัฒนาชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน					
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดประชุมประชาคมของชุมชนเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน					
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาอุปสรรคต่างๆเพื่อนำมาวางแผนพัฒนาชุมชน					
๔. ท่านได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาความต้องการของชุมชนในที่ประชุมเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน					
๕. ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางในการกำหนดวางแผนพัฒนาชุมชน					
๖. ท่านได้มีส่วนร่วมในการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน					
๗. เทศบาลได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน					
๘. เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมวางแผนพัฒนาชุมชน					
๙. เทศบาลได้นำปัญหาอุปสรรคต่างๆของชุมชนเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชน					
๑๐. เทศบาลได้วางแผนพัฒนาชุมชนตามความต้องการของประชาชนในชุมชน					

๒.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
๒. ท่านมีส่วนร่วมในการนำแผนพัฒนาชุมชนมาดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
๓. ท่านได้มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแผนพัฒนาชุมชน					
๔. ท่านได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อการนำแผนพัฒนาชุมชนมาปฏิบัติการดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
๕. ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและความสามัคคีของชุมชน					
๖. ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามแผนพัฒนาชุมชน					
๗. ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การส่งเสริมอาชีพ และการศึกษาให้กับชุมชน					
๘. ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารกิจกรรมและประสานงานขอความร่วมมือระหว่างชุมชนกับเทศบาล					
๙. ท่านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจัดหาวัสดุสิ่งของ เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการประกอบอาชีพของชุมชน					
๑๐. ท่านได้มีส่วนร่วมกับเทศบาลในการดำเนินการดูแลสาธารณสมบัติของชุมชน					

๒.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการติดตามตรวจสอบการพัฒนา

ชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน					
๒. ท่านได้มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลตามแผนพัฒนาชุมชน					
๓. เทศบาลได้แต่งตั้งท่านเป็นคณะกรรมการตรวจสอบประเมินผลแผนงานหรือโครงการพัฒนาชุมชนของเทศบาล					
๔. ท่านได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่อการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
๕. ท่านได้มีส่วนร่วมในติดตามตรวจสอบการบริหารงานของเทศบาลในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน					
๖. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาลว่าดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม ตรงตามความต้องการของประชาชนหรือไม่					
๗. ท่านได้มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของเทศบาล ว่าถูกต้อง โปร่งใส และเกิดประโยชน์หรือไม่					
๘. ท่านได้มีส่วนร่วมในการขอรับทราบข้อมูลข่าวสารจากเทศบาล หากเห็นว่าการทำงานไม่โปร่งใส					
๙. ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบแผนพัฒนาชุมชน ของเทศบาลว่า ตรงกับปัญหาความเดือดร้อน และความต้องการของประชาชนหรือไม่					
๑๐. ท่านได้มีส่วนร่วมในการเรียกร้องต่อผู้บริหาร หากเทศบาลดำเนินงานพัฒนาชุมชนไม่ตรงกับแผนพัฒนาชุมชน					

๒.๔ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน

ลักษณะการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. เทศบาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน					
๒. ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน					
๓. ท่านได้มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของเทศบาลตามแผนพัฒนาชุมชน					
๔. ท่านได้มีส่วนร่วมในการเรียกร้องต่อผู้บริหาร ถ้าหากการประเมินผลพบว่าการดำเนินงานของเทศบาลไม่โปร่งใส					
๕. ถ้าหากการประเมินผลพบว่าการดำเนินงานของเทศบาลไม่เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในชุมชน ท่านได้มีส่วนร่วมในการเรียกร้องต่อผู้บริหาร					
๖. ท่านมีส่วนร่วมในการขอรับทราบการดำเนินงานต่างๆ เมื่อพบว่าการประเมินผลการดำเนินงานของเทศบาลไม่เป็นไปตามแผนพัฒนาชุมชน					
๗. ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามข้อบังคับงบประมาณรายจ่ายประจำปีของเทศบาล ว่าถูกต้อง โปร่งใส และเกิดประโยชน์หรือไม่					
๘. ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของเทศบาลตามแผนพัฒนาชุมชนว่ามีผลกระทบมากน้อยเพียงใดต่อประชาชนในชุมชน					
๙. ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานการให้บริการประชาชนของเทศบาล					
๑๐. ท่านได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการให้บริการประชาชนของเทศบาล ว่ามีความเสมอภาคกันอย่างไรถึงไม่เลือกปฏิบัติ					

ส่วนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัด พิจิตร

๓.๑ ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน

ปัญหาอุปสรรค.....

.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....
.....
.....

๓.๒ ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

ปัญหาอุปสรรค.....

.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....
.....
.....

๓.๓ ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการ
เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในด้านการติดตามตรวจสอบการพัฒนา
ชุมชน

ปัญหาอุปสรรค.....

.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....
.....
.....

๓.๔ ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการ
เข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในด้านการประเมินผลการพัฒนาชุมชน

ปัญหาอุปสรรค.....

.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....
.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระโกศล มณีรัตนนา (ญีม)
เกิด : วันที่ ๑๕ เดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๙
สถานที่เกิด : ตำบล สวายประเทาล อำเภอ สวาง จังหวัด กันดาล กัมพูชา
การศึกษา : ปริญญาตรีรัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์รุ่นที่ ๕
ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดพระบรมธาตุ (พระอารามหลวง) ตำบล นครชุม อำเภอ เมืองกำแพงเพชร
จังหวัด กำแพงเพชร

๑. ประวัติความเป็นมาของเทศบาลเมืองบางมูลนาก

๑.๑ ลักษณะที่ตั้ง / อาณาเขตและเขตการปกครอง

เทศบาลเมืองบางมูลนากตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำน่านในท้องที่ตำบลบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีระยะห่างจากกรุงเทพฯ ทางรถไฟ 300 กิโลเมตร ทางรถยนต์ ๒๙๓ กิโลเมตร จำนวนพื้นที่ ๒.๕๐ ตารางกิโลเมตร อาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อ	ตำบลหอไกร
ทิศใต้	ติดต่อ	ตำบลเนินมะกอกและตำบลหอไกร
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ตำบลภูมิและตำบลเนินมะกอก
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ตำบลหอไกร

๑.๒ สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ของเทศบาลเมืองบางมูลนากมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม บางแห่งมีน้ำท่วมตลอดทั้งปีทั้งในยามปกติและฤดูฝน ทั้งนี้เนื่องจากทางทิศตะวันออกมีทางรถไฟสายเหนือขวางกั้น ซึ่งมีระดับสูงกว่าพื้นที่ภายในเขตเทศบาล และทิศตะวันตกมีฝั่งแม่น้ำน่านซึ่งมีระดับน้ำสูงในฤดูฝน และยังมีถนนตัดผ่านหลายสายตลอดจนถนนวงแหวนรอบนอกมีระดับสูงประกอบกับมีการถมดินเพื่อก่อสร้างอาคารทำให้น้ำฝนที่ตกลงมาระบายไม่สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเดือนสิงหาคม – พฤศจิกายน ในเขตเทศบาลจะมีน้ำท่วมมากกว่าปกติ เนื่องจากน้ำเหนือไหลป่าและน้ำในแม่น้ำน่านล้นฝั่ง

ลักษณะภูมิอากาศ เนื่องจากเทศบาลเมืองบางมูลนากตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ลักษณะอากาศโดยทั่วไปจึงมีลักษณะร้อนชื้น โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เกิดฤดูกาล ๓ ฤดู คือ

๑) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน เดือนที่มีอากาศร้อนที่สุดคือเดือนเมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยวัดได้ ๓๐.๗ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย ๓๗.๗ องศาเซลเซียส

๒) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ระยะเวลาประมาณ 5 เดือน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดคือเดือนกันยายน วัดปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยได้ ๓๗๒.๒ มิลลิเมตร

๓) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายนถึงประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ ระยะเวลาประมาณ ๔ เดือน เดือนที่มีอากาศหนาวเย็นที่สุดคือเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม ซึ่งวัดอุณหภูมิเฉลี่ยได้ ๑๗.๒ และ ๑๗.๗ องศาเซลเซียส ตามลำดับ

๑.๓ สภาพเศรษฐกิจและสังคมและการเกษตรกรรม และการ อุตสาหกรรม

การประกอบอาชีพในเขตเทศบาลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ค้าขาย รับราชการ และเกษตรกรรม รองลงมาตามลำดับ ลักษณะชุมชนเป็นชุมชนดั้งเดิม ความเจริญก้าวหน้าตามเส้นทางคมนาคมทางน้ำและทางรถไฟ การเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนมีน้อย ประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นประชาชนที่อยู่เดิมในท้องถิ่น

ลักษณะการประกอบอาชีพของประชาชนมีทั้งเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การพาณิชย์ การบริการ และรับราชการ รายได้เฉลี่ยของประชากรในเขตเทศบาล ๔๐,๘๖๖ บาท / คน / ปี

ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองบางมูลนากมีการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เพียงเล็กน้อย มีการประมงแบบคร่าวเรือเป็นบางส่วนบริเวณแม่น้ำน่าน ซึ่งผลผลิตจากปลาของบางมูลนากเป็นที่รู้จักแพร่หลายในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะจากปลากลาย ซึ่งมีการผลิตออกสู่ตลาดแบบอุตสาหกรรมประมงในคร่าวเรือ

ภายในเขตเทศบาลมีการประกอบอุตสาหกรรม เช่น โรงสีข้าว โรงงานผลิตน้ำแข็ง น้ำดื่ม คุณภาพของข้าวสารจากจังหวัดพิจิตรโดยเฉพาะเขตอำเภอบางมูลนาก เป็นข้าวสารที่มีชื่อเสียง คุณภาพดี ราคาสูง

ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลมีรายได้จากการพาณิชย์และบริการเป็นหลัก ในเขตเทศบาลมีธนาคาร ๖ แห่ง โรงภาพยนตร์ ๑ แห่ง โรงแรม ๒ แห่ง สถานชานูบาล ๑ แห่ง ตลาดสดของเทศบาล ๑ แห่งการท่องเที่ยว

เทศบาลเมืองบางมูลนากไม่มีแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาล พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นสถานที่ประกอบการค้า จึงไม่มีรายได้จากภารกิจในด้านนี้

๑.๔ ด้านโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมขนส่ง

เทศบาลเมืองบางมูลนากสามารถติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงใน ๒ ลักษณะ คือ ทางบกและทางน้ำ ทางบกมีถนนและทางรถไฟสายเหนือผ่าน มีสถานีรถไฟในเขตเทศบาล สำหรับถนนเส้นทางหลักที่ใช้คือ ทางหลวงหมายเลข ๑๑๑๘ บางมูลนาก – ตะพานหิน หมายเลข ๑๖๗ บางมูลนาก – โพทะเล หมายเลข ๑๐๖๙ บางมูลนาก – วังจี้ว และหมายเลข ๑๓๑๓ บางมูลนาก – ชุมแสง ส่วนทางน้ำนั้นมีแม่น้ำน่านไหลผ่านพื้นที่ในเขตเทศบาล แต่การคมนาคมทางน้ำไม่เป็นที่นิยมของประชาชน

สำหรับการคมนาคมในเขตเทศบาลใช้เส้นทางถนนเป็นหลัก มีถนนจำนวน ๔๙ สาย ระยะทางยาวรวม ๑๙,๐๙๘ กิโลเมตร เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ๔๘ สาย ระยะทาง ๑๘.๗๗ กิโลเมตร และถนนลูกรัง ๑ สาย ระยะทาง ๐.๓๒๑ กิโลเมตร

๑.๕ การไฟฟ้า การสื่อสารและโทรคมนาคม

การดำเนินงานด้านไฟฟ้าอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เทศบาล มีหน้าที่รับผิดชอบในการติดตั้งไฟฟ้าสาธารณะ เพื่อความสว่างตามถนน ตรอก ซอย มีโคมไฟฟ้าสาธารณะ จำนวน ๘๕๐ ดวง การประปา อยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาค โดยมีแหล่งน้ำดิบในการผลิตน้ำประปาคือแม่น้ำน่าน สามารถผลิตน้ำประปาได้วันละ ๓,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร มีผู้ใช้น้ำทั้งสิ้น ๔,๘๕๖ ราย สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเพียงพอ

ในเขตเทศบาลมีหน่วยงานขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยและการสื่อสารแห่งประเทศไทยให้บริการประชาชนตามขอบเขตความรับผิดชอบทั้งด้านโทรศัพท์ไปรษณีย์และโทรเลข

ด้านโทรศัพท์ที่มีหมายเลขรวมทั้งสิ้น ๒,๗๖๔ เลขหมาย มีผู้ใช้ทั้งหมด ๒,๕๓๒ เลขหมาย ในเขตเทศบาลมีตู้โทรศัพท์สาธารณะ ๑๓๕ แห่ง

สภาพการจราจรในเขตเทศบาลสามารถเดินทางได้คล่องตัวพอสมควร จะมีปัญหาช่วงเช้าและเย็นและหลังการทำงานที่สภาพการจราจรจะมีติดขัดบ้าง แต่เป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ และสภาพถนนส่วนใหญ่มีผิวจราจรที่แคบไม่สามารถขยายได้

เนื่องจากพื้นที่ในเขตเทศบาลมีเพียง ๒.๕ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่จึงใช้สำหรับที่อยู่อาศัย สถานประกอบการค้า สถานที่ราชการ เป็นส่วนใหญ่ การใช้ที่ดินสำหรับการเกษตรกรรมมีน้อย

๑.๖ การศึกษา ศาสนา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม

การศึกษา ภายในเขตเทศบาลเมืองบางมูลนาก มีโรงเรียนจำนวน ๕ แห่ง เป็นโรงเรียนของเทศบาล ๒ แห่ง โรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ๒ แห่ง โรงเรียนเอกชน ๑ แห่ง ซึ่งมีการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีครู ๑๗๕ คน นักเรียน ๓,๗๘๐ คน จำนวนห้องเรียน ๑๑๓ ห้องเรียน อัตราเฉลี่ยของนักเรียนต่อห้องเรียน ๓๔ คน

ศาสนา ประเพณีและศิลปวัฒนธรรม ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลนับถือศาสนาพุทธ มีวัด ๒ แห่ง มีกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ งานวันเข้าพรรษา ออกพรรษาและวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ ประเพณีแข่งเรือยาวประเพณีของวัดบางมูลนาก ประเพณีเจ้าพ่อแก้ว วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น

๑.๗ การสาธารณสุข

เทศบาลเมืองบางมูลนากมีศูนย์บริการสาธารณสุข ๑ แห่ง ให้บริการประชาชนด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น การเฝ้าระวังควบคุมป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน รวมทั้งการให้การศึกษามุมชนด้านสาธารณสุข มีกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข แกน

นำสุขภาพ และเยาวชนอาสา ร่วมเป็นแกนนำในการดูแลสุขภาพแก่ประชาชน มีคลินิกแพทย์ เอกชน ๗ แห่ง ภายในเขตเทศบาลไม่มีโรงพยาบาล โรงพยาบาลจะอยู่นอกเขตเทศบาลออกไป ประมาณ ๓ กิโลเมตร

ในปี พ.ศ.๒๕๕๙ มีผู้มาขอรับบริการด้านรักษาพยาบาลจากศูนย์บริการ สาธารณสุขของเทศบาล ๒,๘๖๙ ราย ส่วนใหญ่เป็นการเจ็บป่วยเล็กน้อย โรคที่เคยพบใน เขตเทศบาลคือโรคไข้เลือดออก ซึ่งในปัจจุบันเทศบาลได้รณรงค์และหาทางป้องกันไว้แล้ว

ในด้านการดูแลการรักษาความสะอาดในเขตเทศบาล เทศบาลมีการดำเนินการด้าน การกำจัดขยะ โดยเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยการจัดเก็บและนำไปฝังกลบในสถานที่ กำจัดขยะของเทศบาลโดยวิธีฝังกลบ ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ ๕ กิโลเมตร พื้นที่ ๑๔๐ ไร่ มี รถขนขยะมูลฝอย 6 คัน สามารถกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลได้ ๘ ตัน / วัน

๑.๘ การสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม

เทศบาลเมืองบางมูลนากมีการสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม โดยการให้มี การบริการบัตรสุขภาพ และบริการสังคมสงเคราะห์ด้านการรักษาพยาบาล การทำประกันสังคม ให้กับลูกจ้างของเทศบาล และการให้การสังคมสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยและคนชราในชุมชนที่ ทางเทศบาลจัดตั้งขึ้น

๑.๙ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ในเขตเทศบาลสถิติอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ น้อยมาก มีสถานีตำรวจในเขต เทศบาล ๑ แห่ง สถานีดับเพลิงของเทศบาล ๑ แห่ง ซึ่งมีเครื่องมือและอุปกรณ์ตลอดจนกำลัง เจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ ทำให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน อุบัติภัยที่ มักเกิดในฤดูฝนคือ น้ำท่วม ซึ่งเทศบาลได้มีมาตรการป้องกันและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

๑.๑๐ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรน้ำ เทศบาลเมืองบางมูลนากมีแม่น้ำน่านไหลผ่านภายในเขตเทศบาลและ มีน้ำตลอดทั้งปี สามารถใช้เป็นแหล่งอุปโภคบริโภค เกษตรกรรมอุตสาหกรรมและการประมงได้
ทรัพยากรป่าไม้ เทศบาลเมืองบางมูลนากไม่มีพื้นที่ที่เป็นป่าไม้โดยธรรมชาติ แต่ เทศบาลได้จัดให้มีสวนสาธารณะ ๑ แห่ง บริเวณหน้าสำนักงานเทศบาล และได้รณรงค์ปลูก ต้นไม้บริเวณที่สาธารณะและอาคารบ้านเรือนอย่างสม่ำเสมอ

ทรัพยากรธรณี ในเขตเทศบาลไม่มีแร่ธาตุทรัพยากรภายในดิน สภาพของดินส่วนใหญ่เกิดจากการทับถมของตะกอนริมฝั่งแม่น้ำ พื้นที่ดินส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและมีสภาพ เป็นที่ราบลุ่ม

สภาพแวดล้อม สภาพวะปัญหาสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองบางมูลนาก โดยทั่วไปยังไม่มีผลกระทบมากนัก ทั้งทางอากาศและทางน้ำ แต่สภาพปัญหาที่สำคัญคือ การ

พังทลายของดินริมฝั่งแม่น้ำน่านตลอดแนว เทศบาลได้แก้ไข โดยการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งพัง ซึ่งทางเทศบาลต้องก่อสร้างและบูรณะซ่อมแซมปรับปรุง ให้สามารถใช้การได้ที่อยู่เสมอ สำหรับ ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ของประชาชนในชุมชนแออัด ที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เทศบาลได้ดำเนินการแก้ไขโดยการจัดทำโครงการจัดหาที่อยู่ให้ใหม่ โดยความร่วมมือของการ เคหะแห่งชาติ

ด้านขยะมูลฝอย เทศบาลได้มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยและนำไปฝังกลบนอกเขต เทศบาล ในเขตท้องที่ตำบลวังสำโรง ระยะทางจากเทศบาลถึงบ่อขยะประมาณ ๕ กิโลเมตร เนื้อที่ ๑๔๐ ไร่ สามารถรองรับขยะอย่างเพียงพอ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องนี้ ปริมาณขยะ ประมาณ ๘ ตัน / วัน

สำหรับการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมด้านภูมิทัศน์ เทศบาลได้ตราเทศบัญญัติควบคุม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและด้านการรักษาความสะอาด ซึ่งได้ปรับปรุงเทศบัญญัติให้ เหมาะสมและทันสมัยอยู่ตลอด อีกทั้งมีการควบคุมและติดตามผลตลอดเวลา

๒. ผลการพัฒนาเทศบาลเมืองบางมูลนาก ในปีที่ผ่านมา

วัตถุประสงค์และองค์ประกอบที่สำคัญ

เพื่อให้ทราบถึงผลการพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมาว่าเทศบาลได้นำโครงการไปปฏิบัติ มากน้อยเพียงใดและบรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาหรือไม่ ประกอบด้วยการประเมินผลการนำ แผนพัฒนาไปปฏิบัติในเชิงปริมาณและคุณภาพ เทศบาลเมืองบางมูลนากได้ดำเนินงานในช่วง ระยะเวลาที่ผ่านมาโดยยึดตามแนวทางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาห้าปี (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ของเทศบาลเมืองบางมูลนากเดิม แต่เนื่องจากงบประมาณที่มีอยู่จำกัดและโครงการที่บรรจุใน แผนมีมาก ซึ่งโครงการที่ยังไม่ได้ดำเนินการหรือดำเนินการแต่ยังไม่แล้วเสร็จ จะได้นำมา ดำเนินการต่อ โดยบรรจุโครงการในแผนพัฒนาสามปี (๒๕๕๓ – ๒๕๕๕)

ผลสำเร็จในการบรรลุจุดมุ่งหมายการพัฒนา การแก้ปัญหา การสนองตอบความ ต้องการประชาชนในภาพรวมตามกำหนดในแผนพัฒนาช่วงที่ผ่านมา บรรลุจุดมุ่งหมายอยู่ใน ระดับหนึ่งซึ่งยังไม่ครบถ้วนตามที่ได้กำหนด ซึ่งเทศบาลเมืองบางมูลนากสามารถสรุปปัญหา / ความต้องการที่จะต้องดำเนินการระยะต่อไป อย่างไรก็ตามเทศบาลจะได้ดำเนินการปรับปรุง รายได้ของเทศบาลเพื่อที่จะสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามแนวทางการ พัฒนาที่ได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ต่อไป

การควบคุม กำกับการดำเนินงานในโครงการ / แผนงานและกิจกรรมต่างๆ ของ เทศบาลเมืองบางมูลนาก ได้ใช้แผนการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็น

แผนปฏิบัติการของเทศบาลที่เป็นคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกสำนัก / กอง / งาน ที่ช่วยให้สามารถดำเนินการตามแผนพัฒนาสามปี ได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการติดตามแผนการใช้งบประมาณที่ได้รับจัดสรรในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ และกลไกในการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเทศบาลเมืองบางมูลนาก โดยมีรายละเอียด¹ ดังตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม ดังนี้

ตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม

ตามเทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒

สำนักปลัดเทศบาล

ยุทธศาสตร์	ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ
๕.ด้านการบริการประชาชน	๑	-จัดอบรมคณะผู้บริหารและสมาชิกและพนักงานเทศบาล	๑๕๐,๐๐๐
	๒	- จัดอบรม อปพร.	๑๕๐,๐๐๐
	๓	- จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะพร้อมอุปกรณ์	๙๐,๐๐๐
รวมทั้งสิ้น ๓ โครงการ / กิจกรรม จำนวนเงิน			๓๙๐,๐๐๐

ตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม

ตามเทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒

กองวิชาการและแผนงาน

ยุทธศาสตร์	ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ
๕.ด้านการบริการประชาชน	๑	- จัดทำประชาคม	๕๐,๐๐๐
	๒	- อบรมสัมมนาการจัดทำวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของสำนักงานเทศบาลเมืองบางมูลนาก	๑๕๐,๐๐๐
	๓	- ศึกษาดูงานระบบสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์	๕๐,๐๐๐
	๔	- จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กพร้อมอุปกรณ์	๗๐,๐๐๐
	๕	- จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะพร้อมอุปกรณ์	๔๕,๐๐๐
	๖	-จัดซื้อเครื่องปริ้นเลเซอร์สี / ขาวดำ	๕๐,๐๐๐
	๗	-จัดซื้อกล่องถ่ายวีดีโอและภาพนิ่ง	๕๐,๐๐๐
รวมทั้งสิ้น ๗ โครงการ / กิจกรรม จำนวนเงิน			๔๖๕,๐๐๐

¹ เทศบาลเมืองบางมูลนาก,แผนพัฒนา ๓ ปี (๒๕๕๓ - ๒๕๕๕),หน้า ๑๐ - ๒๑.

ตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม
ตามเทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒
กองคลัง

ยุทธศาสตร์	ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ
๕. ด้านการบริการประชาชน	๑	- จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะพร้อมอุปกรณ์	๙๐,๐๐๐
	๒	- ปรับปรุงแก้ไขข้อมูลแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน	๓๗๐,๐๐๐
รวมทั้งสิ้น ๒ โครงการ / กิจกรรม จำนวนเงิน			๔๖๐,๐๐๐

ตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม
ตามเทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒
กองช่าง

ยุทธศาสตร์	ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ
๕. ด้านการบริการประชาชน	๑	- จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะพร้อมอุปกรณ์	๙๐,๐๐๐
	๒	- จัดซื้อเครื่องตัดหญ้าแบบรถเข็นสี่ล้อ	๓๗๐,๐๐๐
	๓	- ก่อสร้างถนน ค.ส.ล. บริเวณถนนเทศบาล ๑ แยกด้านกักสัตว์ – บ้านคลอง	๖๖๐,๐๐๐
	๔	- ก่อสร้างถนน ค.ส.ล. ถนนนรินทร์รักษ์ บริเวณแยกตรงข้ามธนาคารกรุงไทย	๘๕,๐๐๐
	๕	- ก่อสร้างถนน ค.ส.ล. บริเวณถนนประเวศน์เหนือ สายหน้าแยกซอยบ้านนายบุญมี ทาโพน	๒๒๐,๐๐๐
	๖	- ก่อสร้างถนน ค.ส.ล. บริเวณถนนประเทืองถิ่น ซอย ๑	๒๓๐,๐๐๐
	๗	- ก่อสร้างถนน ค.ส.ล. บริเวณถนน เทศบาล ๑ แยกเลียบบคลองบุงบงใต้	๑,๓๖๐,๐๐๐
	๘	- ก่อสร้างอาคาร บริเวณชุมชนประเวศน์เหนือ	๙๐๐,๐๐๐
	๙	- ก่อสร้างถนน ค.ส.ล. แยกเลียบบคลองบุงบงเหนือ บริเวณหน้าบ้าน อาจารย์สายหยุด	๓๒๐,๐๐๐
รวมทั้งสิ้น ๙ โครงการ / กิจกรรม จำนวนเงิน			๓,๘๕๐,๐๐๐

ตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม
ตามเทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒
สถานสนาหุบาล

ยุทธศาสตร์	ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ
๕. ด้านการบริการประชาชน	๑	-จัดซื้อเครื่องทำน้ำเย็น	๔,๒๐๐
	๒	- จัดซื้อเครื่องชั่งดิจิตอล	๓๕,๐๐๐
รวมทั้งสิ้น ๒ โครงการ / กิจกรรม จำนวนเงิน			๓๙,๒๐๐

ตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม
ตามเทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒
กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์	ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ
๕. ด้านการบริการประชาชน	๑	-อบรมและทัศนศึกษาดูงาน	๒๕๐,๐๐๐
	๒	- อนามัยแม่และเด็ก	๕,๐๐๐
	๓	- คั่งครองผู้บริโภค	๔๐,๐๐๐
	๔	- รณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก	๑๐,๐๐๐
	๕	- อบรมด้านสาธารณสุข	๕๐,๐๐๐
	๖	- ส่งเสริมสุขภาพ	๕๐,๐๐๐
	๗	- อบรมกลุ่มเสี่ยงโรคติดต่อและยาเสพติด	๕๐,๐๐๐
	๘	- การดำเนินการของอสม.ในเขตชุมชน	๖๐,๐๐๐
	๙	- จัดซื้อเครื่องปริ้นเตอร์	๕,๐๐๐
	๑๐	-จัดซื้อเครื่องพ่นฝอยละออง (ULV)	๙๐,๐๐๐
	๑๑	- ก่อสร้างท่อระบายน้ำ บริเวณชุมชนป่าตาล	๑,๕๘๐,๐๐๐
	๑๒	- ก่อสร้างท่อระบายน้ำ บริเวณถนนเลียบบคลองบุงบงเหนือ	๔๒๐,๐๐๐
รวมทั้งสิ้น ๑๒ โครงการ / กิจกรรม จำนวนเงิน			๒,๖๑๐,๐๐๐

ตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม
ตามเทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒
กองสวัสดิการสังคม

ยุทธศาสตร์	ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ
๑. เศรษฐกิจพอเพียง	๑	-ฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสัน	๖๐,๐๐๐
๔. การสังเคราะห์	๑	- สังเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส คนชราและทุพพลภาพ	๖๐,๐๐๐
	๒	- สังเคราะห์ผู้ประสพภัย	๕๐,๐๐๐
๕. ด้านการบริการประชาชน	๑	- ส่งเสริมกิจกรรมชุมชน	๑๒๐,๐๐๐
	๒	- อบรมสัมมนาคณะกรรมการชุมชน	๒๕๐,๐๐๐
	๓	- จัดทำประชาคม	๒๐,๐๐๐
	๔	- อบรมสัมมนาผู้ประสานพลังแผ่นดิน	๓๐,๐๐๐
	๕	- สสำรวจข้อมูล จปฐ.	๖๐,๐๐๐
	๖	- แข่งขันกีฬาเทศบาลต่อต้านยาเสพติด	๑๒๐,๐๐๐
	๗	- อุดหนุนชุมชนเทศบาล	๑๘๐,๐๐๐
รวมทั้งสิ้น ๑๑ โครงการ / กิจกรรม จำนวนเงิน			๙๕๐,๐๐๐

ตารางสรุปโครงการ / กิจกรรม
ตามเทศบัญญัติ เรื่องงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒
กองการศึกษา

ยุทธศาสตร์	ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	งบประมาณ
๕. ด้านการบริการประชาชน	๑	- อบรมสัมมนาและศึกษาดูงานพนักงานครูเทศบาล	๒๕๐,๐๐๐
	๒	- ตรวจผลงานทางวิชาการ	๓๐,๐๐๐
	๓	- ประกันคุณภาพทางการศึกษา	๔๐,๐๐๐
	๔	- จัดนิทรรศการทางวิชาการระดับภาคเหนือ	๕๐,๐๐๐
	๕	- จัดนิทรรศการทางวิชาการระดับประเทศ	๕๐,๐๐๐
	๖	- เยี่ยมชมสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเขต ๗	๔๐,๐๐๐
	๗	- จัดทำรายงานประเมินผลคุณภาพและวัดผลการศึกษา	๕,๐๐๐
	๘	- แข่งขันคนเก่งระดับภาคเหนือ	๔๐,๐๐๐

(ต่อ)	๙	- แข่งขันคนเก่งระดับประเทศ	๖๐,๐๐๐
	๑๐	- จัดงานวันวิทยาศาสตร์โรงเรียนในสังกัดเทศบาล	๕๐,๐๐๐
	๑๑	- อบรมค่ายเยาวชนภาษาอังกฤษของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล	๔๐,๐๐๐
	๑๒	- จัดกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือและยุวกาชาดโรงเรียนในสังกัดเทศบาล	๕๐,๐๐๐
	๑๓	- จัดงานประเพณีลอยกระทง	๑๕๐,๐๐๐
	๑๔	- จัดงานวันขึ้นปีใหม่	๒๐,๐๐๐
	๑๕	- จัดงานประเพณีสงกรานต์และวันผู้สูงอายุ	๕๐,๐๐๐
	๑๖	- จัดงานวันเทศบาล	๑๒๐,๐๐๐
	๑๗	- จัดงานวัน ๑๒ สิงหาคมหาราชินี	๒,๐๐๐
	๑๘	- จัดงานวัน ๕ ธันวาคมหาราช	๔,๐๐๐
	๑๙	- จัดงานวัน ๒๓ ตุลาคม วันปิยะมหาราช	๓,๐๐๐
	๒๐	- การแข่งขันกีฬาฟุตบอล ๗ คน	๓๕,๐๐๐
	๒๑	- แข่งขันกีฬานักเรียนของโรงเรียนเทศบาล ทั้ง ๓ เทศบาลในจังหวัดพิจิตร	๑๐๐,๐๐๐
	๒๒	- การแข่งขันกีฬา – กีฬา นักเรียนเทศบาลและเมืองพิทยาระดับภาคเหนือ	๓๐๐,๐๐๐
	๒๓	- การแข่งขันกีฬา – กีฬา นักเรียนเทศบาลและเมืองพิทยาระดับประเทศ	๒๐๐,๐๐๐
	๒๔	- การแข่งขันกีฬาของนักเรียนที่นำไปแข่งขันกับหน่วยงานอื่นๆ ตามที่เชิญเข้าร่วมแข่งขัน	๗๐,๐๐๐
	๒๕	- การจัดดนตรีเพื่อประชาชน	๖๐,๐๐๐
	๒๖	- การจัดกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ	๑๒,๐๐๐
	๒๗	- จัดการแข่งขันกีฬาเทศบาลสัมพันธ์	๗๕,๐๐๐
	๒๘	- เข้าค่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๘๐,๐๐๐
	๒๙	- ดนตรีไทยในสวน	๔๐,๐๐๐
	๓๐	- อบรมลูกเสือชาวบ้านเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ๗๗ พรรษา	๑๐๐,๐๐๐
	๓๑	- อุดหนุนกีฬาเยาวชนและประชาชน	๔๕,๐๐๐
	๓๒	- อุดหนุนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี	๖๐,๐๐๐
	๓๓	- อุดหนุนงานแข่งเรือยาวประเพณีจังหวัดพิจิตร	๒๐๐,๐๐๐

(ต่อ)	๓๔	-อุดหนุนเทศบาลที่เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาเทศบาลสัมพันธ์	๑๐,๐๐๐
	๓๕	- อุดหนุนสภาวัฒนธรรมอำเภอบางมูลนาก	๒๐,๐๐๐
	๓๖	- อุดหนุนกีฬาจังหวัดพิจิตร	๔๐,๐๐๐
	๓๗	- อุดหนุนการศึกษาเพื่อต่อต้านการใช้ยาเสพติดในเด็กนักเรียนโรงเรียนในสังกัดเทศบาล	๓๕,๐๐๐
	๓๘	- อุดหนุนจัดงานชุมนุมลูกเสือท้องถิ่นไทยเทิดไท้องค์ราชันย์	๙๐,๐๐๐
	๓๙	- วรรณคดีป้องกันยาเสพติด	๑๕๐,๐๐๐
	๔๐	- ทุนการศึกษาหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต	๔๐,๐๐๐
	๔๑	- จัดซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์	๖๐๐,๐๐๐
	๔๒	- จัดซื้อเครื่องเสียง	๓๐๐,๐๐๐
	รวมทั้งสิ้น ๔๒ โครงการ / กิจกรรม จำนวนเงิน		